
REVISTA ISTORICĂ

— DĂRI DE SAMA, DOCUMENTE ȘI NOTIȚE —

PUBLICATĂ, SUPT AUSPICIILE CASEI ȘCOALELOR DE N. IORGA

† I. Tanoviceanu.

E curios că, în Moldova plină de familii mari care păstrează mii și mii de documente, a trebuit să vie un Oltean, și un avocat pentru a face, cu o stăruință de fier și cu o dragoste caldă, istoria familiilor boierești ale vechiului principat.

Opera aceasta de o viață întregă a luat-o asupra-și I. Tanoviceanu, încă din acei ani când era profesor la Facultatea de drept din Iași și a continuat-o întru câțva și după ce a schimbat catedra sa cu una din București, unde însă n'a urmat astfel de studii pe noul teren, ce i se deschidea înaintea.

Când, acum vre-o treizeci de ani, s'a întemeiat, de o societate de profesori și alte persoane, „Societatea științifică și literară” și a hotărât să publice o „Arhivă”, al cărui titlu german a fost găsit, mi se pare, de filologul Tiktin, Tanoviceanu a făcut să apară acolo cele d'întăiu studii ale lui, sprijinite pe hârtii din cartoanele familiei Prăjescu. Erau scrise plăcut, înfățișau lucruri interesante, și mai ales dădeau în atâtea puncte o informație cu totul nouă și, în amănunte chiar, sigură.

Pe urmă lucrări de-ale lui au apărut și aiurea, chiar și în „Analele Academiei Române”, — căci pe temeiul acestor întâiu lucrări el fusese ales membru corespondent al instituției.

De la un timp, el încercă a trece la tratarea problemelor de istorie. Aici însă lipsa unei culturi generale se făcu simțită: rezultatele erau mai puțin noi și judecata n'avea acea siguranță care se desfăcea din iubitele lui cercetări genealogice.

Fjre foarte sensibilă, el interpretă dese ori cel mai mic cuvânt de critică din partea tovarășilor săi de ocupație ca un atac personal și se grăbi să răspundă în acel ton vehement care nu poate decât să provoace polemici regretabile, mai ales în ce privește puțința de lucru împreună la un popor cu așa de puține forțe ca al nostru.

Îmi aduc aminte că a tipărit odată o întreagă broșură de pasiune pe care o pot judeca nedreaptă. Dar de aceasta nu poate fi vorba aici și acuma.

În ultimii ani profesorul de drept penal și-a publicat lecțiile, pe care oamenii competenți le socot ca având o mare valoare.

Păcat că n'a apucat să orânduiască hârtiile sale, care erau — cum am constatat cu un alt prilej — puțin în desordine și că n'a dat măcar, ca răposatul boier muntean Ștefan Greceanu, o lucrare de total cuprinzând rezultatele lungilor sale cercetări! Fără să fi putut avea precisiunea neimitabilă și informația uimitor de bogată a studiilor d-lui Sever de Zotta, o astfel de carte, rânduită poate în formă de dicționar genealogic, ni-ar fi fost de mare folos tuturor. Dar Tanoviceanu, ca „penalist“, prefera să îndrepte în loc să previe.

Cel mai chemat să se intereseze de soarta acestui lăsamânt e d. Zotta el însuși. Știrile de acolo, din arhive uneori neaccesibile astăzi, ar întregi propria sa recoltă de informații.

N. Iorga.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

OPERELE LUI GHEORGHE BRANCOVICI.

I.

De începerea vechiului neam slovenesc și de numire lui.

Marele între patriiarși Noe, plăcutul al tatălui celui fără început și făcătorului a toată făptura, rădăcina după trup și strămoșul neamului omenesc, după potop spre trei staturi împărțind feciorilor săi viețuire în lumea aceasta, deosebi fieștecăruia au însemnat și au hotărât: lui Sim dregătorii preoției, lui Ham jugul robiei, lui Iafeth vredniciia împărătească, vitejia în oaste și lățimea neamului după numele lui, — că Iafeth să tâlcuiască lățime. Așijderea și pământul l-au împărțit lor în trei părți, din care cea d'întăiu să chieamă Asia, a dooa Africa, a treia Europa. Lui Sim i s'au venit părțile ce caută spre Răsărit, în Asia cea mare, unde sânt acum Persii și Asiriani, lui Ham i s'au căzut soarta spre Amiazăzi, în Africa, unde iaste acum Eghiptul, în țara arăpească, iar lui Iafeth i-au rămas părțile ceale de spre Apus și de spre Amiazănoapte, în

Europa. Însă Iafeth iaste strămoș și tată tuturor creștinilor, mai vărtos celora ce lăcuesc în Europa, după blagosloveniia tătăne-său Iu Noe : așa din neamul său cel norocit spre multă înmulțirea neamului său au crescut, căt, nu numai prin părțile ceale de spre Amiazănoapte și de spre Apus s'au lăfșit, ci și prin ceale de spre Răsărit. Și neamul Iu Iafeth pre toate cealelalte cu putearea, cu bărbăția și cu vitejia au întrecut, înfricoșat și slăvit la toată lumea făcându-se (precum toți cei vechi și vreadnici de credință mărturisesc) că cu nimic alt fără numai cu lucrul de oaste să ținea și de acolò hrana și toate trebuințele sale și le plinia, și din lucrurile sale ceale slăvite, mai vărtos din ceale vitejești, Slaveanī sau Slovianī, adecă slăvișī, au început a să chema. Așijderea limba slovenească iaste una din ceale 72 de la facerea Turnului : după amestecarea limbilor au eșit din neamul Iu Iafeth, și din slava neamului slovenesc s'au numit. Pentru această spre pomenirea neamului slovenesc și cei de de mult cneazi rusești puna nume fiilor săi, lipindu-i lângă slavă, adecă : Sviatoslav, Iaroslav, Mstislav, adecă : izbânditor pentru slavă, Mecislav, căci că slăvit era prin sabie, și altele aseamene acestora.

De trei părți ale lumii ce să nu nesc : Asia, Africa și Europa. Arătare pe scurt de Asia.

Asia iaste o parte a lumii mai mare și mai vestită. Mai mare pentru această căci că mult întrece pre Africa și pre Europa cu mărimea. Mai vestită pentru aceasta că într'ansa au pus Dumnezeu Raiul, pre om l-au făcut și leagea au dat. Într'ansa iaste pământul cel făgăduit, Hristos s'au născut, au vieșuit, au murit și au înviiat ; dintr'ansa au eșit cei d'intăiu lăcuitoři a tot pământul și al Mării, astrologhiī și alte învățături. De acolò sânt toate aromatele, tămăia, rădăcinile ceale cu miros frumos, florile și scorșoara, pietrile ceale mai scumpe și mai bune. Aceasta încă de demult să numia mumă tuturor Împărățiilor și Domniilor celor țări, pentru mărirea sa, pentru văzduhul cel bun, pentru isteșimea minții omului, pentru averile sale ceale multe și îndestulimea de toate bunătățile. Acolò Împărățiile au înflorit : a Asirilanilor, a Midilor, a Persilor, a Parthilor. Acolò Tartariia, Cataia, Persiia, Araviia, Idumeia, Siria, Finichiia, Asiria, Chesariia, Cappadochia, Paflogonia, Vithinia, Ionia, Caria, Lichia, Pamfilia, Chilichia și Tătarī, din cari viteazul Împărat și marele-cniaz al Moscului Ioan,

feciorul lui Vasilie, multă mulțime au întors la pravoslavnică credință și i-au lipit de Împărățiile Astrahanilor și ale Cazanilor, cari și până acum sânt supt norocita stăpânire a marii Împărății a Moscului, și să adauge spre Asia cea mare și Asia a doao, cea mai mică. Și întru aceasta să cuprindă toată laturea carea iaste între Efrath și între Maria ce să chiamă Egheum, cari o au împărțit Turcii în patru Pășii. Acolò e Frighia, Lidia și Lica[o]nia, Armenia, Iveria, adecă Împărăția gruzenească, și altele.

De Africa.

Africa așijderea iaste o parte a pământului, carea s'au chemat așa de la un Afra, din sămânța lui Avraam, iar unii spun că s'au zis Africa de la acest cuvânt: aprica, ce să tâlcuiască: deschisă, că iaste deschisă și mai mult decât altele intoarsă spre soare, și închipuită în trei cornuri. De spre Miazănoapte să hotăraște cu Marea Italinească, de spre Apus și de spre Amiazăzi cu Ochianul, de spre Răsărit cu Marea Roșie. Acolò iaste Eghipetul, Ethiopiia, Cafrariia, Țara Arăpească, Mavritaniia, Nubiia, Liviiia, Varvariiia și Împărăția fessenească, marrohinească, a Monoghemughilor, a Monomotapelor, Adel, Congo i prociaia.

De Evropa.

Europa așijderea iaste o parte a tot pământul, carea în lung merge din hotarul Portugaliei până în apa Tanais sau Donul, iar în lat din Arhipelag, adecă din marea cea din mijlocul pământului, până în Ochianul Ghiberailor. Cuprindă întru sine prea-slăvite și mari țări, bogății și multe averi, și multă mulțime de oameni, viteași, puternici și înțelepți, și spre lăcuire iaste sănătoasă și bună. Într'ansa sânt Grecia, Thracia, unde iaste Constantinopoleos, Sloveanii, Rușii, Moseva, Țara Leșască, Litva, Mazoviiia, Imuvii, Corilandiia, Leflandii sau Livonia, Prusia, Cehii, Sliionschi, Moraviiia, Ungurii, Munteanii, Moldoveanii, Sărbii, Bulgarii, Bosna, Dalmatia, Alvania, Ahaia, Ispania, Aragonia, Caștillia, Franția, Vittania sau Anglia, Liotaringhia, Burgundiia, Italiia, Ghermaniia, Romaniia, Niderlandii, Brabantiiia, Olandiiia, Bavariiia, Sveciia, Saxoniia, Dania Gotthii, Șfedii, Lambia, Botnia, Filandia, Tartariia cea Mică sau Crămul, Perecopul sau Orul, și altele, care nefiind leasne cu amăruntul a le scrie deplin, s'au scris mai pre scurt.

Însă iaste și a patra parte a lumii:

America.

Carea să chiamă lume noao. Ci, de vreme ce aceasta mai pre urmă decât altele, de curând s'aũ aflat și încă puțin e de treabă a să spune, pentru aceasta s'aũ lăsat de nu s'aũ scris.

De neamul rusesc și de numirea lui.

Noroadele rusești, acealea Sloveanī sânt, că dintru o nemenie, din tatăl lor Iafeth sânt, și tot o limbă sânt, că, precum Sloveanī din slăvite lucrurile sale din ceput nume slăvit loruș ș'aũ dobândit, așa după vremi dintru acest cuvânt: rossianiia, adecă răsipirea neamului său prin multe țeri (că *rossianiia* răsipire să zice) Rosiianī, iar după aceia Rosī s'aũ chemat. Unī în vremile acestea nu de mult trecute aũ povestit că Rușī dintru o cetate ce să chiamă Rosi, ce iaste nu departe de Marele-Novogorod, să numesc, alții dintru o apă ce să zice Rosi, iar alții din părul plăviș, că și acum pretutindenea mulți din Ruși sânt așa, dar mai vreadnic de credință și mai cuvios cuvânt iaste decât toate asemănările acestea, din rosiianiia, adecă din răsipirea Rușī numele acesta din vremile ceale de demult loruș ș-aũ câștigat. Pentru că în largă partea lumii prin multe și usebite părți, unī pre lângă Marea Neagră, lângă Euxinul Pondului, alții lângă Tanais sau Donul și lângă apa Volga, alții pre lângă Dunăre, pe lângă Nistru și Dnipro și pre lângă Desna, lat și usebit cu lăcașurile sale s'aũ răsipit. Așa toți istoricii cei vechi, cei grecești, rusești, rimlenești, leșăști mărturisesc mai vartos, și Dumnezeiasca Scriptură din prorocia lui Iezechiil numele acesta al Rosilor cu cuviință arată, numind pre stăpănul Rosilor Mosoh. Și așa Rușī din rosiianiia, adecă din răsipirea sa, s'aũ chemat. Și din Sloveanī numai cu numele să usibesc. Iar după neamul lor tot unī sânt, și căci că acelaș neam slovenesc să chiamă, sloveno-rusesc.

De neamul Sarmatilor și de numirea lor.

Sauromatiia sau Sarmatiia iaste toată laturea soartei lui Iafeth intru acestăș Europa ce iaste a treia parte a lumii, însă îndoită iaste : una Schithia, unde șad acum Schithī, adecă Tatarī, a dooa unde lăcuesc Muscalī, Rușī, Leășī, Litveanī, Prusī iprocī. Sauromatia s'aũ chemat la Greci, de la norodul ce are asemănare cu ochii șopărlī, pentru că șopărla grecește *saurō* să chiamă, iar o-

chiul *omma*; însă nu așa cu totul firea ochilor prin numirea țărilor acestora, ci mai vărtos frica și bărbăția norodului acestuia al Sarmatilor să închipuiască, pentru că mai nainte tot pământul de norodul acesta să cutremura. Alți istorici neamul Sarmatilor îl aduc de la Sarmata saū de la Sarmofa, strănepotul lui Arfaxad, feciorul lui Sim. Alții de la Rifad, nepotul lui Iafeth. Pentru aceasta că seminția lui Sarmof și a lui Rifad, împreunându-se, dinpreună au lăcuit; de unde supt această nume sarmaticesc toți strămoșii sloveno-rusești, Moscalii, Rușii, Leașii, Litveanii, Pomoreanii, Volineanii și alții să încue. Pentru că și pre Sarmatii tot așa ca și Rușii, mutați din loc în loc și rășchirați și răsiptii istoricii cei vechi grecești împreună cu cei rusești și cu alții îi numesc.

De neamul roxolanesc și de numirea lui.

Dintre acesteas noroade sarmaticești și sloveno-rusești acest neam rusesc au eșit, din cari unii să chieama Rossi, iar alții Alanii, iar după aceia s'au chieamat Roxolani, ca cum ar fi Roși și Alanii. De vreme ce toți istoricii pre aceste neamuri ce s'au zis mai sus după numire numai, iar nu după neamuri le desparte, a lui Iafeth mai mare seminție a fi spuindu-le, și a strămoșului lor Mosoh, fiul lui, numindu-le. Pentru că acesteas noroade sloveno-rusești după vreme înmulțindu-se și prin usebite locuri lăcuind, încă și cu alte feluri de nume, din ape, din păduri, din câmp, din hotară, și din numele și din poreclele stăpânilor săi s'au numit, precum: Bolgarii saū Volgarii, de la apa Volga, Murovleanii de la apa Murova saū de la cneazul Morat, Polocceanii de la apa Polota, Donjii de la apa Don, Zaporajanii de la Zaporaja, Cozacii de la un Voevod oarecare al lor, de de mult slăvit, ce s'au chemat Cozacò, Drevianii saū Poliseanii saū Polșceanii de la acest nume *polia*, Sivereanii de la laturea Siver (la dânsii), adecă din laturea cea de spre Miazănoapte, cari șăd pre lângă apele Desna și Seim, Litva de la Litvos, feciorul craiului prusesc, Leașii de de la Leh, Craiul cel d'intăii leșăsc, norodul moschicesc de la Mosoh, strămoșul lor și al tuturor Sloveno-Rușilor, feciorul lui Iafeth, iar cela ce au împărățit cetatea Moscul, de la apa Moscva și altele aseamenea acestora.

De Mosoh, strămoșul sloveno-rusesc, și de semințila lui.

Mosoh, al șaselea fecior al lui Iafeth, nepotul lui Noe (Btitiia, cap. 10, s[ti]h 2), să tâlcuiască dupe limba ovreiască : întinzătorii din încordarea arcului și din lățimea a mari și multe noroade mosohicești, sloveno-rusești, leșăști, volinschicești, ceșăști, bulgărești, sârbești, carvaschicești și altele aseamene, câte după fel să țin cu limba slovenească. Pentru că acesta Mosoh, în anul după Potop 131 eșind din Vavilon cu neamul său, îndatăș în Asia și în Europa pre lângă țărurile Pontului, adică ale Mării Neagre, neamurile Moscoviților din numele său li-au așăzat, și, de acolod înmulțindu-se norodul, mergând înainte din zi în zi preste Marea Neagră, spre părțile de spre Miazănoapte, pre lângă apa Donul și Volga și pre lângă iazerul său piciorul de mare Meotis, unde cade Donul în câmp, lat cu lăcașurile sale s'au tins, după tâlcuirea numelui tatălui său Mosoh. Pentru că, precum Iafeth să tâlcuiască lățime, așa aseamene să tâlcuiască și Mosoh : încordatoriul său de parte-întinzătorii. Și așa de la Mosoh strămoșul sloveno-rusesc, după urmarea, nu numai Moscva, norodul cel mare, ci și toată rusimea ce s'au zis mai sus, au eșit, măcar că unele laturî s'au și schimbat oarece în cuvinte, dar tot cu o limbă slovenească grăesc.

De numirea Moscului și a cetății împărătești.

Numirea aceasta Moscva din numele strămoșului lor Mosoh eșind, măcar că din ceput știut au fost de istoricii cei vechi, dar mult s'au și tăcut, pentru că, atuncea când acei trei frați, cneajii Vareaghinilor (de care va fi mai jos), și marea crăiasă Olga satî Elena și cei ce întâii singur-stăpănitorii a toată Rusimea, Vladimir, iar mai pre urmă și Monomah s'au chemat, au stăpănit Rusimea, atuncea Rosi să chema și în pământurile rusești numai cneajii, slovenește slăviți, ai Chievului, al Vladimirului, al Novogorodului celui mai mare, ai Cernigovului, ai Galiciului și alții era. Că Moscva cetate, lângă apa Moscva, de la numele ei așa numindu-se, mai întâii de lemn au fost făcută, și nu era slăvită până la marele cneaz Ioan Daniilovici, carele Scaunul Cneajiei, ce s'au mutat de la cetatea Vladimir, în cetatea Moscului l-au mutat, și așa, pentru mărirea Scaunului Cneajiei, ce s'au mutat de la cetatea Vladimir, Moscva cetatea cea de Dumnezeu slăvită s'au

păzit, și numele strămoșului ei Mosoh întru norodul rusesc s'au înnoit. Care, cu pomenire nevestejită în veaci înflorind, și mai ales cu darul lui Dumnezeu, din puteare în puteare și din slavă în slavă sporind, la stepenă mai înaltă a singure-stăpânitoarei Împărăției s'au înălțat și, cu creștinătate, cu putearea și cu bărbăția pravoslavnicilor Împărați, mai vărtos cu mari minuni ale sfinților făcătorii de minuni rusești, moschicești, la înălțarea faptei bune suindu-se, ca soarele în lume s'au luminat și mai mult decât altele strălucește.

De Cozari.

Cozarii, de unde ar fi eșit cu un nume al său ca acesta, adevărarea istoricilor de aceasta nu iaste făcută; însă și pre acești oameni din neamul rusesc a fi îi socotesc, pre cari marele cneaz Sviatoslav, feciorul lui Igor, dezlipindu-se ei de supt stăpânirea lui, iar i-au supus cu puteare de oaste supt stăpânirea sa, luind și slăvita lor cetate ce să chiamă Bilovis sau Bilaia Veja.

De Polovți, Pecenighi, Iatveaghii și Țimbrii.

Polovții, Pecenighii, Iatveaghii și Țimbrii iar din seminția lui Iafeth sânt, și îi au șazut în câmpii de lângă apele Donul și Volga, alții lângă apa Bogo, alții lângă Dnipro, Desna și Sesna, alții lângă Marea Neagră, unde iaste Hoțacul¹, Crămul, Perecopul și lângă iazerul Meotis. Alții au șazut unde iaste Volinul, Podolea. Podleatia, Litva, Imudii, și toți s'au usebit în credință, unii creștini, alții păgâni rămăind.

De preaslăvita marea și Scaunul a tot norodul rusesc cetatea Chievul și înceapere ei.

Prea-slăvita cetate Chievul în ce anu s'ar fi întemeiat, în mulți istorici rusești nu iaste numărul pus, fără numai așa dovedesc înceaperea lui, că după înălțarea Domnului nostru Isus Hristos la Ceri, când, darul Duhului Sfânt luind sfinții Apostoli, s'au răsipit în tot pământul să propoveadiască Evangheliia a toată făptura și la credința lui Hristos și la botez să o întoarcă, atuncea mare folositorul lumii, sfântul Apostol Andreii cel chemat întâiu după soartă, semănând sămânța cea cu bună roadă a Evanghelicii Dom-

¹ Azac, Azov.

nului nostru Isus Hristos, în Europa s'au slobozit, în pământul grecesc spre Schithi, adică Tătari, și, ajungând la Herson, i s'au spus că aproape iaste gura apei Dnprului. Și, vrând de acolò să meargă la Roma, au mers pre apa Dnprului în sus, și, apropiindu-se de măgurile ceale innalte unde iaste acum Chievul, au stă-tut supt dănele și, eșind spre aceale măguri, le-au blagoslovit și au rădicat o cruce în locul unde după aceeaia s'au zidit o besearică a Înălțării Sfintei Crucii a Domnului, și, prorocind, au grăit ucenicilor lui, zicând: întru această măgură va străluci darul lui Dumnezeu, și va fi cetate mare, și va rădica Domnul Dumnezeu în-tr'ansa mulțime de besearici. După aceeaia s'au slobozit pre Dnpru și au venit la Sloveanî, unde iaste acum marea cetate Novogorodului, și de acolò prin țara Vareaghinilor s'au lăsat spre Roma, de care spune mai pre larg de viața lui întru istoriile lui.

De cneazii carii au fost întâiî începători Chievului și de zidirea cetății Chievului și de numele ei.

După blagoslovenia și prorocia a alesului apărătorii rusec, a sfântului Apostol Andrei cel iatăiî chemat spre măgurile Chievului, nu puțină vreme, venit-au din câmpî sălbateci cu Sloveanî, cu noroadele ceale mari și foarte viteași, trei frați buni cneazi rusești. Numele celui d'întăiî Chiî, al celui de al doilea Șec, al celui de al treilea Corev sau Horiv, și au venit cu dănșii și o soră a lor Libeda, către țarmurile Dnprului, unde era toate neamurile lui Iafeth și seminția lui Mosoh. Unde, stăpânind aceale noroades și câmplia, au început a face cetăți și orașe, pentru liniștea vieții, și scăpare. Și întâiî fratele cel mai mare, anume Chiî, au întemeiat și au făcut o cetate și oraș pre o măgură pe apa Nprului, numindu-o pre ia din numele său: Chiev, în care anu istoricii cei rusești nu scriu, dând pricină cum că atuncea carte nu știia, și nevoință spre aceasta și spre îndemnarea lucrurilor de preste an n'au fost, ci ca un prost și putearnic în locurile ceale de oaste norodul petrecea. Numai un istoric au scris întemeierea cetății Chievului în anul de la Nașterea lui Hristos 430. Al doilea frate, Șec, au zidit nu departe de Chiev o cetate într'un deal, și o au numit pre dânsa Șecavița, din numele său, care deal până acum să numește. Al treilea frate, Corev sau Horiv, au zidit o cetate, iar pre numele său: Horevița, iar după aceeaia Vișgorod s'au chemat. Iar sora lor, Libeda, lângă apa Libed ale sale așăzământuri au pus, și acolò și cetate într'un deal innalt au zidit.

după numele său: Libed. Avut-aŭ acei cneajii la dănșii și Hetman, din cari cel d'intăiu aŭ fost anume Radim, și de la acela s'aŭ numit Radimceanil. Al doilea, Vetco, și de la acela Vetceanil, și sânt lângă apa Volga. Al treilea Dulipa, și de la acela Dulipianil, lângă apa Bogo, cari acum să chiamă Luceanl.

De moartea lui Șcec și Horev și a lui Chil și de următoril lor după dănșil.

Deaca ș'aŭ schimbat vilața cu moartea aceștil trei frați rusești, Chil, Șcec și Horev, după îndelungata lor cneajie peste Rușil, după dănșil în locul lor cine ar fi stăpănit, adecă după a neamului vrednicie cetatea Chievul, multă neunire de aceasta iaste între istoricil. Că, de ar fi și rămas următoril, dar neștiușil aŭ fost de scriitoril, pentru că aŭ fost noroade proast, neștiind scrisoare, și, de ar fi și fost scris ceva de dănșil desăvârșit, și aceaia prin dease și marl războaie i-ar fi căutat să să piarză. Numai Stricovschil neamul lor așa îl arată că după moartea acelor trei frați cneazil ruseștil, fecioril și următoril lor după dănșil în lung veac, fiestecelele după a sa împărteală, aŭ stăpănit. Apoi după aceaia în locul lor Oscold și Dir cneajil dintru acelaș norod aŭ stătut, de cari va fi mai jos.

Când au început Rușil a învăța carte.

Cade-să a ști că norodul sloveno-rusesc încă în anul de la Nașterea lui Hristos 790 aŭ început a avea slove și a să învăța. Pentru că întru acel anu Împăratul Grecesc, având războiul cu Sloveanil, și, după ce aŭ făcut pace cu dănșil, le-aŭ trimis lor spre semn de prieteșug și de pace nesticată slove, adecă slovele azbuchelor, a, b, v, iprociaia, care întru acea vreme din slovele [greceștil] din nou le-aŭ scos pentru Sloveanil, și de atuncea aŭ început Rușil a avea slove și carte și faptele sale a le scrie. Însă norodul rusesc aŭ întrecut pre Leășil cu slovele și cu istoriile cu 209 de anil, pentru că Leășil pe vremea lui Mecislav, întâiul cneaz creștinesc rusesc, aŭ început a ceti și a scrie; întru care toșil istoricil cei letineștil și greceștil să unesc, precum și Stricovschil luminat arată. Încă, de Rușil satu de cei răsipișil în laturile ceale de spre Miazănoapte și de Marele-Novogorod, unil din Rușil, tot dintru o parte și dintru un neam, în laturile ceale de spre Miazănoapte, lângă iazerul Ilmer, largu aŭ șazut, iar alții lângă apa Vollhova, unde aŭ șazut Marele-Novo-

gorod, și au ales pe un bărbat oarecarele vestit, anume Gostomisl, dintre dănișii, cneaz, și după vremei cetatea aceasta spre atâta slavă și puteare au crescut, cât un istoric oarecarele nemțesc, anume Cranțius, spre o pildă ca aceasta au venit, zicând: cine poate să îndrăznească împotriva lui Dumnezeu și asupra lui Novogorod? Iar, când au început a fi întru multă împărechiiare între dănișii și netocmire noroadele rusești, neînchinându-se pentru aleagerea de stăpân dintru dănișii, atuncea au sfătuit acel vestit și înțelept bărbat Gostomisl, ce lăcuia în Novogorod, ca să trimită la Vareghi pe trei frați (carii era cneazii slăviți și vestiți de vitejie) să-I roage ca să fie cneazii rusești, pentru că Vareaghiii lângă Marea Balticum (carea de mulți să chiamă Vareajască) lăcășurile sale avea, și din limba slovenească era, și foarte viteajii era. Și așa după sfatul lui Gostomisl s'au plinit, că au venit după cearerea Rușilor acei cneaji ai Vareaghiinilor trei frați buni din Țara Nemțească, anume Ruric, Sinaus sau Sineus, și Truvor sau Trivor, în pământul rusesc, în anul de la Facerea Lumii 6370, iar de la Nașterea lui Hristos, după mărturiseala lui Cromer, 861.

De cneajia lui Ruric, cu frații săi, în pământul rusesc.

Ruric, Sineus și Truvor, fiind priimiți de toți Rușii cu mare bucurie și cu mulțămită, îndatăș țara rusească ceia ce să dedeade de bună voe, cu voia a tot norodul, au împărțit între dănișii în trei părți: cel mai mare, Ruric, s'au luat lui cneajia a Marelui-Novogorod, și Scaunul său s'au pus în ostrovul iazerului Lagoda, Sineus au cuprins laturile rusești ceale dupre lângă iazerul Albu, și acolo cetate luiș și stolița s'au zidit, iar Truvor au lăcuit și au luat cneajia pecovscoe și Scaunul său s'au pus în Svorțe sau în Izvorsc.

De Oscold și de Dir, adecă cum au început a fi cneaji în Chiev.

Fost-au pre lângă cneazul rusesc al Novogorodului doi bărbați oarecarii vestiți (de care nu să știe de să vor fi tras din cneazul Chii, ce au fost el întemeietorii Chievului), Oscold și Dir, carii s'au cerut la dănsul să meargă (precum mărturisează istoricul rusesc, cuviosul Nestor Pecerschi), la Țarigrad cu neamul său. Și, mergând ei pre țărmurile Dniproului, au văzut • cetate în deal și, stând,

aă întrebat pre lăcuitară de acolă ce cetate ar fi aceeaia, și i-aă spus lui că iaste cetatea Chievul și iaste zidită de trei frași: de Chii, de Șcec și de Horev, și cum că sânt necăjiși de Cozară și daă lor dajde. Și, așa spuindu-li-să de Chiev, s'aă așăzat într'ănsul, și, împreunănd și pre mulți Vareaghini, aă început a stăpăni și a oblădui tot pământul acela al Chievului, ca niște cneazi.

De cneajia lui Igor, feciorul lui Ruric, împreună cu Oleg, rudeniia lui.

După moartea lui Ruric cneazului al Marelui-Novogorod, aă rămas după dănsul fecioră lui, anume Igor, supt paza lui Oleg, rudeniia lui, cu toate cneajiile rusești. Și, de vreme ce Igor încă era tânăr, auzind Oleg că Oscold și Dir, umblă[nd] spre Țarigrad cu oaste, s'aă întors la Chiev rușinați, cu puțini slujitori, îndată, luind cu sine pre Igor, feciorul lui Ruric, s'aă dus la Chiev. Și, sosind la Chiev la cetate, aă stătut supt dănsa, și aă chemat cu înșălăciune la dănsul la tabără, din cetate, pre Oscold și pre Dir, ca cum ar fi pentru voroava prietenească. Iar ei, nimica temându-se de vre-un viclesug, aă eșit la dănsul cu puțini oameni. Atuncea Oleg le-aă arătat lor pre Igor, feciorul lui Ruric, zicând că acesta iaste moșteanul tuturor cneajiilor rusești, feciorul lui Ruric, și îndată aă poruncit de aă ucis pre Oscold și pre Dir d'innaintea lui. Și aă îngropat pre Oscold în dealul unde după aceeaia Mare-Cneaghina Olga, după ce s'aă botezat, aă rădicat besearică întâiu Sfântului Nicolae, — iar movila lui Dir iaste după besearica Sfintei Irinei. Și întru cea vreme s'aă sfărșit moștenirea cneazilor rusești ai Chievului, celor de moșie, întru Oscold și Dir, și de la cneazi Vareaghinilor, de la Igor, feciorul lui Ruric, ceialalți cneazi, până la cneazi cei mări moschicești, neamul s'aă tras.

De stăpânirea lui Oleg în Chiev și de moartea lui.

După omorărea lui Oscold și a lui Dir aă început a stăpăni în Chiev Oleg toate cneajiile rusești, supuind supt stăpânirea și biruința sa și ale lui Igor toate laturile cu puteare și cu felă de fel de chibzuială, și, supuind pre Drevleană, aă pus asupra lor dajde. Iar după aceeaia, când s'aă veselit în Chiev pentru biruința, aă poruncit să-i aducă innainte calul lui cel iubit, și, chemănd pre vrăjitoră lui, i-aă întrebat ce li s'ar părea lor de acel cal. Iar ei i-aă

răspuns lui că: de la calul acesta iaste să-ți fie ție moartea. Pentru aceeaia aū poruncit Oleg să ducă pre acel cal înlaturī de la dānsul și să-l păzească deosebī. După aceeaia aū umblat Oleg cu oaste în 2.000 de corābiī la Țarigrad; pre carele Înparatul grecesc Leon prea-înțeleptul, neputānd să-l înfrāngă, l-aū înblānzit cu daruri, și ș'aū cumpărat pace. Iar Oleg, luīnd darurile, aū pus dajde pre Grecī ca la toate aceale 2.000 de corābiī, întru care era în una căte 40 de bărbați, să dea la fieștecare om căte 12 grivne de argint. Și pentru acea pricină și după aceea, în vremile lui, Grecī aū dat dājdi cneazilor rusești în Chiev, în Cernigov, în Novogorodul-cel-Mare, în Poloșca, iprocī. Iar, după ce s'aū întorsu Oleg de la Țarigrad, aū venit în Chiev și ș'aū adus aminte de calul său de carele vrājitorīi lui îi spusease mai nainte și, înțelegānd că aū murit calul acela, îndată s'aū dus să vază oasele lui. Și, viīnd la oase, aū zis: Iată, vrājitorilor, vrājirea voastră: n'aș vrea să să întâmpleaze voao moarte ca aceasta. Și aū lovit în capul calului, și îndată aū sărit din capul calului un șarpe cumplit și l-aū mușcat pre dānsul într'un picior. Și așa, de mușcătura aceeaia, aū murit Oleg, plīnind anī 33 întru stāpānia Chievului, Novogorodului, Poloșcului, Izvorscului, Biloozerscului și a toată Rusimea, și l-aū îngropat în dealul Școvița, după obiceiul păgānesc.

De cneajīa lui Igor, feciorul lui Ruric, în Chiev, după Oleg.

După moartea lui Oleg, Marele-Cneaz Igor, feciorul lui Ruric, aū început singur a ținea cneajīia în Chiev, în Marele-Novogorod, în Poloșcov, în Bilazer și în toate cneajīile și Ținuturile rusești ceale de spre Răsārit, de spre Miazānoapte și de spre Amiazāzi. Și, încă fiīnd viū Oleg, s'aū împreunat cu Olga prea-înșāleapta și frumoasa fecioară, strānepoata lui Gosto(s)misl din Polcov, și-aū pus Igor dājdi mai greale pre Drevleanī decāt Oleg, cu care i-aū îngreuiat și i-aū nēcājit foarte. Pentru care l-aū ucis pre el Drevleanī, și s'aū îngropat în Corestena, carea să chiamă acum Iscorest, supt o movilā mare, la anul 6458 de la Facerea Lumīi, iar de la Nașterea lui Hristos 450 (*sic*).

De cneajīia Marei-Cniaghinī Olgāi în Chiev.

Marea-Cniaghinā Olga, după moartea bărbatului său Igor, feciorul lui Ruric, rămāīnd, cu fiū-sāu Sviatoslav, văduvā, toate Ți-

nuturile rusești le-au luat supt biruința sa, și, nu ca un vas neputincios, fâmeesc, ci ca un monarh prea-putearnec, toate cneajiile rusești cu bună chivernisire și înțelepciune le-au chivernisit. Iar Drevleanii, mare îndrăzneală luind pentru omorârea stăpînului său Igor, au trimis la Olga Cniaghina 20 de bărbați vestiți în luntre, sfătuiindu-o pre ia de bună voe, iar, apoi, îngrozindu-o pre ia ca și fără de voe să să mărite după cneazul lor cel drevlenesc, anume Nizchin, ucigașul lui Igor. Iar ia, auzind solia, au poruncit pentru acei vestiți logodnici de le-au făcut și cinste vestită, adecă au săpat o groapă adâncă în curte și i-au băgat pre ei, și ia, plecându-se la gura gropii, au întrebat pre logodnicii ei de sănătate, și au poruncit de i-au îngropat de vii în pământ. Aceasta făcând, îndată au trimis olăcari la Drevleani cu închinăciune și cu mulțămită, căci au purtare de grijă pentru văduvia și sărăcia ei. Că au zis: „Pre bărbatul meu a-l învia din morți nu poți, și, de vreme ce sânt tânără, a mă împreuna în căsătorie cu cneazul vostru nu mă leapăd, numai ce trimiteți pentru mine după cinstea mea oameni vestiți, încă mai mulți decât întâiu“. Iar Drevleanii cu mare bucurie au trimis la dânsa 50 de bărbați de neam mare. Și, deaca au venit la Olga, au poruncit (pentru niște oaspeți atâta de iubiți, și fiind osteniți de cale) de au gătit o bae și i-au pohtit pre ei ca dupre acea cale depărtată și după osteneală să să odihnească și să să speale în bae. Iar Olga au poruncit de au grămădit împrejurul băii pae și hreasturi și, aprinzându-le, au ars împreună cu baia toți trimișii aceia. Și iar au trimis Olga un olăcar la Drevleani, să spue de venirea ei la dânsii fără zăbavă, spre împreunare în căsătorie cu cneazul lor, și să le fie stăpână, numai să gătească mieduri și bucate și alte băuturi de ajuns spre treaba acei nunte vestite, în cetatea Corestena, saii, precum să chiamă acum, Iscorest.

De cniajlia Marei-Cniaghini Olgăi în Chiev, când au mers la Drevleani.

Marea-Cniaghini Olga, după făgăduința sa, cu mulți oameni gătiți, nu așa pentru împreunarea nunții, cât pentru război, la vremea cea însemnată au mers la Corestena. Iar Drevleanii, cu cai împodobiiți, cu haine împodobindu-se, au eșit intru întimpinarea ei. Și, priimind-o pre ia cu mare cinste, au întrebat de trimișii lor cei

d'întăiu și al doilea. Și au răspuns lor că : după noi, pre altă cale ce știu ei, cu toate averile și bogățiile mele vin. Și așa, după voroava ei cu Drevleanii, au mers mai înainte de nuntă la mormântul bărbatului său Igor și au plâns preste dânsul și preste Igor. Iar Drevleanii au zis către dânsa : „Noi pre bărbatul tău l-am ucis, căci n'au fost milostiv spre noi ; nu ca un stăpân cu cei supuși, ci ca un lup cu oile să purta“. Atuncea Olga, tăinuind întru inima sa jalea și mâniia, s'au înbrăcat în haine luminate, de mult preț, gătindu-se ca de nuntă, și au început a cinsti pre Drevleanii cu felii de băuturi. Iar oamenilor săi le-au poruncit nici cum să nu bea. Și, deaca s'au înbătat toți Drevleanii, îndată au poruncit oamenilor săi celor gătiți de i-au tăiat pre ei. Și au perit atuncea 5.000 de Drevleanii. Și așa Olga, amestecând logodna cu sângele Drevleanilor, s'au întors la Chiev.

De meargerea a doao a Olgăi la Drevleanii.

După aceeaia Marea-Cniaghini Olga iarăș cu mare putere s'au dus asupra Drevleanilor, împreună cu fiiu-său Sviatoslav, feciorul lui Igor, învățându-l și pre dânsul spre izbânda morții tătâne-său. Și au bătut mare oaste a Drevleanilor la război, și au gonit pre cei ce fugea de la război, până la cetatea lor, Corestena, unde s'au închis Drevleanii. Iar Olga toată vara au slătit supt cetate, nedându-se înapoi, muncindu-se ca să o ia. Și, văzând prea-înțeleapta Cniaghini Olga că iaste cu anevoe a să apropiia să ia cetatea, au chibzuit o măestrie foarte meștersugită, și au trimis la toți cetățeanii, zicând : „Acum am făcut izbândă pentru moartea bărbatului mieu, dar nu mă voi întoarce de la voi până nu-ni veți da vre o dajde, și alt nu pohtesc nimic mai mult, fără de cât să-mi dați dajde fieștecarele de la sine câte trei porumbi și câte trei vrăbii“. Iar Drevleanii, întru nimica acea dajde socotindu-o, li s'au părut lucru mueresc, și îndată cu mare grabă au plinit aceeaia. Iar Olga fieștecăruia porumbu și vrăbii au poruncit de le-au legat în coade și în aripi feștile gătite cu iarbă pucioasă și, aprinzând feștilele, au slobozit pasările seara, și fieștecare porumb zbură la casa sa cu foc, și vrăbiile în strășină : în multe locuri au aprins cetatea. Iar Olga, când ardea cetatea, îndată cu toată putearea au început a să apropiia de toate părțile supt cetate. Atuncea, pentru arderea cetății, fugind Drevleanii, multă mulțime dintr'ânșii au ucis. Alții cu mu-

erile și cu copiii au arsu, și pre alții pre mulți i-au robit. Și așa înțeleapta și viteaza Cneaghini Olga, făcând izbândă pentru moartea bărbatului său, au luat supt a sa puteare toate cetățile Drevleanilor, și s'au întors la Scaunul său, la cetatea Chievului, cu mare bucurie, împreună cu fiiu-său Sveatoslav.

De meargerea Olgăi la Țarigrad și de botezul ei.

În anul de la Facerea Lumii 6463, iar de la Nașterea lui Hristos 955, Marea-Cniaghini a Chievului și a toată Rusimea, Olga, cu multă avere în podoabe scumpe, cu corăbii au mers la Țarigrad, și, viind, cu boiarii rusești și cu curteanii săi, înaintea Împăratului grecesc, după mărturiseala lui Stricovschii și a lui Ioan Zamschi și după istoria preacuviosului Nestor Pecerschii, feciorul lui Costandin, Leon, i-au dat lui mari daruri. Iar Împăratul o au priimit pre ia cu cuviință, și cinste vreadnică i-au dat, și, îndemnându-se pentru frumusețea și slava și vitejia ei, și pentru lățimea stăpâniei rusești, au zis către dânsa: „Cuvine-se ție, Olgo, a fi împărăteasa Elena, și întru Împărăția grecească, și împreună cu noi întru această cetate a noastră, Țarigradul, a petrece“.

Și o au îndemnat pre dânsa spre împreunarea nunții cu dânsul, că era văduvu. Iar Olga cu aceasta i-au răspuns lui: „Împărate, eu sânt păgână, și aicea am venit să mă învăț credința voastră creștinească. De vei să mă aibi pre mine fămeae, botează-mă.“

Atuncea Patriiarhul Țarigradului, Polievt, după mărturiseala istoricului Zonară, învățându-o pre ia credința creștinească, o au botezat împreună cu mulți boiari rusești, și însuși Împăratul, după cearerea ei, i-au fost ei naș sau tata de botez, și i-au pus numele ei Elena, după asemănarea Împărăteasii cei dintâii grecești, Elenii. Iar după botez au pohtit Împăratul pre Elena la dânsul la ospăț, unde, vorovind de mult, au zis și aceasta către dânsa: ea să-i fie lui Împărăteasă precum s'au făgăduit. Dar Elena i-au răspuns lui: „Cum mă pohtești pre mine, fiica ta cea din botez, ca să mă iați muliare ție, pentru că, nu numai în leagea creștinească, ci și în cea păgânească, necurat lucru iaste și urât ca să ia tatăl pre fie-sa muliare?“.

Și s'au minunat de aceasta Împăratul și au zis către dânsa: „Înșălatu-m'ai, o Olgo“. Și, dându-i ei mari daruri, o au slobozit la țara sa. Iar Elena s'au dus la preasfințitul Patriiarh pentru bla-

goslovenia, să meargă în cale și la casa sa, zicând: „Fiul meu Sveatoslav iaste păgân și norodul tot iaste păgân. Să mă izbăvească Domnul Dumnezeu, preasfințite milostive părinte, prin blagoslovenia și arhierestile tale rugăciunii de tot răul. Iar Patriarhul auzis către dânsa: „Fiica mea întru Hristos credincioasă, Hristos întru care te-ai botezat, acela însuș să te izbăvească și să te păzească de toată ispita cea rea, precum auzi izbăvit pre Noe din potop, pre Lot de Sodomleani, pre Moisi cu Israiliteanii de Faraon și din casa robiei, pre David de Saul, pre Daniil din gurile leilor, pre cei trei coconii din cuptoriu, așa și pre tine să te izbăvească de toată ispita, că blagoslovită ești tu între muerile rusești. Pre tine te va ferici tot norodul rusesc în neamul cel următoriu și întru nepoșii tăi“.

Și, aceasta zicând, i-au dat ei blagoslovenie și un preot, și o au slobozit pre ia. Și, deaca s'au întorsu Marea-Cneaghini Olga, muma rusească cea întâiu începătoare de sfântul botez Elena, în Chiev, pre mulți Ruși i-au întorsu la Hristos și cu sfântul botez ca cu soarele au gonit întunecarea închinării idolilor, și pre cei întunecați i-au luminat. Și în Chiev besearică întâiu a Sfântului Nicolae, pre movila lui Oscold au rădicat. Dar pre fiu-său Sveatoslav nici într'un chip n'au putut să-l întorcă la Hristos și la cunoștința adevăratului Dumnezeu, pentru că era bărbat foarte viteaz și toată viața sa în oaste își petrecea. Pentru aceasta și maicii sale i-au răspuns zicând: De m'ăș boteza că, norodul și cei de o vârstă cu mine, aceasta a face nu vor vrea, și de la mine să vor întorace, și eu nu voi avea cu cine da război și să apăr patria. Că au fost el viteaz atâta de bărbat, că, în vreme ce s'au venit la vârsta sa, mai mult petrecea la câmp cu vitejii săi ostași și nici casă, nici corturi, fără numai ipângeaoa, nici așternuturi, nici tingiri de hert nu lua. Că mâncarea lui era uscată și șădearea lui pre pământ gol supt ceriu, și culcarea pre ibănci și pre șa. Pentru aceea pre toate noroadele ceale leaneșe și dezmiardate le biruia.

De Cneajia lui Sveatoslav, feciorul lui Igor, în Chiev și de moartea creștinii Marei-Cneaghini Elenei.

În anul de la Facerea Lumii 6463 și de la Nașterea lui Hristos 955 Sveatoslav, feciorul lui Igor, nepotul lui Ruric, luind putere desăvârșit de la maică-sa Elena după botezul ei, au început a fi

cneaz în Chiev peste toate cniajiile rusești, și aș supus supt biruința sa pre norodul Cozarilor și pre noroadele rusești. Și aș luat o cetate ce era Scaun, carea să chiema Boloviș, și cetății bulgărești aș luat 80. Și, nefiind Sveatoslav în Chiev, iar Pecenighii dintru aceale părți unde iaste acum Litva Jmudii, împreună cu alții, cu mare puteare viind supt Chiev, aș încungiurat cetatea. Iar Olga saș Elena s'aș închis în cetate cu trei nepoși ai săi, feciorii lui Sveatoslav : cu Iaropolc, cu Oleg și cu Vladimir, și aș trimis la Sveatoslav pentru apărarea. Iar el, îndată viind, au bătut pe Pecenighi. După aceeaia aș zis către dănsul Elena : „Fiiul mieu Sveatoslave, iată, eu mă duc din lumea aceasta, iar tu, după ce mă vei îngropa, te vei duce unde vei vrea“. Și așa, ca o prociță a morții sale, a treia zi s'aș dus la cămara Împăratului ciresc. Și aș plăns după dănsa fiiul ei Sveatoslav, și nepoții, și tot norodul, și o aș îngropat preotul acela pre carele îl ținea lângă dănsa în locul unde aș peroncit, și o aș pomenit pre dănsa preotul cel creștinesc. Iar oasele ei, Marele-Cniaz Vladimir, nepotul ei, după botezul lui, ca pre niște slinte le-aș rădicat, și în numărul sfinților iaste scrisă de Patriiarhul Fotie al Țarigradului. Și de atunci Rușii zioa și pomenirea ei o fac în luna lui Iulie 11 zile, și cu Besearica prăznuesc.

De împărțirea Cniajiei lui Sveatoslav, feciorilor săi și de moartea lui.

Marele-Cniaz al Chievului și a toată Rusimea monarh, Sveatoslav, feciorul lui Igor, după moartea maicii sale Marei-Cniaghinei Elenii, aș împărțit cneajia sa cea rusească la trei feciori ai săi : lui Iaropolc, celui d'întăii, i-aș dat Chievul, lui Oleg, cel din mijloc, pre Drevleani, cu Coristena și cu Priiaslavul, iar lui Vladimir, celui mă mic, Marele-Novogorod, după cearea cetățeanilor ai Marelui-Novogorod. Iar el singur, neputând petrece în liniște, ca un bărbat viteaz ce era, aș mers asupra țărilor grecești cu oaste, împărțind atuncea Împăratul Vasilie și Costandin, și aș bătut pre Greci, și cetăți multe aș luat, și mare stricăciune aș făcut. Iar, când alți cniazi aș cerut pace la dănsul prin feliur de daruri, atuncea Sveatoslav n'aș vrut să ia de la dănsii nici aur, nici argint, nici mărgăritariu, fără numai arme, paveze, sabii, coifuri. Pentru aceasta aș turburat pre tot norodul grecesc, și s'aș sculat împotriva cniazilor săi, zicând că supt stăpănia unui În-

părat ca acesta bine iaste a fi, carele nici aur, nici argint, nici mărgăritariū, ci numai arme și paveze, pentru apărarea patriei și moștenirii sale pohteaste. Iar, când cu mai mare slavă să întorcea spre Chiev, i-au ținut lui calea Pecenighii într'un loc rău, unde nu era leasne a să bate, între Zaporoje, nu departe de țărmurile albe, și au ernat acolo într'o încungiurare, iar primăvara au căzut cneazul Pecenighilor, Cura sau Cures, asupra lui, și au bătut pre Ruși, și, pre Sveatoslav prinzându-l viu, au poruncit de i-au tăiat capul, și au făcut din țestul capului lui un păhar, și l-au ferecat cu aur, cu o scrisoare ca aceasta: „Cela ce caută ceale striine, pierde al său“. Și bea din păharul cela, veselindu-se de biruința sa cea slăvită preste Sveatoslav. Și au fost cniajia lui Sveatoslav de toți anii 28.

De cniajia lui Iaropolc, feciorul lui Sveatoslav, în Chiev.

După moartea tătâne-său lui Sveatoslav, feciorul lui Igor, monarhului rusescu, au început Iaropolc a ținea cneajia în Chiev, în toată Rusimea, însă împreună cu frații săi, cu Oleg și cu Vladimir, măcar că de tatăl lor au fost cu bun așăzământ și rânduială cu cnejiile împărțite. Și n'au putut în pace și întru unire să viețuiască, de vreamă ce cu înboldirea oarecărui sveatnic slăvit, încă al tătâne-său, anume Sfindel, sau Sveatold, s'au sculat asupra frăține-său Oleg, cneazul Drevleanilor, și au bătut oastea drevlenească. Iar cniazul Oleg, fugind în cetatea sa Varicî, carea acum să chiamă Obruciov, și neputând printre mulțimea de norod ce fugea în cetate să se îndease, au căzut după un pod nalt, împreună cu celalalt norod. Unde căzând, mulțime de norod l-au înpresurat pre dânsul, și au murit. Pre carele abia aflându-l peste trei zile, l-au adus la Iaropolc, și au plâns pentru dânsul Iaropolc, zicând către Sveatold: „iată vezi, Sveatolde, de trupul fratelui meu, că aceasta au voit“. Pentru că Sveatold, o pizmă oare care puind asupra lui Oleg, au întăratat pre Iaropolc asupra lui. Iar Vladimir, cneazul Marelui-Novogorod, deaca au auzit de uciderea frăține-său lui Oleg, care făcuse Iaropolc, îndată s'au temut de aseamene rău, să nu pață și el așa, și au fugit peste Marea Vारेaghinilor. Iar Iaropolc, viind la Novogorodul-cel-Mare, l-au luat și au pus într'ânsul pre nameastnicul său, și, luind supt a sa biruință cneajile fraților săi, s'au făcut a toată Rusimea monarh.

De venirea Marleu-Cneaz Vladimir, feciorul lui Sveatoslav, în Chiev, și de cnejila, de botezul și de toată viața lui.

În anul de la Facerea Lumii 6972, iar de la Nașterea lui Hristos 971, Vladimir, feciorul lui Sveatoslav, cniaz fiind atunci al Marelui-Novogorod, cu multă puteare a Vareaghinilor s'au întors la cneazia sa, și îndată au luat supt biruința sa cea d'întăiu Marele-Novogorod și pre nameastnicul lui Iaropolc l-au gonit, și pre al său oarecarele, anume Dobin, puind, însuș a merge cu multă oaste înprotiva frăține-său Iaropolc s'au pornit. Și mai nainte de mergerea sa la Chiev au trimis Vladimir la Rogvold, cneazul Pecovscului, ca să-i dea lui pre fie-sa Rognida sau Rohnida, să-i fie lui muiare. Dar Rohnida n'au vrut, pohtind împreunarea nunții cu Iaropolc. Deci Vladimir s'au mâniat căci s'au ocărat așa, și îndată s'au dus asupra cniazului Rogvold al Pecovscului; a căruia puteare au biruit, și pre el singur și pre 2 feciori ai lui au ucis, și pre Rognida o au luat lui muiare. După aceeaia cu oastea ce era gata au mers Vladimir asupra frăține-său Iaropolc, și, viind supt cetatea Chievului, au stătut și s'au îngropat lângă un drum, unde iaste drumul lângă șanțu până în zioa de astăzi. Iar Iaropolc s'au închis în Chiev. Dar Vladimir, văzând că nu iaste leasne cu măestrie de oaste a lua cetatea, au trimis pre ascuns la Voevodul Chievului cel cu fapta și cu numele blud (ce să zice răătăcit), făgăduind lui mare cinste și daruri, ca să-i ajute să ucigă pre frate-său Iaropolc. Deci Blud, ca un vrăjmaș și hain stăpânului său, lui Iaropolc, îndată s'au făgăduit că va plini pohta lui Vladimir, sfătuindu-l pre el ca în tot chipul, să să apropie supt cetate, iar pre Iaropolc l-au îndemnat să fugă din cetate. Și așa Iaropolc, nepricepând meșteșugire cea hicleană a lui Blud, au fugit din cetate din Chiev, la cetatea Gorodina, care au fost la gura apeî Sula, socotind că va scăpa acolò de Vladimir. Dar Vladimir, luind supt a sa biruință Chievul, s'au dus cu puteare mare după Iaropolc, și l-au ocolit pre el în Gorodina, unde iar ticălosul Blud au sfătuit pre Iaropolc să roage pre Vladimir de pace, ca pre un frate mai puternic decât dănsul. Și înșălătoriu acela au trimis la Vladimir, făgăduindu-se lui că îndată va da pre Iaropolc, și, dându-se Iaropolc după sfatul lui Blud, s'au lăsat în nădeajdea mii frățești, și au plecat spre Vladimir. Dar, când au vrut să

iasă din porțile cetății, îndată 2 Vareagheani l-au luat pre dănsul în sabii pre supțiori, uitându-se Vladimir la aceeaia dintr'o bașta. Și aceasta toată au făcut cu pohta stăpâniei. Pentru care și Iaropole pre frate-său Oleg au omorât. Și așa Vladimir pre frate-său Iaropole l-au dat morții.

De eniajia Marelui-Cniaz în Chiev, a lui Vladimir, și în toată Rusimea, și de singură-stăpânirea lui.

În anul de la Facerea Lumii 6486, iar de la Nașterea lui Hristos 978, Marele-Cniaz Vladimir, feciorul lui Sveatoslav, din rădăcina lui Avgust, Chesariul Romanilor, ce au stăpănit toată lumea, nepotul lui Igor, strănepotul lui Ruric, după moartea fraților săi, a lui Oleg și a lui Iaropole, cuprinzând cnejiile lor, și toată Rusimea dea spre Miazănoapte, de spre Răsărit, de spre Amiazăzi, cea Albă și cea Neagră, luându-o înfru a sa biruință, au început a să scrie Împărat și Mare-Cniaz și monarh rusesc. Și au zidit și o cetate mare și frumoasă, 15 vârste departe de Chiev, numindu-o pre dănsa Bilgorod, și Scaunul cniajiei ai Marelui-Novogorod l-au adus în Chiev. Și spre pomenire fraților săi celor uciși au început a rădica urăți lui Dumnezeu idolii în Chiev și prin toate dealurile ceale după împrejur și prin câmpii Chievului, și, făcându-le lor cinste și închinăciune dumnezeiască, el singur au poruncit și tot norodului asemenea să facă, iar celor protivnici le lua avuțiile și moșiile și boeriile.

De idolii:

Întăiu au rădicat un idol mai mare, anume Perun, Dumnezeul tunetului, al fulgerului și al norilor celor de ploae, într'un deal înalt, lângă râul Burici, după asemănarea omului: trupul lui era vărsat de argint, urechile de aur, picioarele de hier, și în mâini ținea o piatră asemenea cu piatra trăsnetului, cu robinuri și cu anthrax (ce iaste piatră în chipul focului) împodobit, și înaintea lui pururea ardea foc. Iar, de să întâmpla, pentru nepurtarea de grijă a jertvitoriului, să să stingă focul, atuncea pentru aceeaia pre jertvitoriul acela, ca pre un vrăjmaș al Dumnezeului său, cu moarte îl pedepsiia. Al doilea idol au fost Volost, Dumnezeul dobitoacelor, al treilea Pozvizi, pre carele unii îl chiea Pohvist, alții Vifor, mărturisindu-l pre dănsul a fi Dumnezeul văzduhului, al vremii bune și al vremii roale. Al patrulea idol, Lado, și pre

acela îl avea Dumnezeu nuntilor și a toată norocirea, și-î aducea lui jertve ceia ce să gătiia să să însoare, socotind că cu ajutoriul lui Lado nuntă bună și viață dragăstoasă își vor dobândi. Și această măscăriciune de la slujitorii idolilor celor de demult s'au tras, cari pre unii din idoli Lelia și Polele îi chiea, a căror urătu de Dumnezeu nume și până astăzi prin oarecare latură prin adunări și prin jocuri cântând: lelio, lelio, polelio, precum și la noi zic: lelio, lelio, îl chiamă. Așijderea și pre muma lui Lelia și a lui Polelia, Lada, o cântă anume: Lado, lado. Și, această înșălăciune veache diivolească a acestui idol trăgându-se, la veselile ceale de nuntă din mâini plesnind și în masă bătând, cântă, de care pravoslavnicului creștin în tot chipul i să cade să să păzească, ca să nu facă întărătare pedeapsii lui Dumnezeu pre dănsul. Al cincelea idol, Cupalo, pre carele socotia a fi Dumnezeu roadelor pământului, și aceluia, ceia ce era întunecați cu înșălăciunea drăcească aducea mulțămită și jertve la începutul secerișului. Aceluiaș Dumnezeu Cupalo, sau mai adevărat drac numindu-l, pomenire lui și până acum prin oarecare părți rusești încă să ține, mai ales în seara Nașterii Sfântului Ioan Botezătoriu: adunându-se seara tineri, parte bărbătească și muerească, își înpletesc cunună lor dintru o buruiană oarecare, și le pun pre capul lor, și să și în-cing cu dănsle. Și încă la acel joc drăcesc fac și foc, și împrejurul lui, luându-se de mână, umblă ca niște necurați, și joacă și, cântări cântând ale spurcatului Cupalo, adesea poftorindu-le și să-rind preste foc, pre dănsii singuri aceluiași drac Cupalo jertvă să aduc. Și alte lucruri diivolești multe în adunările ceale spurcate fac, — care a le scie nu iaste cu puțință. După praznicul acesta al Sfântului Ioan Botezătoriu, încă și la praznicul Sfinților Apostoli, al lui Petru și Pavel, cursa sa diavolul o întinde prin legine, pentru că celora ce să leagă de multe ori să întâmplă de cad fără de veaste în pământ și mor, și rău fără de pocăință sufletul și-l da. Pentru aceia și de leagăniile aceale ca de niște curse diivolești a să feri fieștecăruia om credincios i să cade, ca să nu cază și să să încurce într'ânsele.

De udarea cu apă la Paști.

Oarecarii din fărdelegile ceale de demult, pentru înmulțirea roadelor pământului, aducea jertve izvoarălor și iazerilor. Iar uniorea și pre oameni afunda în apă prin oarecare părți rusești, încă și

pană acum a aceluî netrebnic de demult i să înnoiaste pomenirea. Că, pe vremea zilei cei luminate a Învierii lui Hristos, adunându-se tineri și bătrâni, parte bărbătească și femeiască, unul pre altul după asemănarea unui mângăeri oarecăriia, să aruncă în apă, și să întămplează celui aruncat în apă, după lucrarea diivolească, de să loveaște, aū de piatră, aū de lemn, și rău își dă sufletul său; iar alții, măcar că nu-î arucă în apă, dar aduc apă, înnoind jertva aceluiaș drac, după obicinuițele sale ceale de demult, — măcar că acum fac spre obiceiū de mângăiare, iar nu jertfă idoliilor. Însă mai bine ar fi aceasta de nu ar fi.

Al șaselea idol, Coleada, Dumnezeuul praznicilor, căruia praznic mare în luna lui Dechemvrie în 24 de zile facea. Însă, măcar că norodul rusesc s'aū și luminat cu sfântul botez și idoliū i-aū surpat, dar unii pomenirea aceluî drac Coleada și pană acuma nu încetează a o înnoi: începând de la Nașterea Domnului Nostru Isus Hristos, pentru toate zilele ceale sfinte, adunându-se la jocuri urate lui Dumnezeuū, cântă cântări, și într'ânsele, măcar că și de nașterea lui Hristos fac pomenire, dar și pre Coleada, înșălăciunea cea veache diivolească, de multe ori, fără de leage postorind, îl împreună. Încăș la aceale adunări ale sale, călcătorii de leage și pre un Satana Tura oarecarele și alte măscăriciuni urate lui Dumnezeuū izvodind pomenesc. Alții feașele sale și toată podoaba omenească cea făcută după chipul și după asemănarea lui Dumnezeuū cu nește chipuri oarecarele groaznice, tocmitē spre închipuire diiavolului, își acopere feașele, îngrozind saū și veselind pre oameni, iar pre făcătorii și ziditorii saū ocărând, ca cum ar ură și s'ar scărbi de facerea mâinilor lui. Care datorii iaste tot creștinul a o lăsa și după chipul care ne-aū făcut pre noi Dumnezeuū a umbla, — că nu ni să cade alte urăciuni, protivnice lui Dumnezeuū, a izvodī. Afară de acei idoli, chipuri drăcești, încă și alți idoli mulți era, anume: Usliad, Curșă saū Horsă, iproci.

De muerile lui Vladimir.

Vladimir, având întru stăpăniia sa pace și liniște, de pohta tru-pească foarte cuprins aū fost, că șase mueri aū avut. Cea d'intăiū s'aū chemat Rohlida, cniaghinia din Pecov, carea aū născut 4 feciorī; pre Iziaslav, pre Mstislav, Iaroslav, Vsevolod. A patra, Cehinea, din carea s'aū născut Sveatoslav și Stanislav. A cincea, Bulgareasă, din carea s'aū născut Boris și Glib. A șasea au fost Greaca Anna,

pentru carea s'au și botezat, și dintr'ansa au avut o fată anume Maria, pre carea o au măritat după Cazimir Craiul cel d'intăia leșăsc, și aceasta au născut pre Boleslav cel îndrăzneț, care au ucis pre Stanislav, episcopul Cracovului. Afară de aceale mueri, încă au mai avut țiitoare 300 în Vișgorod, în Berestov, și în Sebrah, 200 în Beligorod, 300; de toate muerile, 800. Și nu i-au ajuns atăta mulțime de țiitoare, ci încă și feate care i-au plăcut, și mueri de la bărbați au luat cu sila, cu atăta aprindere de pohtă lui Solomon asemănându-se. Însă au făcut aceasta Vladimir când au fost întru întunecarecul închinării idolilor, iar, după aceeaia, dacă s'au luminat cu lumina sfântului botez, viind la cunoștința adevărului, atuncea de acel fel de spurcăciune și el singur s'au scărbit, și altora ea să nu facă aseamenea, au poruncit.

De vitejia lui Vladimir.

Însuși stăpânind Vladimir în toată Rusimea, ș'au întors gându său spre război și vitejie. Întăiu au rădicat oaste asupra lui Mecislav cneazul leșăsc, și au luat supt biruința sa cetatea Peremislea și Cervenul și volostia Radomirului și alte multe, și au biruit și pre Vareacî (adecă Viaticî), și au pus pre dănsîi dajde, câte un șalău de plug. După aceeaia Vladimir s'au dus cu oaste mare preste Dunăre, și au luat supt biruința sa pământul (sau țara) Bulgarilor, al Sărbilor, al Harvaților, al Sedmigradului, pre Iatveaghî, pre Viaticî, pre Moldoveanî, pre Munteanî, pre Tătari, și dajde au pus pre dănsîi, — cari mai nainte au dat dajde Împăraților greceștil

De Billigorod, cum s'au slobozit de încungiurarea Pecenighilor prin Chiselîță.

Fiind Vladimir la oaste, au venit Pecenighî și au încungiurat Billigorodul Chievului, unde era țiitoarele lui Vladimir. Și au întărit între sine cuvânt să stea supt cetate până ce vor muri cetățeanii cei dinlăuntru de foame. Și, vrând cetățeanii să să închine. Pecenighilor, nu i-au lăsat pre ei un om oarecarele, ci, adunând unde au putut găsi ovăs și tărățe, au poruncit de au făcut în doao eade chiselîțe, iar în a treia cadă mursă de miere. Și au săpat trei puțuri, și au băgat într'ânsele aceale trei cade, deosebî ceale cu chiselîța și deosebî ceale cu mursa. Iar a doao zi au chemat pre unîi din căpeteniile Pecenighilor în cetate, și le-au arătat lor puțu-

rile cu chisălița și cu mursa, și cetățeanii, înaintea lor scoțând cu citura, au fiert și, îndulcindu-o cu mursă, au mâncat singuri, și au ospătat și pre Pecenighi. Apoi, dându-le lor din destul chisăliță și mursă în vase, i-au slobozit din cetate, zicând: „de va lipsi voao de mâncare supt cetate, iată cetățeanii vor trimite voao bucate“.

Iar Pecenighii, văzând minunată îndestulime de bucate, socotind că nu-î vor putea omorâ cu foamea, s'au întors înapoi. Și așa Beligorodul cu o meșteșugire ca aceasta s'au mântuit de încungiuirea Pecenighilor. Iar omului acela care au meșteșugit acea izvodire, i-au pus numele Chisil, și spun cum să fie fost acel om din seminția lui Sveadel sau Sveatold, sveatnicului celui vestit al lui Sveatoslav și al lui Vladimir.

De biruința lui Vladimir preste Pecenighi, supt Periaslav, și de când s'au zidit Periaslavul, și de unde s'au numit.

După aceasta auzind Vladimir că Pecenighii s'au supus cu tabăra lângă apa Trubeș, pornindu-se asupra Chievului, îndată cu oaste gata au mersu împotriva Pecenighilor, și au tăbărat cu oștile sale de altă parte de apa aceea, unde iaste acum cetatea Periaslavul. Iar Pecenighii, văzând putearea lui Vladimir, au trimis la dânsul ca să-î trimită din Ruși vre-un viteaz luptătoriu împotriva unui viteaz al lor, să să lupte deosebii amândoi, și care parte va birui, să să supue aceia partea cea biruită. De aceasta auzind Vladimir, mult s'au mâhnit, și foarte s'au întristat, căci luptătoriu la dânsul nu să afla. Dar în vremea grijii aceia au venit la dânsul un bătrân oarecarele Periaslavean și i-au spus lui că are un fecior al lui foarte tare, pre carele nimeni din copilărie nu l-au biruit. Și așa i-au părut de bine Împăratului de o veste ca aceea, și îndată au chemat pre luptătoriu acela, și l-au întrebat pre el: oare putea-va să să lupte cu Pecenigul. Iar luptătoriu acela au zis Împăratului: „să mă ispitești întâiu“. Atuncea au poruncit Împăratul, după sfatul lui, de i-au adus un bou foarte tare, și l-au întăratat pre el, încă și un her arsu au pus pre dânsul; carele, cu herul fiind arsu, mănîindu-se și iute fugind, l-au apucat pre el luptătoriu cu mâinile de șolduri, și i-au jupuit pielea cu carne cât au putut apuca. Iar Vladimir s'au mirat de vârtutea lui, dar să îndoia, căci luptătoriu era mic de vârstă. Însă, sfârșitul biruinței încredințându-l norocului, au trimis la Pecenighi, zicând ca să-și trimită viteazul lor la

luptă. Și îndată Pecenigul acela, om gros și spătos fiind și al doilea Goliath la stat, așezat și, stând în mijloc, mișcându-se din speate, cu glas mare a strigat către Ruși, ocărându-i pe ei, — și nu pre unul, ci trei înprotiva sa chemând. Atuncea din partea Rușilor luptătorul acela, om mic fiind, iar vărtos, așezat în mijloc la luptă. Iar Pecenicul, văzând pre el, l-a ocărât. Și, luându-l în răs, l-a numit: broască țestoasă. Și îndată s'a apucat amândoi tare cu mâinile și au început a să luptă. Și Pecenigul prin mărirea trupului, iar Rusul prin iuțimea ce avea, îi sporii. Și, fiind Rusul mic, sărind în latură și repezindu-se, a lovit pre Pecenig cu capul în pantecele lui cel gros, peste buric. Iar Pecenigul cel mare, neputându-se ținea, a căzut; și îndată a sărit, și, așa rușinat fiind, foarte s'a mâniat, și a răcnit ca un leu, și a lovit cu pumnul asupra Rusului celui mic. Iar Rusul, ager fiind, a sărit din loc în latură. Iar Pecenigul, ca un greu Goliath, învârtindu-se iute, s'a poticnit, și a căzut pre pământ. Atuncea a grăbit Rusul și a sărit desupra lui, și nu i-a dat lui răgaz să se îndrepteze iarăș, ci, tare înpresurându-l și încălecând pre el ca pre un cal, l-a ucis cu pumnul preste falcă, până ce și dinții cu sânge i-a sărit. După aceea l-a luat de gât și l-a sugrumat, așa zăcând el până ce întru acel loc și sufletul i-a așezat. Iar Vladimir, văzând biruința luptătorului său, îndată a strigat, și a alergat cu puterea sa asupra Pecenighilor, și i-a lovit pre dânsii cu lovire de pierzare, ca oarecând Saul prin David pre Filisteani. Și întru acel loc unde s'a făcut cea prea-slăvită biruință preste Pecenighi, a făcut cetate, și o a numit Preiaslav, căci a adus slavă de la Pecenighi lui Vladimir slăvitul acela luptătoriu. Iar istoricii cei leșăști spun că Preiaslavean a fost luptătorul acela, din satul Periaslav: pentru aceea a făcut cetatea aceea Vladimir, și o a numit pre ia Periaslav, și pre viteazul acela l-a cinstit cu slavă mare, și pre tatăl lui l-a boerit.

De solii cei trimiși din multe părți ca să pleace pre Vladimir la credință.

Când Marele-Cniaz Vladimir, monarhul a toată Rusimea, pentru vitejia și mărirea Împărăției sale, în toată lumea mai mult decât alții s'a proslăvit, și întunecatul înșălăciunii drăcești, adecă slujirea idolilor, încă nu era gonită de la dânsul cu lumina sfântului botez, atuncea a început a veni solii de la multe Împărății și Crăii,

fiștecare lăudându-și credința sa. Și întâiu au venit Mahometeanii, adecă Turcii, pre carii i-au întrebat Vladimir de credință, iar ei au răspuns : „Creadem lui Dumnezeu, și Mahomet ne-au dat noao voe să avem mueri cine câte va vrea și întru toate voile să petreacem, numai să ne tăem înprejur, și carne de porc să nu mâncăm, și vin să nu bem. Și alte grozăvii au spus, care nu iaste cu cuviință a le scrie. Iar Vladimir, fiind iubitoriu de mueri, cu de-adinsul i-au ascultat spuind ei de mueri, iar tăierea înprejur și a nu bea vin nu i-au plăcut, și au zis către dânșii : „Nu putem noi trăi fără de vin, de vreme ce toate veselile în Rusime și prieteșugul cu băutura să face“. Așa au răspuns și Tătarilor, Eghipteanilor, Aravleanilor, Neamților, Jidovilor și altora. Și au trimis adeasea și Papa de la Roma și Chesarii și cneajii ca să priimească credința lor și leagea. Dar Vladimir n'au vrut să o priimească, căci țeremoniile letinești și bisearicile lor nu i-au plăcut ; numai solii cei trimiși de la Împărații și Patriiarșii grecești au avut loc la dânșii, cu credința și cu rânduiala legii sale, precum acelaș istoric leșăscu Stricovschi mărturiseaște.

De solii cei trimiși la Vladimir, cei grecești.

Când au venit soli la Vladimir, de la Împărații grecești Vasilie și Costandin, și Chiril Filosoful cu dânșii, atuncea acel Chiril Grec, ca un bărbat înțelept, de multe ori au vorbit cu Vladimir de credința creștinească, începând de la Facerea Lumii, din toate prorociile până la întruparea Domnului nostru Isus Hristos, de botez, de patime, de răstignire și de înviarea lui din morți cea de a treia zi. Iar mai pre urmă au făcut vorbă de a doao venire a lui Hristos, de înfricoșatul județ, de munca păcătoșilor și de Împărăția cea fără de sfârșit și ce iaste gătită dreptilor. Și i-au dat lui întru aceeaia daruri : o zăveasă mare, țesută cu aur, trimisă de la acei Împărați grecești și de la Patriiarhul, întru carea era cu meșteșug închipuit înfricoșatul județ al lui Dumnezeu. La care uitându-se Vladimir cu oserdie, au întrebat pre filosofi ca să-și spue lui cine sânt cei ce stau de-a dreapta și cei ce stau de-a stânga. Și i-au spus lui filosoful că de-a dreapta vor sta cei ce cred în Domnul Nostru Isus Hristos și să botează în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh și fac fapte bune, și după moartea aceeaș trecătoare vor moșteni viața de veaci și Împărăția Ceriului, iar de-a stânga vor sta ceia ce nu cred în Dumnezeu și nu să

botează și fără de leage viețuesc și fac fapte reale după pohtele sale,—ca:ii vor merge în focul nestins, la muncă fără de sfârșit, unde viermii nu vor adormi, și va fi scârșnirea dinților. Atuncea, deaca aū auzit Vladimir, aū ohtat și aū zis: „Ferice de ceta ce vor sta de-a dreapta, iar amar celora ce vor fi de-a stānga“. Iar Chiril aū rāspuns: „De te veī boteza, Înparate, și de veī părăsi faptele ceale reale, veī fi și tu de-a dreapta; iar, de veī petreace în păgānătate, va fi și locul tăū de-a stānga“. Iar Vladimir s'aū fāgāduit cā sā va boteza, „și după aceeaia voiū lua seama bine și voiū ispitii pentru toate credințele“. Și aū slobozit pre filosof cu mari darui și cu cinste.

De sfatul lui Vladimir pentru credință și de solii lui ce aū trimis să vazā cine cum creade.

Dupā ce s'aū dus Sfāntul Chiril Filosoful, aū chemat la sine Vladimir pre boiarii sāi cei de sfat în cetatea Vladimir, ce iaste lângā apa Cleazma, carea o aū zidit după numele sāū, și întru aceeaia Scannul sāū cel înpārātesc ș'aū adus din Chiev (și s'aū ținut Scaunul înpārātesc acold, până la Ioan, feciorul lui Daniil cneazul belorusesc, carele aū adus Scaunul din Vladimir la cetatea Moscva). Și aū început Vladimir a face vorbā către boiarii sāi de acei solii ce aū fost trimiși din multe părți să-și laude credințele sale, și de Chiril Filosoful, cel trimis de Înparații grecești, cum i-aū povestit lui de la începutul lumii până la întruparea Domnului, și de botez, și de înviare, și de Înparația Ceriului, și de munca gheenii. Și aū zis către dānsul boiarii și înțelepții lui: „Pururea fieștecine ale sale laudā, iar nu le huleaște. Iar tu, Înparate, de vrei mai adevārat să dovedești adevārul, ai mulțime de oameni înțelepți. Trimite-i pre ei în toate părțile pāmāntului ca să vazā cine cum creade și cine cum slujāște lui Dumnezeu, și, întorcāndu-se, vor spune Ńie și noao de toate cu amāruntul și desāvārsit, vāzānd cu ochii“. Și după sfatul acela îndatā aū trimis Vladimir feliori de oameni pretutindenea ca să vazā cine cum creade. Deci cel trimis de la dānsul prin toate țările aū ispitit și aū luat seama bine cine cum creade și cum slujāște lui Dumnezeu. Iar mai pre urmā aū trimis și la Tarigrad, și aū spus Înparațiilor grecești, lui Vasilie și lui Costandin, pricina venirii sale. Iar Înparațiilor foarte le aū părut bine, și aū făcut știre preasfințitului Patriarh al Tarigradului Serghie de dānsii. Atuncea Patriarhul aū po-

roncit de apă împodobit besearica și apă făcut praznic, și el singur s'au înbrăcat în scumpe odăjdii arhieresci, cu mulți episcopi, și au săvârșit dumnezeiasca liturghie. Și la vremea liturghiei au venit Împărații, cu cei trimiși de la Vladimir, în besearică. Și, văzând solii podoaba măririi lui Dumnezeu, și auzind cântări dulci, foarte s'au minunat, și le-au părut că nu stau pe pământ, ci în ceri, și i-au umbrit pre ei întru acea vreme lumină din ceri, și au fost întru uimire. Iar după săvârșirea dumnezeieștii liturghii au luat Împărații pre solii la polatele sale și, făcându-le lor cinste și ospăț, și din destul dăruindu-i pre ei, i-au slobozit.

De întoarcerea solilor la Vladimir.

Deaca s'au întors solii la Vladimir, atuncea Vladimir iar au chemat pre toți boierii de sfat și pre înțelepții săi, și au poruncit solilor să spue înaintea tuturor unde au fost și ce au văzut și ce au auzit de toate credințele și slujbele lui Dumnezeu. Și solii au zis că nicio slujbă dumnezeiască și credință nu le-au plăcut ca cea grecească. Și au zis: „Când ne-au dus pre noi în besearica lor, unde să roagă Dumnezeului său și rânduiala slujbei lui Dumnezeu fac, am văzut acolo podoabă negrăită și frumuseațe în besearica lor, și cântă foarte cu dulciață spre auzire; unde ne-au umbrit pre noi pre toți un nor luminat, și am fost întru uimire,— că ni să părea noao că nu stăm pre pământ, ci în ceri atuncea într'aceia vreme, și nu iaste nicăirea întru toate noroadele și besearicile rânduială și podoaba și slujba lui Dumnezeu ca la Greci. Pentru aceia credem că adevărată iaste credința lor, și Dumnezeul cel adevărat numai cu acei oameni petriace“. Și au zis boierii către Vladimir: „De n'ar fi dreaptă credința grecească, moașă-ta Olga n'ar fi crezut, pentru că au fost muiare foarte înțeleaptă“. Atuncea Vladimir, cu darul Duhului Sfânt luminându-se, și din întunecarecul slujării idollilor ca dintr'un somn deșteptându-se, sfânta credința grecească cu ochii cei den năfară și din lăuntru ca o luminare în sfeșnic arzând au văzut și o au cunoscut că aceia iaste dreaptă și adevărată. Și au zis: „Cum voiți face să mă duc în pământul grecesc și să isă cetăți, și voiți afia acolo dascăli?“. Și, precum au gândit, așa au și făcut.

De meargerea lui Vladimir în Țara Grecească pentru botez.

Adunând Vladimir mare puteare de oaste, s'au dus în Tavriscă, care acum să chiamă Peresop sau Orul, unde au luat o cetate slăvită grecească anume Cafă, și după aceea au luat cetatea Hersonul, Scaunul a toată Tavrichia, ce iaste lângă marea Pontului, luînd întâiu apa cea dulce ce cură pre urloae. Care un protopop din Herson, anume Anastasie, le-au arătat lui Vladimir, scriînd într'o săgeată și slobozindu-o din arc, din cetate, înaintea cortului. Apoi au trimis la Împărații grecești, la Țarigrad, la Vasilie și Costandin, feciorii lui Ioann Zemischî, făcându-le lor știre că au luat slăvită cetatea limanului Hersonul și are gând și Țarigradului să-i facă așa, de nu vor da pre soru-sa Anna după dănsul. La acea carte așa au răspuns și Împărații: „Nu să cade noao, monarșilor creștinești, să-ți dăm ție, unui cneaz păgân, pre sora noastră, ci, de te vei boteza, și vei ură idolii cei urăți lui Dumnezeu, și de te vei întoarce la adevăratul Dumnezeu și Domnul Nostru Isus Hristos, atunce vei lua pre sora noastră ție muiare, și, ce e mai mult, Împărăția Cerurilor vei moșteni“. Auzind de aciasta Vladimir, au zis: „De vreme ce credința voastră cea mărturisită mie mai mult decât altele toate mi-au plăcut, care mi-au mărturisit mai de demult încă de solii miei, trimiteți episcopi să mă boteze, și voi singuri să veniți cu sora voastră la mine, sau să mi-o trimiteți pre ia, iar eu vă voi întoarce înapoi voao toată Tavrichia și Hersonul“.

Auzind Împărații acea veaste bună, s'au bucurat foarte și pre soru-sa cu toată rugămîntea o au îndemnat spre înpreunarea în căsătorie cu Vladimir. Iar ia, măcar că și în multă vreme s'au apărat cu cuvântul, dăr, făgăduindu-se voi lui Dumnezeu, cu multă plângere au îngăduit sfatului lor. Și, așa, întrând Împărații în corabii, au adus pre soru-sa Anna, înpreună cu mulți cneaji, la Herson, și cu episcopul. Ci, deaca au ajuns Împărăteasa la Herson, ducându-o pre ia în polatele cetății, îndatăș den voia lui Dumnezeu au căzut orbire pre ochii lui Vladimir, și au început a să îndoii de credință și de botez, socotind că certare de la Dumnezeu iaste asupra lui căci au gândit să priimească credința creștinească. Iar Împărăteasa au trimis la dănsul zicînd: „De nu te vei boteza, nu te vei mântui de orbire, iar, de te vei boteza, nu numai orbirea cea trupească, ci și cea sufletească va lipsi“.

De botezul lui Vladimir și de nunta lui.

Și așa marele monarh rusesc Vladimir, feciorul lui Sveatoslav. priimind credința grecească cea pravoslavnică creștinească, au poruncit să-l boteze în Herson, în anul de la Facerea Lumii 6496, iar de la Nașterea lui Hristos 988. Iar, după mărturisirea lui Cromer, în anul de la Facerea Lumii 6997. Și, când au început a să boteza, s'au făcut prea-slăvită minune. Că, în ceas ce au intrat Vladimir în sfânta scaldătoare, și arhiepiscopul Hersonului ș'au pus mâna pre dănsul, rugându-se ca să ia Duhul Sfânt, îndată orbirea după ochii lui ca niște solzi au căzut, și au văzut luminat, ca cum niciodată nu l-ar fi durut ochii, și au dat laudă lui Dumnezeu celui slăvit în Sfânta Troiță, zicând: „Acum am cunoscut pre adevăratul Dumnezeu“.

Și i s'au pus numele Vasilie la sfântul botez. Atunce s'au botezat și boiarii lui și toată oastea rusească. După aceeaia Vladimir s'au înpreunat în căsătorie cu Anna Împărăteasa, și s'au făcut și veselie de nuntă, și bucurie a toată lumea și au rădicat în Herson și besearică de piatră a Sfântului Vasilie, întru pomenirea numelui său celui de botez. Și au întors Hersonul și Cafao și toată Tavruchia Împărăților grecești, lui Vasilie și Costandin. Și, făcând el sărutare cu dănsii, și luând blagoslovenie, și pre Mitropolitul Mihail de la preasfântul Patriarhul Tarigradului Serghie, s'au slobozit pre apă spre gura Dniprului. Și, când s'au apropiat de Chiev cu Împărăteasa Anna, cu care să înpreunase în căsătorie, atunce norodul rusesc au eșit întru înlimpinarea lui cu mare bucurie. Și Vladimir au adus cu sine și moaștele Sfântului șštenomăcenic Climent și ale ucenicului său Agathanghel și ale altora mulți, așijderea și icoane și vase și multe feliuri de podoabe biserecești. Și pre protopopul Hersonului, Anastasie, și mulți preoți și diaconi, clirici, cântăreți și călugări și tot feliul de meșteri pentru zidirea sfintelor dumnezești besearici de la Împărăția cea creștinească, grecească au adus.

De botezul a tot norodul Chievului și a toată Rusimea.

Însemnat-au marele monarh rusesc Vladimir zi tot norodului ca să vie la sfântul botez, și au poruncit în toată cetatea Chievului de au strigat așa: „Cine nu să va afla în vremea cea semnată la apa Pociaina, ori bogat fie, ori sărac, bătrân ori tânăr, ori rob, ori

slobod, acela va fi Domnul nostru Isus Hristos și mie protivnic“. Auzind aciasta norodul, în vremea cea însemnată, mulțime multă, parte bărbătească și fămeiască, s'au strâns la apa Pociaina, și însuși Vladimir, cu toți boiarii de sfat, și cu sobor de preoți, au venit. Atunci preoții și diaconii, înbrăcându-se în odăjdii, au șezut pe lavițe, pe marginea apei Pociainii, fiind lavițele drse]ase de acea treabă, unde acum lângă țărături iaste besearica sfinților mucenici Boris și Gleab. Iară norodul au intrat în apă: cei mai mari mai la adâncu, iar cei mai mici în margine, unii până la gât, alții până la brâu, iar preoții, fieștecăruia dintr'ânșii puindu-le nume și citindu-le moliftele botezului, i-au afundat în apă, botezându-i pre ei în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh.

De botezul feciorilor lui Vladimir.

Întru acea vreme însuși Mihail Mitropolitul pre 12 feciori ai lui Vladimir, pre cari i-au avut din feliuri de mueri, deosebi într'o fântână dă lângă țărăturile Dniprului i-au botezat. Și de atuncea acea fântână în carea s'au botezat feciorii lui Vladimir și până astăzi Creșciatică să chiamă. Iar după sfântul botez s'au rugat Vladimir Domnul Dumnezeu și Mântuitorului nostru Isus Hristos: „Doamne Dumnezeule, ceta ce ai făcut ceriul și pământul, caută spre norodul tău acesta rusesc, carele de curând s'au botezat, și le dă lor, Doamne, să te cunoască după adevăr, pre tine, Dumnezeul cel adevărat. Întărește-i pre ei întru pravoslavnică credință, și-mi ajută mie ca să biruesc pre vrăjmașii cei văzuți și nevăzuți“. După aceeaia Vladimir au trimis la toate cetățile și satele, întru toată stăpâniia sa cea rusească, să boteaze tot neamul rusesc. Iar pre ceta ce nu va vrea să să boteaze, ca pre un protivnic al lui Dumnezeu, au poruncit greu să-l boteaze.

Pentru aceasta: de câte ori s'au botezat Rușii mai înainte de Vladimir, până la Inpărăția lui.

Cu cuviință iaste a ști că și mai dennainte de Vladimir s'au botezat unii den Ruși prin oarecare părți: întâiu s'au botezat unii den Ruși încă de la Sfântul Apostol Andrei cel întâi chemat. Că, atuncea când au venit la măgurile Chieului și le-au blagoslovit pre cale și au înfipt crucea pe dănsule, precum s'au scris mai sus, întru acea vreme pre mulți den oamenii ce lăcuia acolo i-au

Învăţat credinţa în Hristos şi i-au botezat, precum mulţi istorici şi mai ales prea-cuviosul Nestor Pecerschi mărturisează. Aşijderea şi în Marele-Novogorod, mergând din Chiev, pre mulţi au întors la credinţa lui Hristos şi cu sfântul botez i-au luminat. Încă şi istoricul rusec adaoge în istoria sa că şi Sfântul Apostol Pavel a învăţat şi a propovăduit Evangheliia lui Hristos în Misia şi în Illiric, precum scrie la Fapte ; şi Misia aciasta şi Illiricul pământ slovenesc iaste. După aceia Sfântul Apostol Pavel a trimis la Sloveani pre ucenicul său Andronic, unul din cei 70 de Apostoli, carele a învăţat şi a botezat în Illiric şi în Misia, care iaste Bolgariia, Bosna şi Morava, unde după aceeaia în Panoniia a fost episcop. A doao oară s'au botezat unii din Ruşi în anul de la Naşterea lui Hristos 863, întru Împărăţia lui Mihail Împăratului rusec, fiind Patriarh Țarigradului Fotie, de la cari, după cererea cneajilor sloveneşti Sveatopolc, Rostislav şi Coţel, s'au trimis Sloveanilor învăţătorii de credinţa lui Hristos Methodie şi Chiril, feciorii unui bărbat vestit, anume Leon din Solun, cari, după darul Duhului Sfint, a tălmăcit pre limba slovenească cărţile greceşti, Sfânta Evanghelie, Apostolul şi altele. A treia oară s'au botezat unii din Ruşi în anul de la Naşterea lui Hristos 887, întru Împărăţia lui Vasilie Machidon, Împăratului grecesc, acelaş Patriarh Fotie încă viu fiind. De la cari a fost trimis pentru botejunea Ruşilor (supt oblăduirea cneazului Oleg) Mihail Mitropolitul, carele, viind la dănsii, la Ruşi, a fost silit de ei ca întâi să facă vre o minune. Şi el a întrebat pre ei : ce minune ar pohti. Iar ei a zis : cartea Evangheliia, care învaţă credinţa lui Hristos, să să arunce în foc, şi, de nu va arde, vom cunoaşte dintru aciasta că mare iaste Dumnezeuul pre carele il propovăduieşti. Atunce Mitropolitul a poruncit de a grămădit foc mare în mijlocul cetăţii şi, rădicându-şi mâinele la ceriu, s'au rugat Domnului Dumnezeu, zicând : „Proslăveaşte numele Tău, Hristoase Dumnezeule“. Şi, aceea zicând, a pus Sfânta Evanghelie pre grămada de leamne, şi, deaca a ars leamnele toate, şi focul s'au stins, s'au aflat Sfânta Evanghelie întregă şi nestrictă nimic de foc. Acea minune văzând, mulţi a crezut în Hristos, şi s'au botezat. A patra oară s'au botezat unii din Ruşi în anul de la Naşterea lui Hristos 955, supt cneajia Marei-Cniaghini Olgăi, muiarea lui Igor şi moaşa lui Vladimir, care în sfântul botez s'au chemat Elena. Că, după ce s'au întors botezată de la Țarigrad în Chiev, pre mulţi din

Ruși au botezat. Dar toate aceale botejuni în Rosie fiind, nu s'au înrădăcinat bine, pentru deasele războaie, și pentru cneajăi păgăni. De vreme ce Olga nici pre fiu-său Sveatoslav nu l-au putut întoarce la credința lui Hristos. A cincea oară desăvârșit s'au botezat Rușii iarăși de la Greci, supt cneajăia lui Vladimir monarhul a toată rusimea, în zilele Împăraților grecești Vasilie și Costandin, fiind Scaunul patrierșăscu Nicolae Hrizoverha, în anul de la Nașterea lui Hristos 988, după mărturisirea lui Nestor istoricul Pecerschi. Iar după a lui Stricovschii în anul de la Nașterea lui Hristos 980.

De întărirea cea desăvârșit a credinței pravoslavnice în rusime și de surparea idolilor.

Marele monarh rusesc Vladimir, după ce s'au botezat însuși și au luminat Chievul și tot neamul rusesc cu sfântul botez, îndată au poruncit să surpe toți idolii și capiștile și să le sfărâme și până în temelie să le strice, și în locul lor să zidească dumnezești biserici. Și întâi pre idolul Perun au poruncit să-l leage de coadele cailor și să-l arunce în Dnipru. Și au rânduit 12 oameni să-l bată cu toiage, nu ca pre un lemn nesimțitoriu, ci ca să batjocorească pre dracul, care amăgia printr'ânsul neamul omenescu. Și, trăndu-l pre el până la Dnipru la țărnuți, l-au aruncat în apă. Și au poruncit Vladimir să nu-l lase nicăirea pre el să iasă la margine până ce va trece pragurile. Iar mai jos de praguri l-au scos pre el vântul afară supt o măgură mare, care și până acum Perun-măgură să chiamă. Și au poruncit Vladimir de au rădicat în Chiev o besearică de piatră mare, Preobreenia Domnului, și, într'acel loc unde au fost idolul Perun, au zidit o besearică întru pomenirea Sfântului Vasilie, pre numele ce i s'au dat în botez.

Așijderea și pre toți ceialalți lui Dumnezeu urăți idolii au poruncit de i-au aruncat pre unii în foc, pre alții în apă, și capiștile drăcești le-au surpat, nu numai în Chiev, ci și pretutindenea, în toată stăpânia sa cea rusească. Și besearici dumnezești de piatră și de lemn au zidit. Și așa credința creștinească s'au înmulțit, și desăvârșit s'au întărit. Așijderea și cetăți înprejurul Chievului, lângă apele Desna, Trubeș, Oster, Sula, Seim, au zidit. Atunce au întemeiat și o cetate lângă apa Stugna, și o au numit după numele său Vasilev, iar acum o chiamă Vasilcov.

De bisearica preasfintei Născătoarei de Dumnezeu Desiatina din Chiev.

Marele monarh rusesc Vladimir, având mare râvnă spre creștinătate și spre podoaba sfințelor besearici, a chemat zidarii dean Țara Greciască și a zidit o besearică de piatră mare, foarte frumoasă, cu cheltuiala sa împărătească, și o a înfrumusețat cu icoane, și cu toată podoaba, precum să cădea besearicii împărătești, și i-a dat ei toate câte luase den Herson, aurul, argintul, crucile, cărțile și alte podoabe, și o a dat ei din averea sa cea împărătească. Și a poruncit să-î dea ei și din toate cetățile stăpâniei sale zeciuală, întărind aceia cu grea afurisanie, ca acel așezământ al lui împărătescu să rămăe nestricat în neamuri veacnice, și, de atunci până acum, besearica aceia să chiamă Desiatina, adecă Zeciuală. Așijderea și spitaluri și case de priimirea striniilor multe a făcut pentru săraci și calici și streini, și toate câte trebuescu le-a dat din destul, în anul de la Nașterea lui Hristos 996.

De meargerea lui Vladimir la Suzdal, la Rostov și la Marele-Novogorod.

După aciasta, Vladimir, cu 3 episcopi, cu Ioachim, Theodor și Thomă, ce a fost trimiși la dănsul de la preasfințitul Serghie Patriarhul Țarigradului, s'a dus din Chiev în părțile Suzdalului și ale Rostovului, și a făcut o cetate lângă apa Cneazma, și o a numit pre ia din numele său cel d'întăiu Vladimir, în carea și Scaunul său cel împărătescu din Chiev ș'a mutat (iară din cetatea Vladimir în cetatea Moscul l-a mutat cneazul Ioan feciorul lui Daniil). Și a rădicat acolo Vladimir o besearică, în numele preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, și a lăsat acolo pre episcopul Theodor. Și de acolo s'a dus unde sfărământ idolii într'aceale locuri a zidit besearici, și a pus acolo pre episcopul Thomă. După aceia s'a dus la Marele-Novogorod, și, acolo legând pre Perun idolul, a poruncit să-l arunce în apă și să-l bată cu toiage. Atunci dracul ce lăcuia într'acel idol, neputând răbda atăta ocară, a început a striga cu glas mare: „Vai, vai mie, că am căzut în mâini de oameni nemilostivi, cari erî mă cinstiia ca pre un Dumnezeu, iar acum aciastă nesuferită ocară îmi fac mie. Ce să fac mai mult, nu știu.” Și, trărandu-l pre el pre pod, l-a aruncat în apă. Iar el, înnotând pre apă, în sus, supt un pod mare, a strigat cu

glas mare : „Iată voao, Novogorodeanilor, las întru pomenirea mea“. Și îndată au aruncat din apă un toiag pre pod. Unii spun că și până astăzi, într'acca vreme, în an odată să aude un glas oarecarele la acel loc. Și de atunce toți Rușii, cei albi și cei negri, cei de spre Miazănoapte și cei de spre Răsărit și cei de spre Amiazăzi, au luat sfânta credință pravoslavnică de la Greci și, cu sfântul botez luminându-se și întărindu-se desăvârșit întru creștinătate, după obiceiul și rânduiiala greciască supt stăpăniia cea duhovniciască a preasfințitului Patriarh al Țarigradului, tare și neclătit pefrec, din anul de la Facerea Lumii 6997, iar de la Nașterea lui Hristos 999, după mărturisirea tuturor istoricilor rusești și grecești și a lui Striicovschii, în cartea 4, list. 141.

De cneajia feciorilor lui Vladimir, când le-au împărțit cneajiile.

Vladimir, feciorul lui Sveatoslav, după botezul a tot neamul rusesc și după multe osteneale din oaste, șezând pre Scaunul său cel împărătesc în Chiev, au început a gândi întru sine și ca un stăpân înțelept al casii sale a cugeta cum ar petrece cei doisprezece feciori ai săi după moartea lui în lume întru nedespărțită legătură a dragostei frățești, ca să nu să facă între ei netreabnice înpercheri și vărsări de sânge. Pentru aceea le-au împărțit lor stăpănia sa cea rusească în 12 părți : lui Vișeslav, feciorului său celui mare, i-au dat Marele-Novogorod, partea sa cea d'intăi, lui Iziaslav Poloțco, lui Sveatopolc Turov, lui Iaroslav Rostovul, iar după moartea lui Vișeslav au dat acestuiaș Iaroslav Novogorodul ; lui Boris Rostovul, lui Gieb. Murov, lui Sveatoslav pre Drevleani, lui Vsevolod Vladimirul, lui Mestislav pre Tmutorocani, lui Stanislav Smolenscul, lui Sudislav Pécovul, lui Pozvidáz sau Bratislav Volina și Lușca. Și au trimis cu fiștecarele dintr'ânșii preoți, poruncindu-le lor, ca un părinte fiilor săi, ca fiștecarele dentr'ânșii întru a sa cneajăe să să nevoiască să înveațe credința creștinească, și pre oameni să-i boteaze, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, și legea Domnului și creștinătatea neclătită să o păzească și idolii cei spurcați și capiștele lor ceale drăcești să le strice și până în temelie să le sfărâme, și besericii dumnezeiești să zidească și toate lucrurile Satanii ca o răutate veache în darul cel nou să le surpe și jocurile și adunările ceale drăcești să le stingă și de tot să le dăzrădăcineaze. Carea poruncă împărătească feciori

lui cu oserdie o au păzit. Aceiași poruncă și tot pravoslavnicului norod rusesc, ca unor fii ai lui născuți din apă și din duh, ca să o păzească cu totul și să o plinească li să cade.

De moartea lui Vladimir.

Marele monarh Vladimir, după ce cu ajutorul atotputearnicului Dumnezeu au luminat tot pământul rusesc cu sfântul botez și toți idolii și capiștile au dezrădăcinat și multe besearici au zidit și pravoslavnică credință au lăfit, tare întărindu-o, și multe case sau șpitaluri de săraci au făcut și cu toate ceale de treabă și de ajutorul lor de prisosită cu milostivire le-au îndestulat, după a-tătea, zic, bunele sale fapte, în pace ș'au dat sufletul său la Dumnezeu, ca psalomnicul zicând: „În mâinele tale, Dumnezeul mieu, dau duhul mieu“. Și s'au mutat de la aceste pământești la Împărăția Ceriului, în anul de la Facerea Lumii 6525, în luna lui Iul. în 15 dni, în Berestov; înpărăjit-au ani 35, însă întru necredință ani 8, iar, după ce s'au botezat, ani 22. Și Sviatopolc l-au îngropat pre el într'un mormânt de marmură cu mare jale și cu plângere a tot norodul în besearica cea de piatră Desiatina, a preasfintei Născătoarei de Dumnezeu în Chiev, care însuș o au zidit. Dupre aceeaia între sfinți ca pre un Apostol l-au pus pre el, și pomenirea prestăvirii lui cu sfânta Besearică au așăzat de o fac în 15 zile ale lui Iulie. Capul lui acum în sfânta și marea de minuni făcătoarea Iavră a Chievu-Pecerschiî s'au pus, în besearica cea mare a Uspeniei prea-sfintei de Dumnezeu Născătoare, ca să-l sărute toți în zioa pristăvirii lui și în celealalte zile, când va dori cineva.

Mulțămita lui Dumnezeu de spre toți Rușii pentru nespusul lui dar.

Bine e cuvântat Dumnezeu și tatăl Domnului Nostru Isus Hristos, părintele îndurărilor, carle va să să măntuiască tot omul și să vie la cunoștința adevărului, căci n'au lăsat până în sfârșit pământul nostru cel rusesc să rămăe întru întunearecul necredinței și al slujării idolilor, ci ca un tată iubitoriu de fii bine au voit de s'au luminat cu lumina darului sfântului botez și la știința adevărului și la cunoștința sa, a celui slăvit în Troiță Dumnezeu, prin creștinul și întocma Apostolilor Marele-Cneaz Vladi-

mir l-au adus. Pentru aciasta veniți, noroadelor ceale rusești pravoslavnice a toată vârsta și cinul, să ne închinăm Tatălui și Fiului și Sfântului Duh, unuia în trei fețe slăvit Dumnezeu, lăudând prea-sfânt numele lui și mare mila lui cea spre noi. Veniți să lăudăm și pre sfântul întocma Apostolilor Marele-Cniaz Vasilie, pre tatăl și silitoriul mântuirii noastre, carele, ca și sfântul Apostol Pavel și ca marele Costandin, nu de la oameni, ci din ceriū aū luat chemare și, în sfânta scaldătoare curățindu-se de orbirea cea trupească, împreună și de cea sufletească, și umplându-se de darul Duhului Sfânt, până în sfârșit aū zdrobit și aū deșrădăcinat idoli, și tot pământul rusesc cu sfântul botez aū luminat, și pre tot norodul rusesc l-au învățat a crede și a să închina Părintelui și Fiului și Sfântului Duh, lui Dumnezeu unuia în Sfânta Troiță, căruia să cuvine cinstea, mărirea, mulțumita și închinăciunea în veacul veacilor, amin.

De cneajia lui Sviatopolc în Chiev, în anul de la Zidirea Lumii 6525, iar de la Nașterea lui Hristos 1017.

Sviatopolc, feciorul lui Vladimir, după îngroparea tătăne-său lui Vladimir, aū căzut în voia sa în Scaunul împărătesc în Chiev, că nu i să cădea lui să stăpânească Chievul după tată-său, și, din pizmă, și din pohta cea urâtă lui Dumnezeu, ca singur să stăpânească, răvnind lui Cain ucigașului de frate celui de'ntăiu, aū ucis pre frate-său, fericitul cniaz Boris, în șatra lângă apa Alta, întru acelaș an, în luna lui Iulie în 24 de zile, și s'aū îngropat în besearica Sfântului Vasilie în Vișgorod. După aceeaia aū trimis Sviatopolc oști, ca și pre Gleab, precum și pre Boris, să-l omoare; care aū și făcut, dând morții pre Gleab, în târgul Smiadina, 5 stadii de la Smaransc, de care în Viața lor iaste mai desăvârșit. Iar Sviatopolc s'aū veselit, căci pre amândoi frații cu moarte i-aū dezlipit de moștenirea lor și cneaziile lor, a Murovului și a Rostovului, întru a sa puteare le-aū luat. Iară Iaroslav, cneazul Mare-lui-Novogorod, vrând să-și izbăndească pentru moartea fraților săi cea nevinovată, a lui Boris și Gleab, aū mers cu oaste asupra cumplitului ucigătorului de frați Sviatopolc, și aū luat Chievul. Și iară Sviatopolc aū fugit în Polșce, la Boleslav, Craiul cel d'intăi leșesc, cerșând ajutor. Iar Boleslav, strângând oaste, aū mers și aū bătut oaste lui Iaroslav. Iar Iaroslav aū fugit în Marele-No-

vogorod. Atunce iarău șezut Sviatopolc în Chiev, prin ajutoriul lui Boleslav, Craiul leșăsc. Iară Iaroslav cu multă oaste a doao oară s'au dus asupra lui Sviatopolc, și l-au biruit pre el în locul unde au ucis pre Sfântul Boris. Iară Sviatopolc, biruit fiind, au fugit din oaste la Boleslav, și pre cale cu năprasnică moarte au murit, precum istoricii cei rusești scriu. Că Sveatopolc, fugind prin pământul leșăscu în pustie, între Cehi și între Leași, acolo într'un loc oarecarele de viu, ca pre Dathan și pre Aviron, l-au înghițit pământul, unde și până acum iaste o prăpastie.

De cneația lui Iaroslav în Chiev, în anul de la Facerea Lumii 6517, iar de la Nașterea lui Hristos 1009.

Iaroslav, feciorul lui Vladimir, după moartea frăține-său Sveatopolc, au luat Scaunul Cneației Chievului și s'au făcut a toată rusimea monarh. Și, după ce s'au întărit în cneația lui, au înnoit cetatea Chievul, și au zidit o besearică mare, minunată, de piatră, Sfânta Sofia, după asemănarea Sofiei ce den Țarigrad, numai mai mică decât aceeaia, în locul unde au biruit pre Pecenighi. Și o au înpodobit cu toată podoaba, și lângă dânsa un turn au rădicat, și acoperemântul l-au acoperit cu aur, și poarta cetății cea de piatră și ușa cea de aur ce o stricase Boleslav, o au înnoit și o au dres, și pre poartă au zidit o besearică, a Blagoveșteniei prea-sfintei Născătoarei de Dumnezeu. Pentru aciastă pricină, ca dintru acea poartă pururea bucurii și vești bune să-și vie lui în cetate, pentru rugăciunile prea-sfintei Născătoarei de Dumnezeu și ale Sfântului arhistratig, Gavriil, carele au vestit bucuria, și au mai zidit și o besearică de piatră, a Sfântului marelui mucenic Gheorghie, întru numele cel dat lui din sfântul botez, de spre iaturea cea de a dreapta a Sfintei Sofiei, și besearica și mănăstirea Sfintei Irinei, nu departe de Sfânta Sofia. Că era foarte blagocestiv și iubitoriu de podoaba caselor lui Dumnezeu și miluitor din tot sufletul de oamenii cinului celui duhovnicescu. Pre acesta Mstislav, frate-său, l-au fost gonit din Chiev, iar după aceeaia de bună voe iar l-au lăsat lui Chievul, și el singur în Cernicov, la cneația cea de spre Miazănoapte, au șezut. Iar după moartea lui Mstislav au luat Iaroslav și cneația lui, și o au lipit lângă Scaunul Chievului. Și

atuncea tare și drept monarh sau Împărat a toată rusimea au început a să scrie. După aceeaia Iaroslav, feciorul lui Vladimir, gândind de moartea sa, au împărțit, cneajăia rusească feciorilor lui: celui mare, Iziaslav, i-au dat Scaunul Chievului, lui Sveatoslav Cernigovul, lui Vsevolod Pereiaslavul, lui Igor sau lui Grigorie Smolenscul și Vladimirul, lui Veacislav Pecovul și Marele-Novogorod. Și au învățat pre fiii săi să petreacă în dragoste, și cu părțile sale îndestulați să fie, și să aibă purtare de grijă de aciasta: adecă ca să stăpânească pre cei supuși ai lor mai mult cu mila decât să-i facă să să teamă de tirăniia lor. Și așa ș'au schimbat viața ciastă trecătoare cu cea vecinică, în Noemvrie în 7 dni; și viața lui au fost anii 76, și s'au îngropat în Chiev, în besearica Sfintei Sofiei, care el singur o au zidit, în pridvorul lui Sfeti Gheorghie, în mormânt de marmură. Iară istoricii cei rusești scriu că au murit Iaroslav în Vișgorod, în Fevruarie în 20, în Sămbăta cea d'întăiu a marelui post. Și au trăit anii 76 și au ținut Cneajăia în Chiev anii 38.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

**De Cneajăia în Chiev a Marelui-Cniaz Iziaslav, feciorul
lui Iaroslav, și de întemeierea besearicii
Pecerscăi de lemn.**

După moartea bun-credinciosului cneaz Iaroslav, feciorul lui Vladimir, șazut-au feciorul lui cel mai mare, Iziaslav, la cniajie în Chiev. Acest bun-credincios cniaz, după pohta și cearerea a preacuviosului părintelui nostru Antonie Pecerscăi, i-au dăruit lui măgura cea de-asupra Pecerschiî, pre care preacuviosul părintele Theodosie, într'acea vreme igumen Pecerschiî fiind, au făcut împreună cu frații o besearică de lemn mare și mănăstirea cea veachie o au îngredit cu bulovanî. Iar după aceeaia, când Marele-Cneaz Iziaslav n'au vrut, spre rugăciunea boiarilor den Chiev și a celor de Poloțco, să scoată pre frate-său Vișeslav, cneazul Poloțcului, din nevoe și din legăturî, atuncea toți s'au sculat asupra lui, numindu-l cu obiceiul tirănescu, și l-au gonit den Scaun, și pre Vișeslav, scoțându-l den nevoe, l-au așezat în Chiev în Cniajie. Inșă Marele-Cniaz Iziaslav, prin ajutoriul și venirea Craiului leșesc Boleslav în Chiev cu puteare iară au șazut în Scaunul tatăne-său, în Chiev,

De a doao izgonire a lui Iziaslav din Chiev și de zidirea besearicii ceii mari a Pecerschii de piatră și de podoaba ei și de zidirea cea din prejur a toată mănăstirea.

După aceeaia cu înboldirea vrăjmașului celui sufletesc sculându-se doi frați, Sveatoslav, cneazul Cernigovului, și Vsevolod, cneazul Pereiaslavului, asupra fratelui său celui mai mare, Iziaslav, l-au gonit pre el den Scaunul cneajiei Chievului, și au șezut Sveatoslav. Acesta au dat loc spre zidire besearicii ceii de piatră și a mănăstirii ceii mari, și însuși au început a săpa șanțul spre întemeierea ei. Și s'au început temelii, cu blagoslovenia prea-cuviosului părintelui nostru Antonie Pecerschii, igumen fiind atunce părintele Theodosie Pecerschii, precum de aciasta cu amăruntul iaste scris în Patericul Pecerschii, la list 14 și 79. Aciastă asemenea ceriului besearică, precum cu negrăită voia lui Dumnezeu s'au întemeiat, așa s'au și săvârșit, și cu multă podoabă din afară și din lăuntru au fost înpodobită. Și toate cu aur au fost poliite, adecă pietrele poliite cu aur, cu chipuri și alte multe feliuri de împistrituri prea minunate, băgate în zid, și icoane prea-frumoase zugrăvite; pomosteala besearicii iar toată așijderea cu pietri, cu multe feliuri de împistrituri și săpături și cu feliuri de vapseale au fost tocmită; turlele besearicii au fost poleite cu aur, și crucea de-asupra besearicii ceii mari numai de aur au fost. Singură mănăstirea înprejur cu zid de piatră au fost ocolită, cât trași cu săgiata de doao ori, și zidul de un stânjăn de gros, și porți de piatră. Unde iaste acum besearica Sfintei Troițe, au fost doao porți. Pre una întra Împărații și cneazii și cinul duhovnicesc, iar pre alta norodul cel de obște, și morții ducea înlăuntru de-î îngropa. De unde mare slavă și laudă era tot neamului rusesc, precum să află în istoricii ceii rusești. Iar, nu vreame multă trecând, s'au împăcat între sine acei trei frați, cniazii, Iziaslav, Sviatoslav și Vsevolod, feciorii lui Iaroslav, și au lăsat Sviatoslav Chievul lui Iziaslav, și el au șezut în Cernigov. Și au venit întru acea vreame în pământul rusesc Povoljii, cu cari deaca au dat război Iziaslav cu frații lui Sveatoslav și Vsevolod, atunce într'acel război l-au pătruns cu o suliță pre Iziaslav, și au murit, după mărturisirea lui Nestor Pecerschii, istoricul[ui] celui vechiu rusesc, iară după mărturisirea altor istorici mulți, într'alt chip. Că scriu că, după ce au izgonit den

Scaunul Chievului pre cneazul Iziaslav, frații lui, Sveatoslav și Vsevolod, au intrat amândoi în Chiev; și nu după multă vreme au murit Sveatoslav, și s'au îngropat în Cernigov, în besearea Preaobreajeniei Domnului Nostru Isus Hristos, în anul de la Nașterea Domnului Nostru Hristos 1072, Decembrie 21 dni. Iară Vsevolod a luat Scaunul Chievului. Pre care Craiul Iășescu Boleslav cel viteaz l-au biruit, și pre fratele lui, cneazul Iziaslav, cel izgonit a doao oară la cneajăe în Chiev l-au pus. Iară Vsevolod a șezut la cneajie în Cernigov. Pre carele alți cneajii rusești, Boris și Oleg, viind cu Polovții supt rășboi la Cernigov, l-au biruit. Și a fugit Vsevolod în Chiev, la frate-său Iziaslav, cneazul Chievului, și el, nepizmuind, nici răsplătind rău pentru rău, ci mai vărtos cu binele pre rău biruind, a priimit pre Vsevolod cu drag, ca un frate. Și după aceeaia, strângând puteare de oaste, a mers cu Vsevolod în Cernigov, împotriva cneazilor Boris și Oleg, cari acolo cu Polovții puscase tabăra; și a biruit Iziaslav pre Polovții. Unde și Boris, feciorul lui Sveatoslav, s'au omorât, iară Iziaslav, feciorul lui Iaroslav, cneazul Chievului, după sfârșitul războiului, prinblându-se fără pază printre oastea sa cea pedeastră și printre trupurile ceale moarte, fără de veaste uu ostaș al cneazului Oleg l-au lovit cu sulița între umere, și dintr'acea lovire îndată a murit. Pre carele fiul său, Iaropolc, ducându-l în Chiev, l-au îngropat, cu mare jale și plângere a tot norodul Chievului, în besearea preasfintei Născătoare de Dumnezeu Desiatina. Și a fost acest cneaz mare răvnitor de dreptate.

De cneajia lui Vsevolod, feciorul lui Iaroslav, în Chiev.

Bun-credinciosul cneaz Vsevolod, feciorul lui Iaroslav, după moartea frăține-său creștinului cneaz Iziaslav, a căzut în Chiev, în cneajie, și a rădicat o beseară de piatră, a sfântului arhistratig Mihail, în Vidovice. Iară, când a fost în anul de la Nașterea lui Hristos 1083, grea moarte de ciumă a fost în toate părțile rusești. Și atunci și acest bun credincios cneaz Vsevolod a murit de ciumă în Chiev, și l-au îngropat în besearea Sfintei Sofiei, Aprilie 13; și a rămas după dănsul 2 feciori ai lui, Vladimir și Rotislav. Și Vladimir acela ce s'au chemat Monomah a fost cneaz atunci în Cernigov. Și, temându-se ca să nu vie Sviatopolc, feciorul lui Iziaslav, cneazul Novogorodului, la cneajia Chiev-

vului, de vreme ce al lui era Scaunul de moștenire de la tată-său, l-au chemat pre el de bună voe în Chiev, și au lăsat cniajia Chievului vărului său, lui Sveatopolc.

De cniajia lui Mihail Sviatopolc, feciorul lui Iziaslav, în Chiev.

După moartea bun-credinciosului cniaz Vsevolod, au venit în Chiev cniazul Mihail Sveatopolc, feciorul lui Iziaslav, și au șezut în Scaunul Cniajii Chievului, ca un moștean. După aceeaia au fost biruiți de Polovți, și au făcut pace cu dânșii. Și pentru tăria de pace ș'au luat lui muiare pe fata cneazului Polovților, a lui Tugorcan. Și după aceeaia, în anul de la Facerea Lumii 6616, iară de la Nașterea lui Hristos 1108, acest bun-credincios cneaz Mihail Sveatopolc au zidit pre numele său în Chiev o besearică a sfântului arhistratig Mihail, și turla o au poliit cu aur. Într'aceiași an și trăpezăria cea de piatră în sfânta mănăstire Pecersca s'au săvârșit, precum să află în istoricii vechi rusești. Și s'au pre-slăvit bun-credinciosul Mihail Sveatopolc în anul de la Nașterea lui Hristos 1112, April 6 dni, și l-au îngropat pre el în besearica Sfântului Mihail cea cu turla poliită cu aur, carele el singur o au zidit. Și au fost acest cniaz Mihail socru lui Boleslav celui cu gura strâmbă, cniazului leșăscu. Și mare dragoste au avut spre sfânta lavră a Pecerschi și spre prea-cuvioșii părinți ai Pecerschi, căci, când vrea să meargă în cale undeva, sau la oaste, întâi mergea cu milosteniile la mănăstirea Pecersca, și, închinându-se în casa preasfintei Născătoare de Dumnezeu și înaintea mormântului prea-cuviosului părintelui Theodosie Pecerschi, lua blagoslovenia de la igumen, și așa să ducea. Așijderea și după ce să întorcea din cale, da slavă Domnului Dumnezeu și făcea mulțumită și închinăciune preasfintei Născătoare de Dumnezeu și prea-cuvioșilor părinților den Peșteră. Pentru aceeaia îl blagoslovia pre el Dumnezeu întru ceale ce făcea, și pentru mijlocirea preasfintei Născătoare de Dumnezeu și pentru rugăciunile prea-cuvioșilor părinți din Pecersca, ajuta lui, dându-i biruință asupra vrăjmașilor și toată buna norocire, — de care în istoricii ceș vechi rusești să află.

De cneajia lui Vladimir Monomahul, feciorul lui Vsevolod în Chiev.

Bun-credinciosul cniaz Vladimir Monomahul, după prestăvirea credinciosului creștin cniaz Mihail Sveatopolc, fiind rugat de toți, a venit de la cniajăia Pereiaslavului și a Cernigovului la Chiev, și așezut în Scaunul cniajiei în pace, cu bucuria a tot norodul. Acesta tot războiul dintre cniazii rusești l-au domolit și l-au împăcat, și monarhie în neamul rusesc a adus, și pre Polovți și pre alți nepriiatini de multe ori i-au biruit, — că foarte bărbat și viteaz a fost, și pre Enuesi (carii într'acea vreme stăpâniea în Tavrichia, unde sânt acum Tătarii cei de pre lângă Perecop) și slăvită cetatea Cafă, ce era Scaunul lor, supt a sa biruință l-au luat. Și după aceeaia, a doao oară având război, cu aceiași Enuensii, lângă Mare, a chemat pre Hatmanul Cafăi, să să lovească ei singuri amândoi unul cu altul. Pre carele, deaca s'au lovit, îndată Vladimir vitejaște cu sulița l-au prăvălit după cal și, legându-l, l-au adus în tabăra sa, și a luat dupre dănsul un gherdan mare de aur cu feliori de pietri scumpe și mărgăritariuri și un brâu cu aur și cu pietri scumpe și o gugămă cu tăblițe de aur, care toate după sine le-au lăsat creștinilor monarhi rusești, pentru încununarea spre cneajie. Și dintru acea slăvită biruință și vitejie a lui, Marele-Cniazul al Chievului Vladimir, feciorul lui Vsevolod, s'au numit grecește Monomah, ce să tâlcuiască singurluptător, sau măi ales singur purtător de biruință, și s'au făcut a toată rusimea monarh.

De aciasta, de unde monarhiile rusești au început a avea cunună împărătească.

În istoriciile cei vechi rusești, pentru acest Mare-Cniaz monarh rusesc Vladimir Monomahul și aciasta să află, că acesta, când a mers în părțile grecești, cu mare putere, spre Țarigrad, atunce pravoslavnicul și creștinul Împărat grecesc Alexie Comnino, văzând că nu va putea sta împotriva marelui puteri rusești și a viteazului Vladimir, a trimis la dănsul pentru pacea pre Neofit Mitropolitul Efesului și pre episcopul Mitilinului și pre alții din boiarii lui, și a trimis cu dănsii din singur lemnul cel de viață făcător al crucii Domnului, cu multă scumpete făcută, luându-o după grumazii săi, și coroana cea împărătească dupre capul său,

puindu-o într'o tipsie de aur, și gherdanul care singur îl purta preste porfira sa cea împărătească, și un lanț de aur din Araviia, și alte daruri de mult preț, așa scriind în cartea sa: „Alexii Comnino, cu mila lui Dumnezeu pravoslavnicul Împărat grecesc, mare-lui între putearnicii cniazi rusești Vladimir, bucurie. De vreme ce cu noi de o credință ești și mai vărtos de un sânge cu noi, că din sângele marelui Costandin Monomahul Împăratul grecesc te trag, pentru aciasta, nu război, ce pace și dragoste să cade noao să avem între noi, ca celor de un sânge, și, ca să cunoști mai vărtos dragostea noastră care avem cătră Mărirea Ta, iată că-ți trimit ție coroană împărătească, adică a lui Costandin Monomahul, tatăl maicei tale, și schiptru și diadimă și crucea de aur cu lemnul cel de viață făcător și gheordan și alte seamne împărătești și daruri ca să te încununezi Mărirea Ta cu acestea prin arhieriei cei trimiși de la mine, ca să fii de acum Împărat de Dumnezeu încununat a tot pământul rusc”. Și așa de acei soli s'au încununat Vladimir Monomahul cu diadimă împărătească, și cu Alexie Împăratul grecesc pace și dragoste au avut în veacnicile neamuri, și de atunce Marele-Cniaz Vladimir Monomahul s'au numit Împăratul rusc, și după dănsul următorii lui, de la cari toată acea vrednicie împărătească cu mila lui Dumnezeu și până acum, la marii Împărați și Marii-Cneazi moschicești și monarși a toată rusimea, după adevăr și după dreptate să ține. Însă să află oarecarii istorici că de la Costandin Monomahul Împăratul grecesc au fost trimise aceale seamne împărătești toate lui Vladimir Monomahului, monarhului rusc, dar adevărînța acestui lucru după moartea lui Costandin Monomahul mai mult decât 50 de ani din alți istorici rusești, și din Baroniș, și din Stricovschii să arată; că, după mărturisirea lui Baroniș au șezut la Împărăția greciască Costandin Monomahul în anul de la Nașterea lui Hristos 1042 și s'au prestăvit în anul 1118, și Vladimir Monomahul s'au prestăvit în anul 1126. Ci așa, din socoteala anilor, după mărturiile ce s'au zis mai sus, adevărat iaste că de la Alexie Comnino Împăratul grecesc, iar nu de la Costandin Monomahul, s'au trimis coroana împărătească cu alte seamne și daruri lui Vladimir Monomahului, monarhului Chievului și a toată rusimea. După aciasta bun-credinciosul cniaz și întâiul-încoronatul Împărat al Chievului și monarhul a toată rusimea Vladimir, feciorul lui Vsevolod, Monomahul Împărăția cea trecătoare cu cea veacnică o au schimbat în Chiev, și s'au îngro-

pat în besearea Sfintei Sofiei, lângă mormântul tătâne-său, în anul de la Zidirea Lumii 6633, iar de la Nașterea lui Hristos 1126, la Mai în 10 dni, și după moartea lui iară s'aă împărțit monarhiia rusească.

De cniajia lui Mstislav, feciorul Monomahului, în Chiev.

După moartea creștinului Împărat și Marelui-Cniaz al Chievului și monarh a toată rusimea Vladimîr Monomahul, venit-aă den Periaslav blagocestivul cniaz Mstislav, feciorul lui, și aă șezut în Scaunul tătâne-său. Acesta aă zidit o beseacă de piatră în Chiev, a Sfântului și marelui mucenic Theodor, cu multă cheltuială. După aciasta s'aă prestăvit în anul de la Nașterea lui Hristos 1129, și s'aă îngropat întru aceiaș biseacă a Sfântului Theodor, care o aă zidit însuși.

De cniajia lui Iaropolc, feciorul Monomahului, în Chiev.

Acest creștin cniaz Iaropolc, feciorul lui Vladimîr Monomahului, după moartea frăține-său, creștinului cniaz Mstislav, aă șezut în Chiev, în Scaunul tătâne-său. Pre acesta oarecând într'o vreme l-aă amăgît un boiar de sfaț, anume Petră al lui Boleslav cel cu gura strămbă, craiului leșăsc, și, prinzându-l și legându-l, l-aă dus în Polșce. Și dintru acea robie s'aă răscumpărat, și iar aă șezut în Scaunul tătâne-său, în Chiev. Însă spre izbânda strămbătății ce i s'aă făcut toată Polșce aă stricat, și pre craiul Boleslav l-aă biruit supt Haliciu, așa căt abia aă scăpat însuși în Polșce. Carele nu după multă vreme de necaz pentru acea biruință ce să făcuse asupra lui aă murit. După aceeaia și Marele-Cniaz al Chievului Iaropolc, feciorul Monomahului, aă răposat în Domnul, și l-aă îngropat în Chiev, în besearea Sfântului Andrei, în anul de la Nașterea lui Hristos 1140.

De usebiți cniazi în Chiev, cariî unul pre altul aă scos din Scaun.

După ce s'aă prestăvit credinciosul cniaz al Chievului Iaropolc, feciorul Monomahului, aă șezut în Chiev, în Scaunul Cniajăei, frate-său Veaceslav, pre carele Vsevolod, feciorul lui Oleg, cniazul Cernigovului, cu pohta de stăpănie fiind aprins, l-aă izgonit din

Chiev, și însuși așezut în Scaunul Chievului, și, trăind 6 ani și jumătate, s'aș mutat cătră părinții săi. După aceeaia aș luat Scaunul Chievului feciorul lui Vsevolod, Igor; dar Iziaslav, cniazul Pereiaslavului, aș gonit pre Igor den Chiev, și el aș luat Scaunul Chievului, și pre Igor, apucându-l la mâinile sale, l-aș pus la opreală. Și după aceeaia l-aș silit de aș luat cinul călugărescu. Pentru aceeaia alții cniaji s'aș sculat asupra lui Iziaslav, și, dând război cu dânsul, l-aș biruit, și l-aș gonit din Chiev. Și Ghiorghie, fratele lui Iaropolc, fiind în Chiev, cu biruință aș șezut în Scaunul moșusău. După aceeaia Iziaslav, adunând puteare de oaste, s'aș slobozit cu luntri pre Dnipru la Chiev, și, făcând bătae pre apă, aș biruit pre Gheorghie, carele apoi aș fugit în Periaslav, și Iziaslav a doo oară aș șezut în Scaunul moșusău, și, după multe războae, dinpreună și Iziaslav, cniazul Chievului, ș'aș plătit datoriia morții, și s'aș îngropat în Chiev, în besearica Sfântului Theodor, în mormântul tatâne-său.

Iar de usebiți cniazi în Chiev și de izgonirea lor din Scaun.

După moartea credinciosului bunului cniaz al Chievului Iziaslav venit-aș în Chiev Rostislav, cniazul Smolenscului, și aș șezut în Scaunul Cniajăei și, după aceeaia, adunându-se cu alți cniazi, aș mers asupra lui Iziaslav, feciorul lui David, cniazul Cernigovului; însă l-aș biruit acela, și Iziaslav, feciorul lui David, aș intrat în Chiev la Cniajie. Pre carele fără de zăbavă l-aș izgonit din Scaunul Chievului cniazul Gheorghie, feciorul lui Vladimir. Și aș șezut el într'ânsul, ca un moștean. Și părțile rusești le-aș împărțit feciorilor săi: lui Andrei i-aș dat Vișgorodul și Văsilevul, lui Boris Turovul, lui Glib Periaslavul, iar lui Vasile Porusea, unde iaste acum Bealafercov, adecă Besearica-Albă. După aceeaia s'aș pristăvit în anul de la Zidirea Lumii 6666, iar de la Nașterea lui Hristos 1158.

Întru acela an s'aș prestăvit creștina cniaghini Anastasia, fămeaia lui Glib, feciorul lui Vseslav, fata lui Iaropolc, feciorul lui Iziaslav, care aș șezut în văduvie ani 40 și s'aș pus în besearica preasfintei Născătoarei de Dumnezeu cea din Pecersca. Abiastă blagocestivă cniaghini cu cneazul său mare dragoste aș avut cătră lăcașul preasfintei Născătoarei de Dumnezeu din Pecersca și cătră preacuvioșii părinți din Pecersca, și mult din averea sa aș dat, încă

fiind ei vii, râvnind creștinului cniazului Iaropolc, tătăne-său, care au dat multe averi ale sale, și din Ținutul Drevleanilor și a Lențcâi, și de pre lângă Chiev. Și, încă fiind vie cniaghini Anastasiia, ș'au dat și satele cu toată averea sa și dobitoacele.

De cniajiia lui Mstislav, feciorul lui Iziaslav, în Chiev și de alți cniazi ce au stăpănit Chievul.

După moartea bun-credinciosului cniaz Gheorghie, feciorul lui Vladimir, iară Iziaslav, feciorul lui David, cniazul Cernigovului, au luat Scaunul Chievului. Dară Mstislav, feciorul lui Iziaslav, într'aceiași iarnă l-au izgonit din Chiev și singur au șezut într'ănsul la cniajie și, fără de zăbavă, urând el Scaunul tatăne-său, Chievul l-au lăsat vărului său, lui Rostislav, cniazului Smolenscului. Dar, și aceluia neplăcându-i Chievul, l-au lăsat lui Vladimir, feciorul lui Mstislav. De aciasta auzind cniazul ce au fost întru acea vreme al Vladimirului, Mstislav, feciorul lui Iziaslav, s'au mâniaț și au izgonit pre Vladimir feciorul lui Mstislav, și el a doao oară au șezut în Scaun la cniajie. După aceeaia cniazul Andrei, feciorul lui Gheorghie, ce au fost întru acea vreme cniaz în Sujdal, văzându-se pre sine a fi mai aproape decât alți cniazi de Scaunul Chievului, după tată-său Gheorghie, îndată, adunând puteare de oaste, cu mulți cniazi rusești, au trimis la Chiev pre fiu-său, cniazul Mstislav, carele au gonit pre Mstislav, feciorul lui Iziaslav. Și într'ănsul au pus pre Gleab, unchiu-său, cniazul Periaslavului; și el s'au întors la tată-său, cniazul Andrei, carele mai nainte de sfântul botez s'au chemat Chitai, iară după aceeaia, pentru mare râvna și dragostea cea din tot(ul) sufletul cătră Dumnezeu, s'au chemat Bogoliubschii (adecă: iubitor de Dumnezeu), și multe besearici și mănăstiri au zidit, și le-au înfrumusețat cu averi, și cu toate den destul le-au ajutorat. Iară după moartea tătăne-său, a Marelui-Cniaz a tot pământul rusesc, al Chievului Gheorghie, fiind el Mare-Cniaz a tot pământul rusesc, după mare facerea sa de bine, cătră besearicile lui Dumnezeu și cătră mănăstiri, și după porunca răposatului părintelui său, au dat la sfânta și marea lavră a Pecerschi, unde iaste Uspeniia preasfintei Născătoare de Dumnezeu, cetatea sa Vasilevul, care acum să chiamă Vasilcovo, unde iaste Uspeniia, unde s'au născut părintele nostru Theodosie Pecerschi, lângă apa Stugna, cu toate hotarale ei ceale dupre înprejur, întru veacinicile neamuri,

și au mai dat și cetatea Micevul, lângă apa Mica, și alta Petreva, și mănăstirea Sfântului de minuni făcător Nicolae, ce iaste iară acolo, și arhimandritului Pecerschiî ce au fost atunci, și celor după dânsul li-au întărit ca să aibă puteare decăvărșită preste mănăstirea lui Sfeți Nicolae cea din Chiev, ce să chiamă Pustăschiî, adecă cea den pustie, și la Miazănoapte preste trei mănăstiri: preste o mănăstire a preasfintei Născătoarei de Dumnezeu supt cetatea Breanscă, preste alta supt Novogorod, a Preobrejeniei Domnului, preste a treia în Cernigov, a Uspeniei preasfintei Născătoare de Dumnezeu ce să chiamă Elețc. Și au întărit și au așăzat și aciasta: adecă Mitropolitul Chievului și a toată Mica Rusime și clericul Sofiei preste sfânta mare lavră a Chievopecerschiî și preste mănăstirea Sfântului Nicolae ce să chiamă Pustinnăii, să nu aibă nicio biruință și stăpânie după așăzământul al preasfinților Patriarși ai Țarigradului, de vreme ce prea-cuviosul părintele Antonie Pecerschiî, ispravnicul și egumenul mănăstirii Pecerschiî au adus blagoslovenia de la Sfetagora, de supt stăpâniia patriarșască și din eparhiia Țarigradului, ci să rămăe supt paza și chivernisirea Marilor-Cniazi rusești și a următorilor lor, întru veacinicile neamuri și vremi supt înfricoșatul județ al nefățarnicului judecătorii și Dumnezeu și supt blestemul sfinților Apostoli și afurisania a sfinților 318 părinți, celor de la Nicheia, și a altor sfinți părinți de la toate săboarale. Aceastea s'au făcut în anul de la Facerea Lumii 6937, iar dela Nașterea lui Hristos 1159.

De cneajia lui Roman, cniazul Smolenscului, în Chiev.

După prislăvire bun-credinciosului cniaz Gleb au șăzut în Scaunul Chievului Roman, cniazul Smolenscului. Acesta au fost foarte vitiaz, și Lidva o au luat, și, pre mulți robindu-i, în greale legături l-au țicut, și grea tirănie pre dănsii au pus. Că pre unii, în obezi fiind, l-au înjugat în plug și ca cu niște boi au arat înprejurul Chievului, și de acolo au crescut aciastă pildă, când unul din Litvini, trăgând în plug, s'au înv.țat limba rusească și au zis: „Romano, Romane, sărăceaste poteci de ară cu Litva“. Dar, nu după multă vreme, și acesta fiind izgonit din Chiev de Iaroslav, feciorul lui Iziaslav, carele el au șăzut în Scaunul Chievului și s'au întărit într'ânsul în anul de la Facerea Lumii 6686, iar de la Nașterea lui Hristos 1172, prestăvitu-se-au bine credincioasa cniaghini Mariia,

muiarea cniazului Vsevolod, feciorul lui Sviatoslav, fata lui Cazi-mir Craiului leșăsc, după ce au luat chipul călugăresc, și s'au îngropat în besearica sfintei de viață făcătoare Troițe, care bese-rică ia singură o au făcut, — care acum să chiamă Chirilschi.

De cniajlia în Chiev a lui Iaroslav, feciorul lui Iziaslav.

Acest bun-credincios cniaz Iaroslav, feciorul lui Iziaslav, luind Scaunul Chievului de supt stăpânire cniazului Roman, n'au pu-tut să stăpânească în pace, de vreme ce, nu după multă vreme, Sviatoslav, cniazul Cernigovului, sculându-se, au rădicat oaste asu-pra lui și l-au izgonit din Chlev, și Chievul l-au prădat; și după aceea Iaroslav, neputând ce să facă, s'au împăcat cu Sviatoslav. Și au murit în Scaunul Chievului, în anul de la Nașterea lui Hris-tos 1184. Și după dânsul au șazut în Chiev la cniajie Sveatoslav cniazul Cernigovului. Dar n'au avut pace de războiul cel din lă-untru și de Polovți, până la moartea sa. Și s'au pristăvit și s'au îngropat în besearica Sfântului Chiril în Cernigov, în anul de la Hristos 1198. Iar după moartea cniazului Ruric, feciorul lui, Mis-tislav au luat cniajlia Chievului cu sila; dar nu după multă vrea-me, după sfatul altor cniazi rusești, Ruric au fost prins de Ro-man, feciorul lui Mstislav cniazul Galiciului, carele, aducându-l pre el în Chiev, împreună cu muiarea lui, au poruncit de l-au fă-cut călugăr, și el s'au întors în Galici. Iar, văzând cniazul Svea-toslav, feciorul lui Mstislav, Scaunul Chievului deșărt, l-au luat, vrând să-l stăpânească. Dar Roman, feciorul lui Mstislav, cniazul Galiciului, vrând să să chame a toată rusimea monarh, au izgo-nit pre Sveatoslav din Chiev și într'ânsul au pus în Scaun pre Rostislav, feciorul lui Ruric, slobozindu-l din legături, și Scaunul monarhiei Chievului l-au uutat din Chiev în Galici, și au început a să scrie: a toată rusimea monarh.

De aciasta, cum că n'au dat blagoslovenie episcopul Vladimirului lui Roman monarhului rusesc ca să să scoale cu războiul asupra creștinilor afară de cuvioasă pricină.

În anul de la Naștere lui Hristos 1210, Marele-Cniaz Roman, dobândind monarhia rusească, au trimis daruri la episcopul Vla-dimirului, cerșind blagoslovenie ca să înceapă oștire împotriva Craiului leșăsc Leșca; dar episcopul acela n'au îngăduit și nu i-au

dat lui blagoslovenie ca să rădice oaste asupra creștinilor fără de căt iaste pricină cuvioasă. După aciasta Marele-Cniaz și monarhul Roman viața sa o au schimbat, în oaste, cu moartea, și s'au îngropat în Vladimir cu cinste, în Volina.

Neunirea pentru Scaunul monarhiei rusești și pentru aleagerea cniazului Coloman Ungurului spre cniiaia rusească.

După moartea lui Roman monarhului a toată rusimea, mare neintocnire între sine și neunire au avut cniiaii rusești pentru Scaunul monarhiei rusești, pentru că unii au vrut să aibă Scaunul în slăvita cetate a Chievului, iar alții în Galici și în Vladimir. Și, neputând să se unească între sine, s'au ales loruș pre Coloman, fecioru de Craii fiind din Țara Ungurească; pre carele episcopii l-au pomăzuit spre Împărăția rusească și Vichentie Cadlubec, episcopul Cracovului, au pus pre dănsul corona împărătească, și s'au făcut Coloman monarh a toată rusimea. Dar, deaca s'au luat lui muiare Coloman pre sora Leșcăi celui alb, anume Selonca, s'au mâniaat pravoslavnicii cniazi rusești și, temându-se ca să nu se facă amestecătură în pravoslavnică credință, îndată au ales pre Mstislav, feciorul lui Mstislav al Novogorodului celui mare, spre monarhia rusească. Carele au șazut în Scaunul împărătesc, în Galici, și l-au încoronat episcopii cu corona împărătească. D'innaintea căruia au fugit Coloman, și el s'au slăvit împărat și monarh a toată rusimea. Acest Mstislav, feciorul lui Mstislav, au fost foarte viteaz, și putearea unguească și leșască au biruit, și au pus la închisoare pre Coloman, cu muiarea lui. După aceeaia mareie monarh rusesc Mstislav viteazul s'au pristăvit în Torscu, și l-au îngropat în Chiev, în besearica cinstitei Crucii a Domnului, carea el singur o au zidit, în anul de la Nașterea lui Hristos 1212. Iar, după moartea lui, iar Coloman Ungurul au luat Scaunul în Galici, și, petrecând ani trei, au murit. Și dintru aceea vreme Craii unguești au încetat a stăpâni în Rusia.

După moartea lui Coloman au șazut în Scaunul împărătesc, în Galici cniazul Daniil, feciorul lui Roman. Dar Iziaslav, strângând oaste de Polovți, au gonit pre Daniil, și Galiciul l-au lăsat cniazului Mihail Zvenigorodschii. Însă să se știe și aciasta: că cniiaia Galiciului pentru aciasta s'au pus aicea mai înainte, adecă căci

mai cinstit au fost mai înainte atunci. Că Monarhia Chievului să mutase în Galici, și de atunci nu așa vestiți au fost cniajii Chievului, iar de la Rostislav, feciorul lui Ruric, înainte, iarăș mai slăviți s'au făcut cnieji Chievului până la venirea necuratului Batie.

De cneajia lui Mihail, feciorul lui Vsevolod, în Chiev, și de venirea asupra Chievului a păgănilui Batie.

În anul de la Facerea Lumii 6848, iar de la Nașterea lui Hristos 1240, fiind cneajia în Chiev Mihail, feciorul lui Vsevolod, trimis-au păgănil Batie Tătar să vadă Chievul. Și, văzând mărirea și frumusețea lui, s'au mirat. Și, întorcându-se, au spus lui Batie de prea-slăvită cetatea Chievului. Și iar au trimis Batie la cniatul Mihail în Chiev, amăgindu-l pe el, ca să să închine lui. Iar cniatul Mihail au ucis solii lui Batie, și el singur au fugit din Chiev în Țara Ungurească. Atunci Rostislav, feciorul lui Mstislav, nepotul lui Dario din Smolensc, auzind că nu iaste cniat în Chiev, au venit, și au șazut în Scaunul cniatiei; pre carele Daniil, feciorul lui Mstislav, l-au izgonit din Chiev, și au pus într'ansul pre un Voevod al său, anume Dimitrie. Și l-au poruncit lui să păzească cetatea.

Și au venit proclatul Batie, cu putere multă, supt Chiev, și l-au încungiurat. Și au început a pune tunurile și a bate în zidurile cetății. Iar oamenii din cetate să apăra țare. Și după aceeaia înprejurul besearicii Desiatenii a preasfintei Născătoare de Dumnezeu s'au ocolit cu saș, și în polatele besaricii mulți oameni s'au suit, și de greimea lor s'au surpat polatele, și pre mulți au ucis. Iar Tătarii cetatea Chievului cea slăvită în toată lumea, Scaunul a toată rusinea, l-au luat, și dumnezeieștile besaricii au cufărmat, cetatea și orașul le-au arsa cu foc și pre oameni, pre unii l-au tăiat, iar pre alții l-au robii, și toată slăvia Chievului întru nimica o au întors, — slobozind Dumnezeeu aciasta pentru păcatele oamenilor.

De stricarea sfintei, frumoasei, marel și de minuni făcătoare lavre a Pecerscâi.

Întru acelaș anu necuratul Batie, după ce au stricat prea-slăvită cetatea Chievul, au venit cu păgăni și Tătar la sfântă mănăstirea Pecerscâi, unde au fost mulțime de norod închis, și bărbătește înprotiva acelu vrăjmaș al Crucii Domnului nostru sfântul loc au

stătit. Dar, pentru păcate, n'au putut creștinii să să apere, pentru că păgânii varvari cu berbeci de lemn și cu alte măestrii zidurile ceale de piatră ale mănăstirii sfărâmandu-le până în temelie, au intrat în sfânta mănăstire, și oameni din tot cinul au tăiat, și pre unii au robii, și singură besearica Pecerscăi cea cu ceriul aseamenea, a preasfintei Născătoarei de Dumnezeu, o au spurcat și de toată podoaba o au golit, și crucea cea poliță cu aur din vârful besearicii o au luat, și turlile până la jumătatea besearicii întocma cu ferestrele le-au răsipit. Așijderea și turla oltariului celui mare până la pieptul icoanei preasfintei Născătoarei de Dumnezeu o au sfărâmat. Și toată mănăstirea, cu toate podoabele, și cu zidurile ceale de piatră, până în temelie le-au surpat, și le-au dăzrădăcinat, — precum de aciasta cu amăruntul în istoriile ceale vechi rusești să află. Și dintru acea vreme besearica preasfintei Născătoarei de Dumnezeu sfânta Pecersca la ființa sa cea d'întăiu și la podoaba cea de de mult până acum n'au putut să-și mai vie, de vreme ce podoaba ei ciastă de acum cu mult iaste mai usebit de cea d'întăiu. Și, pre ceia ce iubiia podoaba casii Maicii Domnului, pre unii moartea i-au cosit, pre alții sabiia celor de alt neam i-au mâncat, iar altora războaiele ceale dintre sine zmintea le-au făcut. Iar acum cu usebită purtarea de grijă de tot pravoslavnicul norod rusesc a creștinului întru Dumnezeu răpoosatului Împărat Alexie, feciorul lui Mihail, monarhul a toată marea și mică și alba Rusime, și a următorului după dânsul, a Marelui Împărat și cniaz Theodor, fiu-său, monarhul a toată rusimea, să împodobește, și iaste plină de toată nădejdea.

De un clopot mic ce să chiema vestitoriū în sfânta besearică a Pecerscăi pentru strângerea călugărilor la besearică.

Măcar că sfânta besearică Pecersca prin necuratul Batic venise întru sfărâmare de istov și preste mulți ani au fost pustie, dar întru o dăspărțitură ce scâpase întreagă de păgâni, facea slujbă întru ascuns, pentru frica, și călugării prin păduri și prin peșteri petrecea, și venia la slujbă la besearică. Pentru aciasta au pus un clopot mic ce l-au chemat vestitoriū, și nu-l lovira în ustnea, ci în lung, ca să poată auzi toți mai lesne și să să strângă la besearică.

De aciasta, căfi anî cniajia Chievului și monarhiia a toată rusimea aū fost supt jugul Tătarilor.

De la venirea necuratului Batie în pământul rusesc, și de la stricarea prea-slăvitei cetăți a Chievului, toți cniazii rusești aū fost supt jugul stăpăniei anî 150, și de la Împărații tătarești după voia lor să punea cniajii, și cei ce nu să supunea, să scotea. Și toate judecățile Tătarăi le făcea. Și, dintru acei Tătari aī luī Batie, unii ș'aū ales loc de lăcuință în Crăm și în Perecop, și aū stăpănit toți câmpii dupe împrejur, și pre creștini i-aū gonit de acolō, în toți câmpii cei pustii dupreste Chiev, și toată Podolea și pământul Litvii aū ținut, și aī săi ispravnicii și căpetenii preste Ruși aū avut; carii și dajde aū luat de la dănșii și ca niște domni preste creștini aū stăpănit, până când păgăneasca lor puteare marele și creștinul cniaz Dimitrie al Moscului o aū biruit, și pre Mamai Împăratul tătarăsc l-aū bătut, atăta căt ca la treisprezece mile, iar vârste 66, aū zăcut trupurile păgănilor. Așijderea și cniazul Litvei, Olgherd, biruind pre Tătari, toți câmpii carii din veacurile ceale de demult aū fost ai Chievului i-aū curățit de necurăția păgănilor, și aū pus în Podolea pre feciorii lui Coriaat: pre Alixandru, pre Costandin, pre Theodor și pre Gheorghie, și toate laturile rusești cu Podolea le-aū luat pe sama lor ca să le stăpânească.

De cniajia Chievului supt cumplitul jug tătarăsc și de cniajii Chievului din parte.

Oblăduind rău-credinciosul Batie rusimea, fost-aū Iaroslav, feciorul lui Vsevolod, cel mai mare cniaz preste Mosc și preste Chiev, în anul de la Facerea Lumii 6751, și pre Mihail cniazul Cernigovului și pre un boiar ai lui, anume Theodor, i-aū muncit procletul Batie, căci n'aū vrut să să închine dumnezeilor lui, după obiceiul păgănesc. Iar în anul de la Nașterea lui Hristos 1245, întru acel anu și Marele-Cniaz Daniil, feciorul lui Roman, carele să scriia monarhi a toată rusimea, aū luat dupe feciorul său, anume Lev, pre fata lui Bella, Craiul unguresc. Și acest Lev aū zidit marea cetatea Leovul, numindu-o după numele său. Și Marele-Cniaz rusesc Daniil foarte aū fost cinstit de rău-credinciosul Batie, pentru mare vitejia lui, și de Papa al Rămului prin solii s'aū încoronat la Crăiia rusească, și credința pravoslavnică tare o aū întărit și într'ansa aū rămas până la sfârșitul vieții sale, precum toți istoricii rusești și leșăști și ai Cehilor mărturisesc.

După Iaroslav, feciorul lui Vsevolod, a fost cniazul al Chievului și al pământului rusc Alixandru, fiu-său, Nevschi, stăpânind atunci Sartoc, feciorul lui Baie Împăratul tătarăsc. După dănsul Iaroslav, feciorul lui Iaroslav Tverschi, frate-său, a stătut. În anul de la Nașterea lui Hristos 1266 s'aău pristăvit Craiul rusc Daniil, și după dănsul Lev, feciorul lui, pentru mare vitejia sa, stăpânind cniajiile rusești, și după pristăvirea lui Iaroslav, feciorul lui Iaroslav, Marelu-Cniaz al Moscului și al Chievului, aău șăzut în locul lui Vasilie, fiu-său, nepotul lui Vsevolod. Iar după dănsul aău fost Dimitrie, feciorul lui Alixandru, nepotul lui Iaroslav, pre carele vărusău Andreiă l-aău gonit din Scaunul Cniajiei și aău șăzut el într'ănsul, în anul de la Nașterea lui Hristos 1281.

De mutarea Mitropolitului al Chievului la Mosc.

În anul de la Facerea Lumii 6791, iar de la Nașterea lui Hristos 1283, sfințitu-se-aău Maxim Mitropolit Chievului de Gheorghie Patriarhul Țarigradului, și s'aău mutat din Chiev la Mosc, iar la Chiev numai nameastnic aău după mărturisirea istoricilor celor vechi. După ce s'aău pristăvit bun-credinciosul cniaz Andrei, feciorul lui Alixandru, aău stătut după dănsul, cu voia Tătarilor, Mihail, feciorul lui Iasoslav Tverschi, în anul de la Nașterea lui Hristos 1304.

De luarea Scaunului rusc, adecă a cetății Chievului, de cniazul litvenesc Ghedimin și de mutarea Chievului la Litva.

În anul de la Nașterea lui Hristos 1320 sculatu-se-aău Ghedimin, feciorul lui Vinetes, Marele-Cniaz al Litvei, asupra Marelu-Cniaz al Chievului Stanislav, carele să trăgea din seminția lui Ruric ce venise din Vareaci întâiu cneaz la Ruși. Și, venind asupra lui cu multă puteare, l-aău biruit pre el, împreună și oastea ruscă și pre Tătară ce fusease cu el, șase mile de la Chiev, supt apa Pirnia. Întru acel răboiă aău perit cniazul Lev, feciorul lui Daniil Luțco, și, cniazul Oleg al Periaslavului, iar cniazul Stanislav al Chievului aău fugit la cniazul Rezanului, unde după aceia și cniaz aău fost. Iar Ghedimin după acea biruință aău venit la Chiev, și l-aău luat pre el supt a sa biruință. Și aău mutat cniajia Chievului la Litva, și aău pus în Chiev nameastnic al său pre Mindov, cniazul Golșanului, feciorul lui Golș, rudenia sa, carele s'aău

botezat luând credința creștinească, și au stăpănit în Chiev până la Vladimir, feciorul lui Olgherd. Și acest Vladimir, feciorul lui Olgherd, cniazul litvenesc, au avut de la tată-său Olgherd parte cniajia Chievului, și o au ținut până la Iaghel craiul leșăsc, însă de la anul Nașterii lui Hristos 1321, când Ghedimin cniazul litvenesc au luat supt biruința sa cetatea Chievului. Atuncea preaslăvită Monarhia Chievului au încetat, care până ce au scăpat de supt stăpăniia lui Ghedimin, au plinit an 431, și au fost Chievul supt stăpăniia Litvei până la craiul leșăsc. Cazimir, feciorul lui Iaghel, precum scrie Stricovschii, și Iaghel, craiul leșăsc, au schimbat pre Vladimir, feciorul lui Olgherd, cniazul Chievului, dându-i lui, în locul Chievului, Cobilele, iproci.

De aciasta, de unde 2 Mitropoliți au început a fi în Rosiia: unul în Mosc, iar altul în Chiev.

În anul de la Facerea Lumii 6923, iar de la Nașterea lui Hristos 1415, Marele-Cniaz al Litvei, Vittold, având cniajia Chievului întru a sa biruință, au poruncit să aleagă dintre Ruși Mitropolit în Sfânta Sofia, că nu i-au plăcut lui ca să fie besearica Scaunului Chievului ca o văduvă, fără de Mitropolit, și căci Mitropoliții de la Moscu, oblăduindu-o pre ia, lua odoarele bisericii și le ducea la Mosc. Și așa după porunca lui au ales Rușii pre Grigorie ce să poreclia Țemivrac și Sfântul Patriarh al Țarigradului Callist i-au blagoslovit pre el să fie Mitropolit al Chievului. Și de atuncea au început a fi doi Mitropoliți în Rosie: unul în Chiev, iar altul în Mosc, precum de aciasta în istoricii cei vechi rusești să află. Iar în anul de la Nașterea lui Hristos 1432 cniazul Svidrigail au avut întru biruința sa Chievul, și însuși au fost într'ănsul în anul de la Nașterea lui Hristos 1440. Cazimir, feciorul lui Iaghel, fiind Mare-Cniaz în Litva, au dat Chievul și cniajia lui feciorului lui Vladimir, nepotul lui Olgherd și al lui Alixandru, carele și Olelc să chiema. De la carii cniajii Slučcăi Olelcoviții să trag. Și s'au pristăvit acest Mare-Cniaz Alixandru sau Olelc, feciorul lui Vladimir, nepotul lui Olgherd, în anul de la Facerea Lumii 6964, și au lăsat după sine 2 feciori: pre cniazul Mihail și pre cniazul Simeon, căruia cniazul leșăscu și Marele-Cniaz al Litvei Cazimir i-au dat Chievul spre stăpănie. Și acest bun-credincios cniaz Simeon, feciorul lui Olelc, au înnoit mare besearica Pe-

cerscăi cea stricată și pustiită de păgănul Batie, de atăta vreme, și, puțin nu din temelie rădicându-o, o au înpodobit cu toată po-doaba și o au zugrăvit, și s'au îngropat într'ansa, în mormântul carele el singur și l-au zidit.

De mutarea Marei-Cneajii a Chievului în Voevozie.

După moartea creștinului Simeon, feciorul lui Olelc, Cazimir, Craiul leșasc, cetatea Chievului cea înpărătească și Cniajia lui o au mutat în Voevozie, și pre Martin Gaștold Litvinul l-au pus Voevod în Chiev și l-au întărit, în anul de la Nașterea lui Hristos 1471. Și de atuncea preaslăvită monarhia Chievului (Dumnezeu așa slobozind pentru păcatele oamenilor) la atăta defăimare au venit, că dintru Înparăție în cniajie și din cniajie în Voevozie s'au mutat. În anul de la Nașterea lui Hristos 1450 pusu-s'au Voevod în Cniajie în Chiev Ioan Hodchievič, și întru acel anu Tătărăii au stricat Chievul și pre Voevodul Ioan cu mularea lui și cu copii l-au robii. Apoi după dănsul au fost Voevod în Chiev cniazul Dimitrie Putiatic, și au murit. Iar Craiul leșasc și Marele-Cniaz al Litvei Alexandru au dat Voevozia Chievului lui Iurie Montotovič. Iar în anul de la Nașterea lui Hristos 1511, fiind Craiul leșasc și Mare-Cniaz litvenesc Jigmund, feciorul lui Cazimir, fost-au Voevod în Chiev al Andrei, Coșarschi; fost-au Voevod Ioan Dobrovischi; fost-au Voevod Chievului cniazul Simeon Prochi; fost-au Voevod în Chiev Grigorie, feciorul lui Alexandru Hodchievič. În anul de la Nașterea lui Hristos 1569 Voevozia Chievului desăvârșit de la Cniajia litveanească s'au mutat în corona leșască. În anul de la Nașterea lui Hristos 1577 fost-au Voevod în Chiev pravoslavnicul cniaz Costandin, feciorul lui Costandin Ostroschi, ce s'au chemat în sfântul botez Vasilie. Fost-au Voevod Chievului Stanislav Jolchievschi, în anul de la Nașterea lui Hristos 1651. Fost-au Voevod în Chiev blagocestivul Adam Chisel, din Brusilov, și din Voevozia acestuia mila lui Dumnezeu din ceri au căutat spre cetatea Chievului, Scaunul a toată rusimea, și au început stăpănia lui cea purtătoare de schiptru, ce să invecchise, a să innoi ca tinerețele vulturului, atăta cât din zi în zi spre naltă stăpănia înpărătească și monarhie s'au apropiat.

De întoarcerea cetății Chievului iarăși la cinstea cea d'întăiu împăratească.

Întru Dumnezeu măntuita, prea-slăvita și Scaunul a toată rusimea, împăratească cetatea Chievului, după multe schimbări ale sale, cu mila lui Dumnezeu iarăși s'aă întors la ființa cea d'întăiu și din vrednicia cea de demult ce rămăsease aă venit iarăși la vrednicia cea împăratească, când Împăratul Împărăților și Domnul Domnilor aă înălțat cornul unsului său, al Marelui-Cniaz și Împărat Alexie, feciorul lui Mihail monarhului a toată rusimea cea mare și mică și albă și a oblăduitoriului a multe țări și pământuri de spre Răsărit și de spre Apus și Miazănoapte, și patriia cea de moșie a strămoșilor săi, cetatea cea împăratească Chievul, în mâinile lui cu schiptrul Împărăției, ca o moștenire împăratească a lui usebită, aă întors la multă Vistierii, adecă cu sfințele besearici și mănăstirile, și mai ales cu mare lavra Chievopecerscăi cea făcătoare de minuni a prea-sfintei stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu, și cu multe minunatele neputredite moaște ale prea-cuvioșilor părinți ai Pecerscăi, în anul de la Facerea Lumii 7162, iar de la Nașterea lui Hristos 1654, în luna lui Martie, în zioa d'întăiu. Și aă fost atunci litera Pashaliei u, ca un semnu oarecarele bun și viață bună și nădeajde de tot binele tuturor celor de supt multă stăpânitoare mâna lui, și mai vartos cetății Chievului cei împărătești. Și ce e mai bun și mai cu bună norocire decât aciasta, când acest Mare-Cniaz și mare Împărat Alexie Mihailovici, monarhul a toată rusimea cea mare și mică și albă, schimbându-și buna Împărăția sa cea pămăntească cu cea mai bună și veacnică cerească, nu ne-aă lăsat pre noi săraci. Că, măcar că aă și murit, dar, ca cum n'ar fi murit iaste că aseamenea lui ș'aă lăsat după sine (în anul 7184, iar de la Nașterea lui Hristos 1676), în luna lui Ianuarie în 30 de zile, bună odraslă a sa, care aă crescut în buna rădăcină a celui ce întăiu aă fost pravoslavnic Împărat al Chievului și monarh a toată rusimea, din sfântul aseamenea Apostolilor cniazul Vladimir, pre Marele-Cniaz și marele Împărat Theodor, fiu-său, monarhul a toată rusimea cea mare și mică și albă, și moștenitoriul și oblăduitoriul a multe țări și pământuri de spre Răsărit și Apus și Miazănoapte. Și, văzându-l pre dănsul, în viața sa ș'aă veselit și la moartea sa nu ș'aă scărbit, nici ș'aă întristat, și l-aă lăsat pre dănsul următoriu după sine. Și acest mare stăpân și mare Împărat de Dumnezeu ales și înălțat

s'au unsu cu sfânt untul-de-lemn prin rugătoriul de Dumnezeu întru Duhul Sfânt părinte prea-fericitul și prea-sfințitul Ioachim Patriarhul Moscului și a toată rusimea, întru sfânta soborniciască besearică a Uspeniei preasfintei Născătoare de Dumnezeu întru împărăteasca cetate Moscul, în anul ce s'au zis mai sus, în luna lui Iunie, în 18 zile, cu mila prea-bunului Dumnezeu, cu ajutoriul preasfintei Născătoare de Dumnezeu și al sfinților rusești și a tuturor sfinților, după blagoslovenia întru Dumnezeu răpoosaților pururea pomeniților părinților lui, și, în Scaunul Împărăției sale sporind în vârsta sa, cu înțelepciunea și cu putearea și cu mărirea și cu bună norocire, năvălirea păgânilor Agareani au sfărâmat, și Chievul, de bună nădejde ce aștepta, mai nainte l-au umplut, și tot pravoslavnicul norod rusesc cu veselie și cu ușurare deplin l-au dăruit, cu o lucrare ca aciasta.

Iar în anul 7187, iar de la Nașterea lui Hristos 1678, cu îndemnarea pizmătareșului neamului creștinesc, Sultanul turcesc, pornindu-se asupra pravoslavnicului pământ rusesc, și mai vartos asupra Chievului, vrând să-l ia supt a sa biruință, au trimis multe puteri ale sale turcești și tătarăști, cu Ibrahim-Pașa și cu Hanul Crămului, întâi supt slăvita și bătrână cetatea căzăcească Cehrin, poruncind să bată Cihirinul, și, după ce îl vor lua, îndată să meargă la Chiev. Dar Domnul, ceta ce sfărâmă șfaturile păgânilor și să împotrivească celor mândri, au înprăștiat gândurile ceale mândre ale inimilor. Că, măcar că în multe săptămâni cu toate puterile oștilor și cu năvăliri neincetate și cu șanțuri și cu combarale și cu tunuri zioa și noaptea au bătut Cihirinul, și din ceas în ceas așteptând plinirea gândului său celui rău, n'au putut să isprăvească nimic. Că din cetatea Cehirinul foarte mare oastea prea-luminatului și marelui Împărat și Cazacii s'au apărat, și multe miș de Agareani au ucis. Iar mărirea Împărăției lui, când au trimis multe puteri cu boiariul cniazul Grigorie, feciorul lui Grigorie, Romadanovschi, și multe oști căzăcești, cu Hatmanul al Împărăției lui, Ioan, feciorul lui Samoil, și au venit la Dniuru spre apărarea Cihirinului, atuncea păgânii de Agareani, auzind de mari puterile împărătești, măcar că s'au și temut, dar, teamerea aceaia ascunzându-o în inimă, cu osărdie au dat năvală asupra Cihirinului, nedând răsufare cât de puțin celor închiși în Cihirin. Și mai vartos în 27 de zile ale lui August cu toate puterile au bătut cetatea Cihirinul, și puțin era să o ia, de n'ar fi venit curând oastea împărătească la Cehirin. Iar în Chiev intru cea

ună a lui Avgust, la pomenirea prea-cuviosului părintelui nostru Pimen cel mare, au umblat cu crucile înprejurul a toată cetatea Chievului, cu icoana cea făcătoare de minuni a preasfintei Născătoarei de Dumnezeu Chievopecerscăi, carea niciodată nu să mai ua se din besearica din Pecersca a Născătoarei de Dumnezeu, și cu cinstita crucă întru care iaste o părțică din lemnul cel de vliață făcătoriu al Crucii Domnului, și cu moaștele ale multor sfinți, și cu alte sfinte icoane de minuni făcătoare, fiind atuncea Voevod în Chiev boiariul Împărăției lui, cniazul Ioan Troecurov, feciorul lui Boris, și Ioan feciorul lui Ioan Rjenschi, tovaroșul lui. Așijderea întru osteneale au fost și însuș întru tot cinstitul părintele Inochentie Ghirezel, arhimandritul sfintei Chievopecerscăi mănăstiri, împreună cu alți cinstiți igumeni ai sfintelor mănăstiri ale Chievului, și cu multă mulțime de oameni din cinul duhovnicesc și mirenesc, și cu toți cari pușin nu preste tot anul s'au ostenit umblând după făcătoarea de minuni icoană a preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și rugăciuni și cântare întru umilița și măhnirea inimii, către Mântuitorul Dumnezeu și către preasfânta Născătoare de Dumnezeu (ceia ce din nevoi măntuiaște, aducând, și cu acea noao lucrare a făcătoarei de minuni Chievopecerscăi icoane a preasfintei Născătoarei de Dumnezeu vestită minune și a toată lumea bucurie s'au făcut. Că întru aceiași zi supt Cehirin cu ajutoriul apărătoarei stăpâne și păzitoare creștinilor cei nebiruite fără de veaste au căzut asupra mândrilor păgâni frică și mare cutremur, și îndată s'au întors în fugă oștile streine, cu mare rușine și cu multă pagubă. Cari, cu nevăzută putearea lui Dumnezeu au fost goniți, așa căt, fugind neîncetat zioa și noaptea, și ostenindu-se, mulțime multă dintr'ânșii pretutindenea pre cale au perit, și abia au scăpat unii dintr'ânșii de au venit la țara sa. Și cetatea Cehirinul s'au slobozit din toate nevoile, și cursa cea îninsă a gândului celui înzadarnic al Agareanilor asupra împărăteștii cetăți a Chievului, ca un păianjen, s'au rupt, și acel pravoslavnic norod cu ajutoriul lui Dumnezeu celui ce au făcut ceriul și pământul și cu mijlocirea preasfintei Născătoarei de Dumnezeu și cu solirea tuturor sfinților făcătorilor de minuni, și prin bun norocul Marelui-Cniaz și Împărat Theodor Alexievici, monarhul a toată rusimea, s'au izbăvit.

Aice să să știe că multe sânt lipsă, încă și pentru Cehirin, pentru că aciastă sinopsie iaste tipărită mai d'innainte vreme, iar altele sânt mai noao și mai deplin.

II.

Cronica Sloveanilor Iliricului, Misii cei din sus și cei din jos Misii.

Carij s'au început din Facerea Lumii între 2772 de ani, după ce șăzuse Noe întru anu la vremea Potopului în corabie și au eșit dintr'ansa. Atuncea aș dat Dumnezeu voce lui Noe ca să mănănce carne (*Facerea*, cap. 9, s[ti]h 3), pentru că mai înainte era contenită mănăcarea cărnii, iar de mănăcarea sângelui l-au oprit. Aceiaș Sloveanș era o limbă dintru ceale 72 de limbș cariș lucra la *stolpotvorenia*, adecă la facerea stălpului, dintru al treilea fiiș al lui Noe, anume Iafeth.

Lășitu-se-aș dar după blagoslovenia tătăne-săș, zicându-ș așa: să lășească Domnul Dumnezeu pre Iafeth și pre casa fiilor lui. Soarta părșii acestuia i s'au venit *Europa*.

Numele fămeiș lui aș fost Funda, și aș avut 8 fiș, dintru cariș s'au pogorăt 8 neamuri. Aceale neamuri avea 15 născute noroade.

Fiiș lui Iafeth aceștea au fost (*Facerea*, cap. 10, s[ti]h 2):

1. Gomer. 2. Magog. 3. Madai. 4. Iavan. 5. Elisa. 6. Thovel. 7. Mosoh. 8. Thiras.

Aceștea, așșăzându-se lângă Iacul Mării, întru carele cură apa Donului, care letineăște se zice: Meotis, iar slavoneăște să numeăște Imer, cariș aș umplut toate câmpurile Europiș, și multe câmpuri ale Assiș, și împreună și toată Împărășia Iliricului slovenesc, Thiras pre ai săi i-aș numit Thirianiș, den cariș iaste țara Thracieiș, iprocș.

Fiiș sau nepoșii lui Iafeth având aceaste neamuri, cariș de la muntele anume Taur, din Tiișiaș, adecă din Assiia cea mică, spre Acvilon, prește ochianul de Miazănoapte, jumătate parte de Assiia cea mică și toată Europa până la ochianul Britanieș, adecă a părșilor Angliiș, mulșimea noianului stăpănirilor fără de ostroave aș

cuprins 200 de stăpâniri cu limbile și cu neamurile său cu ceale 15 născute noroade. Numele locurilor și a neamurilor aici lăsăm a le numi toate, pentru că a multor numele lor iaste mutat, au de Craii locurilor, au de aceleaș locuri, au de obiceiurile lăcutorilor. Șașa, lăsându-se Sloveanii spre Apus și spre Miazănoapte, întru amândoaș părțile în cursul Dunării, Vislii, Niprului, Dvini, Varavei, Varatiei, Rusului, după care apă să numiră Sloveanii și Ruși, și pre alte ape multe, în partea cea de a dreapta a lumii s'au întins, așa și pre Volga, carea mergea la Răsărit, în soarta părții carea s'au venit lui Sim. După aceeaia în zilele Împăratului Traian au venit de la Italia și Rumăni, cari după orașul Roma s'au numit Rumăni și s'au așăzat Rumăni între Sloveanii cei după lângă Dunăre; luind pre sine și botezul pravoslavnicesc, așa și vulturul după sfântul botez cu sfânta cruce în gură luară, ca să le fie semnul țării lor, închipuind vulturul cel mare al Romii, pentru ca să știe că de la Roma au venit Rumăni cu semnul Împărăției. Iar Sloveanii, care pre unde cum s'au așăzat, așa s'au și numit, unii după obraze mari, alții după ape, alții după grosimea pădurilor și a munților, alții după câmpuri, — precum și în zioa de astăzi unora le zic Poleani, altora le zic Leși, adică: pădureanii, câmpeni, altora într'alt chip; precum și Sărbilor le zic Sărbi după Craiul Serbiia Tullia, carele au fost al șaselea Craiul Romanilor, întru același chip și Pannoniianilor le zic după Bannon, întâi-stăpănitoriul Sloveaniilor după lângă Dunăre, din Panoniia, pre cari Grecii i-au fost numit Peoniiani. Iar, după ce dintru volnicia traiului lor i-au cuprins Avgust Chesar supt ascultarea Împărăției Romii, pe vremea când de la Nașterea Domnului Nostru Hristos au fost 9 ani, după aceeaia letineăște i-au numit Pannoniiani. Așijderea și Leșilor, Ceășilor le zic după doi frați Leah și Ceah, cari au cuprins întâiu Țara Leșească și Ceșască, și să trag din Iavan, fiul lui Iafeth. Alții într'alt chip după toată Sloveniia s'au numit, precum li s'au părut, după așăzământurile lor, și până acuma așa au rămas.

Iafeth să înțeleage: lătit și cu dăstoinicia slăvit, și după slava lui Iafeth Sloveanii cei d'întăiu, lățindu-se în lume, după înțelesul limbii lor, d'întăiu s'au fost numit: *Sloveanii*, cari și până în zioa de astăzi pre unele locuri cu acei nume să răspund, iar, după ce s'au așăzat întru Illiricul slovenesc, creștinându-se și cu sfântul botez spălându-se dintru idololatriile lor ceale mai de'nainte vreme,

aŭ mutat și slova *on* în locul lui *az*, și așa s'aŭ numit din Slaveanî, Sloveanî, închipuind întruparea cuvântului, pentru ca prin mijlocul sfântului botez să să învrednicească a fi fiul lui Dumnezeu, ca a doao naștere de la Sfinția Sa, căci că cuvântul slovenește să zice *slovo*, și întru numele aceluî cuvânt întrupat s'aŭ botezat Sloveanî, după care cuvânt saŭ *slovo* ș'aŭ luat și nume: Sloveanî, ca să le zică Sloveanî (Ioan, cap. 1, stih. 1, 2, 3, 4 și 12, 13, zacialo 1).

Deci, după ce ș'aŭ schimbat Sloveanîi slava lumii pre cuvântul întrupării, adecă a slavei cei de veac, și dascalii Sfintei Besearici a Răsăritului văzând că întru această limbă slovenească multe neamuri și țări să cuprind, și știind dintru tălcuirea Sfântului Ioan Zlataust și acea prorocie a lui Noe (Bitiia, cap. 9, s[ti]h 26) cu carea aŭ blagoslovit pre fiu-său Iafeth, zicând: Să lățească Dumnezeu pre Iafeth și să-î fie lăcuința întru corturile lui Sim, pentru că cunoscuse Noe că dinu fealfulu lui Simu va să să nască Dumnezeu Hristos, și pentru aceaia aŭ zis: „Binecuvântat iaste Domnul Dumnezeuul lui Sim“, iar lui Iafeth i-aŭ zis să să lățească, pentru că cunoscuse Noe că partea cea mai bună a neamurilor vor să iasă din Iafeth, că lăcuința corturilor, întru carele aŭ zis să să așaze Iafeth, înțelesul lui Noe iaste leagea credinții, care așa aŭ și fost, că neamul lui Iafeth, adecă Sloveanî, aŭ intrat în leage, și mai tare s'aŭ întărit într'ansa decât fiul lui Sim, că întâiu de la Dumnezeu fiul lui Sim aŭ fost luat leage, după zisa dumnezeescului David: n'aŭ fost credincioase sufiețele lor către Dumnezeu și în leagea lui n'aŭ vrut să umble (Psalm 77, stih 8, 10), deci așa și sfinții părinți, cu răsuflarea Duhului Sfânt întru alalte trebî ale sfintelor săboară răvnind și cu nevoința silindu-se, dumnezeiaște aŭ socotit și aceasta: ca pravoslavniceștile cărți și mai vartos ceale ce sânt în dogmata Sfintei Besearici să să talmăcească după limba elinească pre limba slovenească, adecă dintru rânduiala lui Dumnezeu pre graiul vorbelor a multor neamuri tocmită carte, care și acea orânduială tocmită, de n'ar fi fost cu răsuflarea preasfântului Duh, de atâtea veacuri până acum, n'ar fi putut sta așa pre dăparte lăjită în lume, precum și în zioa de astăzi vedem că cu largă fericire să slăvește în limba slovenească numele marelui Dumnezeu.

2.324 de ani până la Avraam. După ce Noe aŭ avut pre al patrulea fiu, anume Ionic, carele s'aŭ născut la al treilea anu după potop, de carele Moisi prorocul tace, iar alți istorici toți mărtu-

riscum cum că au fost bărbat foarte ascuțit întru înaltă înțelepciunea lui și foarte mare astronom, carele mai înainte decât toți cursul seamnelor ceriului și tocmeala stelelor precum sunt au priceput, cu care meșterșug timpuriu au văzut și au cunoscut începutul, d'întăiu, așijderea și istovul ale patru împărățiilor și cum că fiul lui Ham întâiu au împărățit la Asiria, și după aceea fiul lui Sim la Persia și la Țara Grecească, iar pre urmă fiul lui Iafeth la Europa, căruia, de vreme ce tată-său (precum scrie Metodie), nu părți între frați, ci daruri i-au fost dat, el dar numai decât, în grabă, s'au dus în pământul anume Ethan, și, acolo împărățind, nu puțin norod au așăzat, și locul acela apoi s'au numit Iliopolis, adecă Orașul Soarelu. La carele unii dintre fiul lui Iafeth, bărbați aleși și slăviți, au mers, și i-au făcut orașul Ionica, și după numele lui l-au numit Ionic (Paralipomenon, cartea întâiu, cap. 1, s[ti]h 10). Acesta între alții au avut ucenic pre Nevrod Ghigantul, strănepotul lui, pre carele l-au și învățat cum ar putea împărăți asupra fiilor și neamului lui Ham, și pentru aceea între țările lui Nevrod, adecă a Asirianilor, și a lui Ionic pururea mare pace era. Iar Sim, fiul lui Noe, cel d'întăiu născut prin spița lui H[risto]s, acestui neam iaste cap, pogorând de la Adam al 11. Acesta după potop la al doilea anu au avut pre al treilea fiu, anume Arfaxad, și de la Ovreaș așa să adeverează (Paral., cap. 1, s[ti]h 17) cum că Sim au fost Melhisedec, carele întâiu după potop au făcut orașul Salim : acela iaste Ierusalimul. Și de la Sim au pogorât neamuri 27. Trăiat-au Sim fiul lui Noe, 602 ani (*sic*) și au murit; dintre care să învinge că n'au fost Sim, Melhisedec; numai vom să urmăim pre Ovreaș întru numărul anilor aceștii vremi.

Avgustin zice, întru a cinsprezecea carte despre Orașul lui Dumnezeu: după blagoslovenia fiilor lui Noe până la Avraam nicio pomenire nu iaste de vre unii drepti, nici crez să fie lipsit a nu fi drepti; ci, de s'ar pomeni toți, prea lungă vorbă ar fi, și mai vărtos ar fi sărguirea istoricească decât grișirea procească.

Arfaxad, fiul lui Sim, au avut pre fiu-său Sal, carele să zice a fi și Cainac (Lucă, 3, s[ti]h 37). Intre carele pogorând după spița lui Hristos, să numără săi să alii a fi al 13 neam. Zic să fie zidit acesta orașul Salim, numindu-l după numele său; care oraș după aceeaia în urmă s'au numit la cealaltă. Și după aceeaia au trăit 130 de ani. Și au avut pre fiu-său Ever. Și după acest Ever s'au numit Ovreaș, întru a căruia neam s'au împărțit limba ovrească,

cu carea măi d'întăiū tot neamul omenesc grăia, pentru că în toată lumea număi acea slăvită limbă au fost. Acest Ever, după ce aū trăit 134 de anī (Paral. 1, cap. 1, s[ti]h 19), aū avut pre fiiu-săū Falec, întru spița lui Hristos, carele să înțelege: împărțit, pentru că în vremea lui s'aū făcut împărțirea limbilor.

Așa apoi, cu meșterșugul ce învățase de la Ionic, s'aū făcut întăiū pre pământ Monarhul Vavilonului, fiiul lui Hus, nepotul lui Ham, Nevrod ghigantul cel puternic și foarte mare vânătorii (Bitie, cap. 10, stih 8). Și s'aū numit vânătorii pentru că era înșălătorii de suflote, și mare tiran, și asupritorii neamului omenesc, și așa vana pre oameni, și-ī silea să să roage focului (precum scrie istoricul Naucier). După aceeaia, temându-se că Dumnezeu va sta înprotiva lui cu potop, aū zis norodului lui: „Veniți, să facem din cărămizi arse în foc oraș și stălp mare, căruia vârful să ajungă în cerii”. Pre care stălp l-aū făcut până în 40 de anī, și l-aū înălțat măi până la crugul lunii, și încă desăvârșit nu l-aū fost făcut. Acest Nevrod după acest stălp întăiū da astrologhiiască cetiria în steale; pentru care lucrare a trufiei laudelor lor, dintru mânia lui Dumnezeu, de pripecul soarelui și vihorul vânturilor aū fost arși și risipiți după stălp; limba le-aū fost tuturor una, și cu înțeleagere grăia (Bitleia, 11, stih 1). Și aū avut 72 de ispravnici dintru atâteaș neamuri cariī din toată lumea la acea lucrare să adunase. Văzând Dumnezeu nebună osteneala lor, celor ce măi rămăsease cu viață le-aū schimbat limbile pre aceale 72 de neamuri; număi limba cea d'întăiū a lui Ever o aū lăsat neschimbată; carele vorbiia în limba lui Adam, — pentru că Ever cu ciata lui n'aū vrut să să însoțiască întru nebună părearia poruncii lui Nevrod, și pentru aceeaia aū rămas în casa lui Ever latiria, adecă lauda și slava slujbei lui Dumnezăū. Monarhia lui Nevrod aū stătut până întru 1234 de anī, supt care monarhie să înțelege și stăpânirea fiiului lui Nevrod, anume Assur, de pre care s'au numit Asiria. Iar după Eseruha, carele aū fost făcut întăiū idolii, s'aū început a doao monarhie a Înparaților, Midii și Perșii, întru care să înțelege a fi și Haldeia.

4456. Până la David. După ce Avraam aū născut pre Isaac, iar Isaac pre Iacov, Iacov, pre când era de 87 de anī, aū născut pre Levi și pre frații lui, cariī aū fost 12 Patriiarși. Și așa s'aū tras din neam în neam până la Avraam, care aū născut pre Moisi pro-roc. Si, când aū fost Moisi de 85 de anī, aū scos pre ruda Ov-

reailor din Eghipte, dentru robiiia lui Faraon. Iară, dupre moartea lui Moisi, cu Israil au intrat Isus Navii în pământul carele au fost făgădui Dumnezeu lui Avraam.

Dupre aceaia s'au făcut a treia monarhie, a Grecilor, supț stăpânirea lui Alixandru Machidon, întru care să înțeleage și Eghiptul.

5500. Până la Spășitoriul nostru Hristos. Dupre ce Rovoam, fiul lui Solomon, au asuprit norodul omenesc cu multe și greale păsuri, norodul s'au rugat cu toții ca să le ușureaze greotatea lor. Iar Rovoam n'au vrut să asculte sfatul bătrânilor, ci, după îndemnarea tinerilor nebuni, mai tare i-au îngreuiat cu păsuri greale. Decî și norodul i-au răspuns: „Nici tu dar de acum înaintea nu vei mai stăpâni pre noi“. Și în locul lui au ales pre o slugă a lui Solomon, anume Ierovoam, ca să le fie Împărat. Iar dupre Navohonosor chir Alixandru Machedon, Potolomei Filadelf, Potolomeiu Filopator, unii dupre alții numărându-se Împărați, și Priiam de la Troada. Dintru carele s'au început a patra monarhie, a Romei. Și, până la Împăratul Serbia Tullia, Roma au stăpânit Împărații. Iar, pentru că Împărații să făcuse mari tirani, Romanii au făcut sfat să nu mai fie Împărați, ci să stăpânească Roma ipații, adecă capete alese. Și ipații cei d'intăi au fost Vrut și Colatin, cari, unii dupre alții orânduindu-se, au stăpânit Împărăția Romei până în 465 de ani, trimețând dintre dânșii ispravnicii pre cine au vrut la trebile războaelor. Dintru cari Pombie, ispravnicul ipat, au făcut multe războaie, pre Mare și pre uscat, și multe țări au cuprins, iar odată, întru o oștire a lui, au luat cu bătae 1000 de cetăți, dintre carele 540 de orașe mari alese au fost; încă și opt sute de corăbii mari au fost luat. Acest Pombie au tăiat la Vizantiia boazul, de au intrat Marea Neagră în Marea Albă, și zic să fie rămas în uscat țara Moldovei, Țara Muntenească și țara Ardealului. Dupre aceaia Iulie Chesar, fiind mare ipat al Romanilor, și cuprinzând stăpânirea lumii, și fiind a doao ora întâiu Împăratul Romanilor, s'au numit Chesar, pentru că, mumă-sa fiind moartă, i-au spintecat pântecel și pre dânsul așa viu i-au scos, — și dupre acest vestit și norocit Iulie să numesc Împărații Romii: Chesari letinește, iar rumănește să înțeleage: spintecat. În urma lui Iulie Chesar au fost Împărat Avgust Chesar, în zilele căruia s'au născut Domnul Nostru Isus Hristos.

5851. Marele Costantin, întâiu Împărat creștin, dupre ce a istovit 4 tirani, pre Dioclițian, Maximilian, Maxentie și pre Maxim, au cu-

prins Împărăția Apusului, cu care stăpâniia Italia, Ispaniia, Africa, Gallia, Țara Nemțescă, Britaniia. Dupre aceeaia, însoțindu-să întru o unire, au făcut legătură de pace cu Lichiniia, Împăratul Illiricului slovenesc, carele stăpâniia Misiile amândoa, Trachiia și Răsăritul; căruia au fost dat și pre soru-sa, anume Costantiia, ca să-î fie fămeae de căsătorie. Dupre aceeaia, stricând pacea Costandin și cu Lichinie, pentru tirăniia lui ce făcea asupra creștinilor, l-au ucis în Țara Grecească; și așa au făcut alți Împărați: pre fiu-său Costantin și pre nepotu-său Lichinie cel mai tânăr, pre fiul surorii lui, căruia Sărbii sau Mysiani i-au fost zicând numindu-l Belouroș; dentru carele să trag Sloveanii și Sărbii Illiricului, că au pretensiia avtoritasului și volniciia împărătească. Pentru care lucru în vremea stăpânirii lor să numiia mari despoși și Împărați; că-rona letineaste și într'alte limbi le zic Crai, iar elineaste și slavoneaste, nefiind acel cuvânt și nume, Împărații pravoslavnicii stăpânitorilor Illiricului slovenesc, Dalmaților, Bosneanilor, Horvaților, Sărbilor și Bulgarilor iproc, în loc de a le să zice Crai, i-au numit elineaste ca să li să zică despoși, iar sloveaneaste le-au fost zicând Țarii samodervani, adecă Împărați însuși-biruitori. De unde și Moscalii, luind acea pildă și acel obicei, cu vrearea Împăraților pravoslavnicii, și în zioa de astăzi să numesc stăpânitorii Moscalilor: samodervanii Împărați.

Întru aceale vremi marele Costandin ș'au mutat Scaunul Împărăției de la Roma la Vizantiia, și, făcând mare oraș, l-au numit dupre numele lui: Constantinopolis, greceaste iar rumăneaste, dupre slovenie, să înțeleage: Țarigrad, adecă: cetate împărătească. Și întâii au început a face, ca să fie semnul Împărăției, vulturul cu 2 capete, închipuind Besearica și stăpânirea Răsăritului cu [a] Apusului denpreună într'un loc, supt un schiptru; precum 2 capete să văd într'un trup de vultur. Apoi pentru doao pricină, adecă pentru așazarea sărbătorilor Paștelui, și pentru tâmpirea (așezarea) ieresurilor Ariei, au făcut și soborul cel d'întăiu la Nicheia, pre când au fost de la Înnălțarea lui Hristos, prea-veacincul Dumnezeul nostru, 318 ani. Și pentru pricina anilor de la Înnălțarea Spășitorului nostru Hristos la treaba acelu sfânt săbor au fost adunați la un loc în Nicheia 318 de părinți sfinți, mari dascalii a preasfințitei theologhie.

6070. Marele Iustinian, Împărat pravoslavnic, pre vremea când au fost făcut al cincelea sfântul sobor asupra iereticului Orighen, și

așazănd multe tocmeale bune ale pravoslaviei noastre, au făcut și Sfânta Sofiia, besearica cea uare în Țarigrad. Întru acea vreme s'au sculat și Sloveanii dupre lângă lacul Ilmer și s'au dus de spre Răsărit spre Apus, și s'au așăzat întru țările Illiricului și prin alte locuri.

6197. În zilele Împăratului Costandin, fiul lui Iraclie, au fost un om foarte bogat în Țarigrad, și, bolnăvindu-se, au împărțit la săraci 30 de litre de aur, și pentru aceea i-au dat Dumnezeu sănătate. După aceea dintru zaviistiia diavolului au fost rănit, și i-au părut rău pentru aurul carele îl împărțise pre la săraci. Iar un priiaten al lui, bogat, mult pentru aceasta l-au dojenit; iar el s'au mâniaat pre dănsul. Acel priiaten al lui i-au zis: „Nu te întrista, priiatene, pentru aciasta; eu îți voi întoarce aurul tău, numai să meargem în besearică, și să zici înaintea icoanii lui Hristos așa: „eu al mieu iaă, iar mila carea o am fost împărțit, să fie a acestuia, iar nu a mea“. El, aceasta auzind, s'au bucurat, și s'au dus amândoi în besearică și au luat aurul de la priiatenul lui înaintea icoanei lui Hristos, și au zis precum îi lăsase priiatenul lui să zică. Iar, pre când vrea să iasă cu aurul din besearică, au căzut și au murit, și toți s'au înfricoșat foarte tare, și rugă ceialalți pre stăpănul aurului ca să și-l ia înapoi. Iar el au zis: „Al lui Dumnezeu iaste, iar nu al mieu, și iaste scris în ceriū“. Iar unul dintre cei ce era acoloa, au zis: „Socotiți, fraților, ceaia ce cu frică și fără de pocăință s'au făgăduit lui Dumnezeu să dăm, ca și noi aceeași pedeapsă să nu pătîmim“. Și așa clericii au poruncit ca să împărțească aurul la săraci.

6201. Mehmet, mincinosul prooroc, au început a prelesti lumea; de care Turcii, fiind un neam mai slab și mai prost decât alte neamuri înșălându-se, au crezut cuvintelor lui, și i-au povățuit (Mehmet) în munca Iadului.

6311. Marele Carol, Împăratul Romanilor, dupre moartea lui Atila multe războaie bătând, au trimis oaste mare și în Panoniia Sloveanilor, pentru ca, dupre ce o ar cuprinde, să o și întărească, să nu o mai calce Ungurii. Pre cari i-au și înfundat în munții Ciucului, care și în zioa de astăzi să veade; că unii de frică nici în munții Ciucului n'au cutezat să rămăe, ci au trecut preste munți, și în Moldova, și s'au așăzat în Troțuș, în Roman, în Bacău și printr'alte locuri au umplut Moldova; și, pentru că de bătae nu sta, ce fugă, i-au numit Neamții ca să le zică Săcuți, care cuvânt ungu-

reaște să zice Sechelec, iar rumănește să înțeleage: fugașii. Pe acea vreme încă mai era rămășița Sloveanilor în Pannonia. Neamurile aceluși loc, aceștea au fost: Sloveanii, Iașii, Rumăni, Ghetții, Ostrogotții, Grecii, Sărbii, Bulgarii, cari, supuindu-se supt ascultarea marelui Carol Împărat, și până în zioa de astăzi au rămas lăcuiitori în Țara Ungurească și întru stăpânirea Ardealului. Atuncea au trimis marele Carol și coloniia nemțească dela Saxoniia în Ardeal. Aceia au făcut 7 orașă, duple care orașe să numeaște Ardealul și Țara a șaptea orașălor, iar slovenește îi zic Sedmogradsca zemlia. Orașăle sânt aceaste: Clujul, Bistrița, Săghișoara, Mediiășul, Sibiiul, Brașovul și Sas-Șebeșul. Alți Neamți au trimis în Țara Ungurească, cari au făcut orașăle: Baia-Mare, Cașsa, Eperiașul, Bartva, Sebiul și Levcia. Aceaste toate le-au făcut pentru ca dintr'ânsele să poată stăpâni Ardealul și Țara Ungurească, adecă Pannonia Sloveanilor.

Întru acea vreme marele Carol Împărat au trimis și în țara Illiricului, bătrânului cniaz Vălcului Brancovici de la Podgorița, privileghie, adecă carte cu țării înpărâtească înpodobită, ca să să numească și cniazul: Imperii prințeps.

6348. Lesco, stăpânitoriul Sloveanilor din Țara Leșască, băându-se cu marele Carol, Împăratul Romanilor, Lesco au fost bătut și ucis de Carol. În urma lui Lesco au rămas stăpânitoriul fiiul său Popela, carele au fost născut din fămeaia lui cea d'intăii; iar din posadni-cele lui au fost avut 20 dă fii. Numărul celor 20 dă fii ai lui Lesco:

1. Boleslav	2. Cazimir	3. Vladislav
4. Rotislav	5. Adon	6. Borvin
7. Prebislav	8. Premislav	9. Iaxa
10. Siman	11. Semovit	12. Semislav
13. Bogdan	14. Spichigut	15. Zvigneg
16. Sabeslav	17. Vismer	18. Spițimer
19. Crețomir	20. Vislav.	

Acestor 20 de fii Lesco, tatăl lor, le-au dat fieștecăruia partea lor, înpărțindu-le multe cetăți cu țări duple lângă Mare, adecă: Rughia, Cassubiia, Pomeraniia, Dituvuniia, care acum de o parte iaste Holzațiia, Storzelețiia, acum să zice Brandeburgu, Mieziboje, care acum iaste Medenburg, Lima, acuma îi zic Limburg, Bucovieț, căruia îi zic Neamii Lubec, Lucov, acuma îi zic Meclenburg, iproc.

Iar fiu-său Popela a dat toată stăpânirea țării leșășii. Acest Popela, dentru vorbele lui deprinzându-se, și adesea ori cu acest jurământ trăia, care a fost obicinuit a zice: „măcar de m'ar mânca șoarecii“. Iar în urma lui a fost stăpânit fiu-său, carele a fost numit iarăși pre numele tătâne-său, Popela cel mai tânăr. Acesta, dintru îndemnarea fămeii lui, a otrăvit pre acei 20 de unchi ai lui și, aruncându-le trupurile lor într'un lac mare, dintru aceale trupuri s'au făcut atâtea șoareci de mulți, căt nicăirea n'au putut scăpa Popela, până nu l-au mâncat șoarecii, împreună cu fămeaia și cei doi fii ai lui. Precum cobia tătă-său, Popela cel mai bătrân, s'au plinit în fiu-său, Popela cel mai tânăr.

6370. În vremea Împăraților Mihail și Vasilie, Machedoneanii, și în vremea Patriarhului Fotii, Riuric a început întâiu a stăpâni Împărăția Moscului și toată Rusia Sloveanilor, cari atuncea să numia Cumanii. Iar în urma lui ispravnicul oștilor, anume Oleg, s'au rădicat cu fiul lui Riuric, anume Igor, și s'au dus de a luat cetatea Smolensca de la Leăși, lăsând într'ansa Voevod cu oști. Dupre aceeaia s'au dus Oleg cu cneazul Igor pre Nipru în jos, până la Chiev, și acolo a ucis pre Osgold și pre Dir, cari era din fealiul lui Chiia, cela ce făcuse cetatea Chievul; și acest Chiev dupre numele lui a numit Chievul. Și intru acea cetate Oleg a așazăt pre Marele-Cneaz Igor; iar Oleg, Marele-Sărdar, s'au dus asupra neamurilor de spre Miazănoapte și, cuprinzându-i, i-au făcut birnici, ca să-și dea dajdea birului. Și așa a isprăvit Oleg slujba la carea îl lăsase Riuric dupre moartea lui să poarte grija fiu-său Igor. Așa fiind, dupre aceeaia a început Împărăția Moscului a să lărgi pre apa Niprului.

Pragurile, cari Cazacii: prog sau poroh le zic, câte sânt și cari cum să chiamă, să semnează, scoasă din Atlas a lui Gulielmu Blau gheograful. Pre lângă aceastea dar șad Cazacii, cărora le zic Zaporoschi Cazaci: 1) Codan; 2) Bulilo; 3) Volezni; 4) Zbonier; 5) Mienasiitil; 6) Suschii; 7) Valcovna Zavoia; 8) Volvii; 9) Gavuzasni, 10) Zavoia (*adaus*).

6375. Chiril filosoful și cu frate-său Methodie, dupre ce a făcut Sloveanilor 38 de slove, a scos și sfintele cărți dupre limba elinească pre limba slovenească, și, așa, propoveduind credința lui Hristos în Moravia și în toată Slovenia dupre lângă Dunăre, intru care s'au și întemiat Sloveanii, pre atuncea trăia cu limba Sloveanilor Iliricii și Leășii, Vandalii, Bulgarii, Sărbii, Dalmații, Horvații,

Bosneanii, Ceașii, Rușii, Litfeanii, Moscalii și alte neamuri cari erau lăcuiitori înprejurul lor. Așa scrie și cozmograful Munster, întru istoriile Țării Leșeștii.

6381. Bulgarii, după ce cu toții dinpreună au priimit sfântul și pravoslavnicul botez, pre popii Romanilor au scos dintre dânșii și s'au așezat în leagea grecească; cărora mai mare Patriarh și în zioa de astăzi le iaste în Țarigrad.

6507. Otton, al treilea Împărat Romanilor, au mers în Țara Leșască, la orașul Gnezna, pentru cercetarea moaștelor sfântului episcop al Prusii, anume Adalbert. Atuncea Boleslav, stăpânitorul Țării Leșeștii, au eșit întru întimpinarea Împăratului, cu multe și scumpe daruri. Iar Împăratul, văzând atâta cinste și mare omenie a lui Boleslav, cu toți sfeatnicii împărătești sfătuindu-se și după sfatul ce au făcut Împăratul său dus cu Boleslav în besearică și au poruncit arhierilor ca să-l ungă la Crăirea Țării Leșeștii și, înălțându-l în Scaunul Crăirii, ertându-i toate birurile și slujbele ce dupe obiceiul era să plinească și să dea, l-au coronat, și i-au dăruit sulita cu carea au fost înpus Ovreaii coastele Spăslitorului Nostru Isus Hristos, împreună și un piron după crucea Sfinții Sale, și i-au dat și pre o nepoată de sor ca să-i fie fămeae. Și de la acest Boleslav s'au început a fi întâiu-cronași Craii în Țara Leșască.

6625. Nemanea, fiiul lui Homilat, nepotul Împăratului Illiricului slovenesc, anume Belo-Uroș, carele s'au tras din fealul lui Lichinie, fiiul Costantii, surorii marelui Costantin, au fost pre vremea Împăratului grecesc, anume Alexie Schimnic (Comnen), precând au fost de la Nașterea lui Hristos 1117. Acest Nemanea au fost mare stăpânitorul tuturor Sloveanilor Illiricului și Sărbilor, Mysiilor, pentru că s'au fost trăgând din ruda lui Avgust Chesar, în vremea căruia s'au intrupat Domnul Nostru Isus Hristos, și s'au botezat în bisearica Sfinților Apostoli Petru și Pavel, întru moștenirea lui, anume Rașca, pre când au fost de 30 de ani. După aceea s'au dus la Sfetagora și au înălțat sfânta Iavră Filindariul, mănăstirea în hramul preacuratei Născătoare, și alte multe mănăstiri și besearici sfinte au făcut.

6651. Nemanea Homilat, marele samoderjeț, însurându-se, au luat fămeae, anume Anna, fata Craiului franțozesc, care iarăși s'au tras din fealiul marelui Costantin Împărat, și au avut lii 3: pre Volcan, carele au fost samoderjeț Illiricului și altor țări dupe înprejur. și

pre Rașco, carele dupre numele călugăresc s'au chemat Sava, și pre Stefan, întâiū-coronat Craiul Sărbilor.

6667. Rașco, adecă Sfântul Sava, fiind iubitoriu a vedea Sfintele Locuri, s'au dus la Sfetagora și acolò, plecându-î podvigul și traiul călugăresc, s'au călugărit, și i-au dat nume călugăresc Sava. Pre acesta auzindu-l Sfinția Sa părintele Manuil Patriiarhul Țarigradului, că întru sine multe bunătăți are, făcutu-l-au să fie prot al Sfetagorii și arhierēū mare Sloveanilor Illiricului și Mysiilor, dându-î și volnicia patrierșască, ca să așaze Scaune besericești, și într'ansele stăpănitori, păstori sulfetești. Dupre aceaia sfântul arhierēū Sava au făcut Mitropoliți, arhierēi și episcopi prin tot Illiricul slovenesc și prin Misiile Sărbilor și Bulgarilor.

12 Scaune arhierēști carele le-au așăzat Sfântul Sava pentru lărgirea pravoslavnițești credințe :

1.) în Etolia și Zahlemila Dalmățească, 2.) întru moștenirea lui Dioclitian, 3.) în Debra, 4.) în Buda, 5.) în Răsava, 6.) în Studenița, 7.) în Prizrin, 8.) în Grăcianiața, 9.) în Toplița, 10.) în Braniceva, 11.) în Moravița, 12.) în Belgradul Sărbesc.

Și, așa Sfântul Sava orânduialele besericești tocmind, au poruncit ca să să fie și să să păzească sfânta credință pravoslavnițească tare și neclătit. Pre tată-său Nemanea încă l-au îndemnat, prin mijlocul scrisorii Sfinții Sale, ca să se lase de Înpărăția pământescă și, grăbind la Înpărăția cerească, să meargă la Sfinția Sa în Sfântagora. Decī și Nemanea, lăsându-și samoderjia stăpânirii lui, s'au călugărit în mănăstirea lui, anume Studenița, și i-au dat nume călugăresc Simeon; iar pre doamna lui, anume Anna, o au călugărit în mănăstirea anume Deavici. Și așa s'au dus Sfântul Simeon cu multă avuție în Sfetagora, la fiu-său Sfântul Sava, pentru căștigarea traiului îngeresc.

6689. Nemanea, adecă Sfântul Simeon, dupre ce au fost samoderjeș până în 42 de ani, dintru aciastă lume s'au petrecut în călugărie și, sfințindu-se sfântul mir, încă i-au curs.

6690. Ștefan, fiul lui Nemanea, întâiū-coronat Craiul Sărbilor, cuprinzând stăpânirea în urma tătăne-său Nemanea, și, însurându-se, au luat fata Împăratului grecesc, anume Alexie Duca.

Sfântul Sava, întru acea vreme pohtind pe Împăratul Grecilor, au dat mănăstirea Filindariul den Sfetagora, cu tot prilejul și cu toate satele ei, să fie în veaci a Despoșilor sârbești, și atunci au dat și nume stăpănitoriilor Țării Sârbești ca să să chame Des-

poși, pentru că să trăgea den feliul Împăraților. Și, pentru mai mare întărire, lui Stefan încă i-au trimis și coroană, carea ducându-o Sfântul Sava, cu tot norodul Sărbilor și Sloveanilor Illiricului, au înălțat pre frate-său Stefan, și l-au coronat ca să fie Crai; și dintru acest Stefan să trage Crăirea Țării Sârbești.

Așijderea și Craiul Stefan, vrând ca să facă cinste fraților săi, cu coroana lui, au încoronat pre 2 frați ai lui, pre Vălcan și pre Rașco, adecă pre Sfântul Sava, ca să fie și ei Despoși. Dupre aceeaia au dat Împărații grecești și hrisoave Despoșilor pentru treabă mănăstirii Filindariului, ca fără de dănișii alții să n'aihă treabă cu acea mănăstire și cu toată cuprinderea ei. Și așa Despoșii, acea mănăstire tocmindu-o cu toate podoabele ei, cu multă avuție și cu multe dobitoace o au înbogățit și cu mare cinste o au slăvit.

6772. Mihail Paleologul, Împărat pravoslavnic, au scos Țarigradul de la Frânci, pentru că-l luase Frâncii de la Greci, și-l ținuse până în 62 de ani, și de frica Frâncilor pomenia Grecii pe Papa de la Roma la sfântul jertvenic. Atuncea au dat Grecii în loc de dajde Venețianilor moaștele Sfintei Vineri, Paraschevei, și alte odoară scumpe.

6779. Milutin, Craiul Sărbilor, dupre ce au înnoit mănăstirea Filindariul în Sfetagora, au făcut și bolniță, și, alte mănăstiri multe făcând, le-au închinat sfintei lavre Filindariului. Acest Milutin s'au fost numit al doilea Stefan Uroș. Și dupre sfânta-î răpoosare moaștele Sfintii Sale le-au dus Mitropolitul Silioan și le-au așăzat în besearica Mitropoliei de la Sofiia, unde și până în zioa de astăzi să odihnesc.

6800. Roma cu alte părți ale Apusului s'au osebit de blagocestia pravoslavnicească.

6808. Ștefan Măelat, Voevodul Țării Muntenestei, întru acea vreme au făcut cetatea Făgărașului.

6825. Stefan, fiul lui Milutin, Craiul Sărbilor, carele s'au numit de la Decian, și al treilea Uroș, al cincilea Crai după Sfântul Simeon. Pre acest Stefan al treilea Uroș zic să-l fiie orbit tată-său Milutin pentru clevetirea mașterii lui, carele l-au fost năpăstuit cu zavistiia ca să-î stingă viața; pre carele Dumnezeu cu mare slavă l-au dăruit cu vederea ochilor, prin mijlocul marelui făcătorului de minuni Sfântul Nicolae. Și așa dupre moartea tătăne-său s'au învrednicit la stăpânirea Crăiiei. Dupre aceeaia au făcut mănăstirea hramul Vozneseniei în Decian, lângă apa anume Bis-

trița, întru carea au făcut cu fealiuri de meșterșuguri mare și foarte minunată besearică de marmură, până în 16 ani lucrând la dănsa; unde și slintele lui moaște întregi să odihnescu, după traiul vieții lui, carele înpărătește și îngerește și l-au petrecut. Și zic și aceasta: cum că Neagoe Băsărab Voevod după această besearică de la Decian să fie luat izvod, și așa au făcut mănăstirea de la Argeș, în Țara Muntenească.

6832. Un cap mare al Schithilor au eșit de la Răsărit, cu Tătarî, cu Bulgari și cu alte multe neamuri, vrând ca să cuprinză stăpânirea Sloveanilor Iliricului. Iar Craiul Stefan Uroș, rămășița marelui samodereț Nemanea, după ce i-au bătut, și gonindu-l tare, Schithul acela cu ai lui dinpreună s'au botezat, și i-au pus numele Mihail; carele după aceia au fost și Craiul Bulgarilor.

Aici aducem aminte și de un război cu multe bunătăți a Sfântului Stefan de la Decian.

6836. Mihail, Craiul Bulgarilor, coprinzând multe locuri după împrejur, s'au sculat să cuprinză și stăpânirea Sărbilor, adevă a Sfântului Crai Stefan numit dela Decian. Sfântul Stefan au trimis pentru pacea la Craiul Bulgarilor, zicându-i așa: „Căci te nevoești spre perirea neamului bulgăresc și sârbesc? Îndestulează-te cu alău, nu fii înprotiva lui Dumnezeu, nici pohti la ceia ce Sfinția Sa altora au dăruit. Dacă ești puternic, înarmează-te înprotiva varvarilor, iar nu înprotiva oamenilor lui Dumnezeu, cărora eu le sânt păstoriu. Cu bunătatea aceluia socotește cât sânge creștinesc va să se vearse, și multe mănăstiri vor să rămăe fără de fiii ctitori, și de toate de aceastea va ceare seama de la tine. Drept aceia dară lasă-te și te întoarce la ale tale, pentru că cine pohtește ale altuia, pe 'ncet ale sale pierde.“

Auzind Mihail aceastea, au răcnit ca un sălbatec, zicând că, „de nu va veni dimineață și nebiruitei puteri noastre de nu să va închina, voi trimite de-l vor aduce legat la picioarele noastre și, muncindu-l morții îl voi, da“. Stefan, auzind aciasta, cu fericită nădeajde suspinând Sfinția Sa dintru adâncul inimii, au zis: „Dumnezeu iaste ajutoriul mieu; nu mă tem de rău ce să-mă facă omul“. Și îndată ș'au rădicat oștile și le-au dat pre seama fiu-său, iar Sfinția Sa au intrat în cort și s'au rugat lui Dumnezeu cu lacrimi. Și, dimineața, eșind din cort, obrazul Sfinției Sale de rugăciune s'au

proslăvit, și i-au zis pe nume fiu-său: „Du-te, fiule, și Dumnezeu va trimite îngerul Sfinției Sale înaintea voastră, că scris iaste; Dumnezeu stă împotriva trufașilor făloși, iar smeriților le va da bunătate cu bună voință.“

Și, în vreme ce oștile la război s'au lovit, au bătut pre vrăjmași în locul anume Velbujd, și, prinzând pre Craiul Bulgarilor, l-au ucis. Ceia ce altora au fost gătit, el au petrecut. Și, așa fiind, Bulgarii, fiind cumpliti de rușine, și mulți dintre dânșii perind, au făcut pre Alexandru Craiū. Iar Stefan, întorcându-se înapoi, au mers la mănăstirea lui, și s'au bucurat de podoaba frumuseții ei, și, în locul corturilor unde s'au fost rugat Sfinția Sa la război, au făcut și altă mănăstire și case multe de treaba traiului săracilor, rânduiind și ispravnicii pre la dănele, ca să aibă neîncetată grijiere bolnavii și toți lipsiții. Așijderea și Sfântul Stefan, schimbându-și portul în chip de slugă, adeasea ori mergea la săraci, împărțindu-le bani, sărutându-le și trupurile lor ceale ce cu multe boale era pătimitoare; lăcrămând, multe cuvinte mângâitoare le zicea, și-i lănda cu acest cuvânt, zicând că, pentru patima vremii din ceastă lume, să vor învrednici Împărăției cei fără de sfârșit.

Dupre aceaia Sfântul Stefan, după slavosloviia de dimineață, puțin au adormit în pat. Atunci i s'au arătat Sfântul marele Nicolae a treia oară, și i-au zis: „Gătește-te de acum, Stefane, la meargerea către Domnul, că curând îți iaste a merge“. Și, deșteptându-se Sfântul Stefan din somn, și cu lacrimi au lăudat pre Dumnezeu; așijderea și pre vestitoriul Sfântul Nicolae, dând multă milă și împărțind pre la săraci, din ciastă lume s'au dus dupre provățitoriul Sfântul Nicolae, la Dumnezeu.

6838. Carol, Craiul unguresc, pre când de la Nașterea lui Hristos au fost 1330, cu oastea cea cu cruce a Papei de la Roma, au mers în Țara-Muntenească, împotriva Domnului Basarab Voevod; și au fost luat Severinul fără de nicio pricină. Și, pentru că nicio treabă nu avea cu dânșul să-i calce țara, Dumnezeu au fost întru ajutor lui Basarab Voevod, și au bătut pre Craiul Carol.

Întru acea vreme au șazut Tătarii în Ardeal doi ani. Dupre aceaia i-au scos din țară afară.

6848. Mulțimea lăcustelor au fost în Țara Ungurească în trei ani; care lăcuste multă pagubă au făcut.

6849. Dușan Stefan, al doilea fiu al Craiului Stefan de la Dețian, s'au făcut Crai în putearea lui, și după Crăire s'au înălțat ca

să fie Împărat Sărbilor și Grecilor și altor laturî dupe înprejur. Acesta zic să fie ucis pre un Împărat grecesc și pre tată-său, puindu-l la închisoare în cetatea anume Zvecian; dupe aceeaia i-aștins și viața cu otravă. Și s'aș nevoit la Prizrin să facă mănăstire și mai frumoasă decât tată-său, care făcuse la Decian.

6850. Laiotă, Craiul unguresc, dupe cum scrie și istoricul Bonfinie, aș chemat pre Craiul Bosneanilor întru ajutoriș, a căruia și fata aș luat Craiul Laiotă de i-aș fost fămeae de căsătorie. Pentru că Stefan, Craiul Bosneanilor, aș fost mare, puternic, și aș avut foarte multă și mare țară, care până la Machedonie să întindea. Și, cu dănsul bătând și scoțând pre Tătari din țările creștinești, aș scos și pre Ovreaș, lăsând bună pildă și altor creștini; cariș pot fi cu creștiniș, să nu trăiască cu păgăniș și cu Ovreaș; de care lucru și Dumnezeuș prin rostul apostolesc neconteneăște. (Ioan, cap. 1, s[ti]h 10, 11)

Întru acea vreme Rumăniș din Maramoreș aș descălecat în Moldova, pentru că o pustiise Tătariș, și nimenea nu cuteza să șază într'ansa, până ce aș descălecat Moroșaniș, Rumăniș. Cluj

6855. Uroș, al patrulea fiș al lui Dușan Stefan, celui ce trimesease pre tată-său, Sfântul Stefan, la închisoare, în cetatea anume Zvecian, pre când sfântul aș fost cuprins întru rugăciune către Dumnezeuș la mănăstirea lui, dupe aceeaia fiș-său Dușan aș trimis la tată-său de l-aș și sugrumat, și, așa, pre tată-său făcându-l mucenic sfânt, iar pre sine s'aș făcut otrăvitoriș de tată. Pentru aceeaia și viața lui de la Dumnezeuș aș fost scurtată. Și pre fiș-său Uroș al patrulea, dentru urgiia lui Dumnezeuș, încă fără de rămășiță l-aș ucis Craiul Vâlcașin și Ugleș Despot. Și întru zilele lor Agareaniș aș început a le călca țara, și tot locul de multe prăzi aș început a să pustii, și între norodul stăpăniș lor aș început a să face vârsare de sânge, tăindu-se eiș dintre sine, pentru ca și cu aciasta să plinească acea judecată dumnezeiască, carea așa zice că: preaveacnicul Dumnezeuș va certa păcatul părinșilor în fiș până la a treia și a patra seminție (Eșirea cap. 4, stih. 5).

6860. Ioan Cantacuzinș, Împărat pravoslavnic, fiș Împăratul Grecilor, în vremele acestuș Împărat creștin, Osman întâiș, Împăratul Turcilor, în Assiia, Anadolul și alte multe țări și cetăși de spre Răsărit luând, pre urmă aș luat și Brusa. Și acoloș Osman aș murit. Dupe aceeaia Turciș aș trecut Marea la Calipol, în Europa. Și așa s'aș lășit prin multe locuri păgănatatea turcească.

Aicea semnează de istovul Crailor sârbești.

6879. Vâlcașin Craiul Sârbilor fiind, și frate-său Ugleș Despot, acest Ugleș Despot, fiind om vreadnic, a îndemnat pe frate-său, Vâlcașin Crai, și pre Împăratul Grecilor, pre Ioan Paleolog, ca să trimită oștile grecești cu dășii; și, adunându-se la un loc cu Grecii, s'au făcut sumă mare de ostași. Și s'au dus la Machedonia ca să scoață pe Turcii ce fără de Dumnezeu. Ci dar, mâniei lui Dumnezeu neputând nimenea a-i sta împotriva, și pentru aciasta nu-i scoaseră; ce ei au fost bătuți, și acolo le-au picat oasele. Și dupre aceeaia s'au răsfirat Ismailiteanii prin toată țara creștinească, ca și cum pasările să răsfiră prin văzduh, și pre toți creștinii cu sabia îi junghia, pre unii îi ducea la robie, iar pre alții cu moarte groaznică în foc îi ardea. Iar cari au fost mai rămaș, de foamete au perit, pentru că întru acea vreme au fost foamete mare prin toată țara și pren toate laturile. Foamete ca aceeaia au fost, care doar din ceputul lumii nu va fi fost, nici pre urmă nu va mai putea fi; numai singur Hristos să fie milostiv! Căci că și cari de foame nu perise, pre aceia, dintru urgia lui Dumnezeu, noaptea și zioa îi mânca lupii. Oh vai! cât de jalnică au fost acea privire! Pentru aceeaia și dintru rodirea și din dobitoac rămăsease toată țara pustie; nu mai era Voevod, nici povățuitorii, nici năstavnici întru oameni, nici mântuitorii, nici răscumpărătorii; și era toți plini de frica Agareanilor, și inimile ceale bărbate a vreadnicilor oameni să făcuse mai slabe decât a muerilor. Pentru că întru acea vreme și neamurile Despoților sârbești mi să pare că până în 7 neamuri își vor fi luat săvârșitul. Cu adevăr zic că atunci fericia cei vii pre cei morți mai dennainte. Atuncea au căzut și Udriiul în mâna Turcilor. Dupre aceeaia s'au milostivit Dumnezeu spre suspinurile și lacrimile lor, și au înălțat între Sârbi pre marele și blagocestivul cniaz Lazar. Acesta au arătat bărbăția, și Țara Sârbească au mângăiat.

6880. Înălțat-au Sloveanii și Sârbiu Iliricului pe cniaz Lazar să fie Despot, și fu mare samoderjet.

6881. Cniaz Lazar s'au dus la Ierusalim și la Sfetagora.

6885. Cniaz Lazar, marele samoderjet, însurându-se, au luat fămeae den fealiul marelui samoderjet Nemanea Homilat, anume Milița.

Acest cniaz Lazar au avut 2 fii, pre Stefan și pre Vălcul, și 5

feate. Fiul cel d'întăiu, Stefan, a fost Marele-Despot Albanii, Bosnii, Mysiilor și Ungurimii; fiul al doilea, Vălcul, s'a dat petrecut fără de rămășiță, pentru că nu s'a înșurat. Fata cea d'întăiu o a dat cniazului Vălcului Brancovici, ghegeneralisimului, Voevodul Illiricului și Mysiilor; a doaoa o a dat cniazului Baoș, Voevodului Albanii; a treia o a dat lui Șișman Craiul Bulgarilor; a patra o a dat Domnului Neagoe, Voevodului Țării-Muntenești; a cincea o a dat robii Împăratul Turcilor.

6885. Călugărul Sibarie a aflat întăiu meșteșugul pușcilor și a tunurilor.

6895. Murat, Împăratul Turcilor, a luat cetatea Nișul, în Țara Sârbească.

Războiul de la Cosova.

6897. Murat, Împăratul Turcilor, a mers cu mare puteare asupra lui Lazar, Marele-Despot, și, în vreme ce a fost să se lovească oștile, dintru oastea lui Lazar Despot aflându-se un viteaz, anume Miloș Cobilici, s'a făcut a fugi din oastea lui Despot la Turci. Iar Agareanii păgăni, știindu-i vitejia lui mai d'innainte vreme, și văzându-l, li-a părut foarte bine, și îndată i-a făcut cale de s'a dus până la Murat. Iar viteazul Miloș, deaca a văzut pre Împăratul Murat, s'a repezit la dănsul cu un cuțit și, făcându-se că va să i să inchine lui, cuțitul i l-a înfipt în inimă. Aceia văzând ceialalți păgăni, l-a împresurat, și așa viteazul pentru neamul patriei lui viața ș'a pus la mijloc. Iar Lazar Despot, abătând asupra vrăjmașilor lui, milostivul Dumnezeu i-a dat izbândă, pentru că să spăimântase Turcii și de moartea Împăratului lor, văzând precum i s'a întâmplat stingere.

6898. Cniaz Vălcul Brancovici a avut 3 fii: 1.) unul Gheorghie, carele a fost și Despot Mysiilor sârbești, 2.) al doilea Gurgur, 3.) al treilea Lazar.

Războiul de la Nicopol.

6901. Jicmond Craiul vrând să să bată cu Baiazit, Împăratul turcesc, și descălecând sup Marele-Nicopole, s'a înșalat în fala trufii (carele lui Dumnezeu iaste urăță); pentru că, în vreme ce ș'a rânduit oștile, ca să să lovească cu Turcii și, uitându-se la mulțimea oștilor lui, a zis că, cât de multă oaste are, nu numai pre

Turcii ar putea bate, ci, de s'ar rumpe ceriul să cază, încă l-ar putea sprijini ca să-l ție în sulițe; iar Turcii, făcându-și stolurile oștilor lor în trei colțuri, și o parte numai arătându-se întâiu rotită, Craiul Jicmond au chemat la sfat pre capetele oștilor și-i rugă ca să dea loc de războiū Ungurilor să să lovească întâiu. Iar, Franțozii, fiind veniți intru ajutoriū, mai tare să rugă ca să aibă întâiu ei loc de războiū. Și, intru acea neuniciune văzând Franțozii numai colțul cel d'întăiu rotit al Turcilor mai și fără orânduială, abat Franțozii în Turci, și așa destoiniceaște au silit, cât și vrăjmașii dosul încă ș'au dat. Atuncea sosind și altă parte a oștilor turcești rotită, Franțozii, duple obiceiul lor, au descălicat duple cai și au dat pedestri în Turci. Și, pre când să făcea războiul tare, dintru amândoao părțile, oștile creștinești încă dintru orânduiala lor nu-și luase toate stolurile porunca de bătae. Văzând Ungurii că caii Franțozilor de spaima războiului fug înapoi către tabăra Craiului, le părea că Franțozii sânt istovii de putearea vrăjmașilor, și ei, dând dosul, au început a fugi. Și s'au făcut mare vărsare de sânge, unii fiind tăiați, și alții mulți robiți. Încă și Jicmond cela carele cu cevaș mai nainte rumperea ceriului nimic în seamă nu o băgase, în mainile vrăjmașilor ar fi ajuns, de n'ar fi scăpat intru o mică luntre pre Dunăre în jos, înfricoșat fiind și de groaza oștilor lui, ca să nu abată într'ansul, că ș'au purtat treaba așa de rău. Craiul au fugit la Țarigrad, și de acolo la Rodos, duple aceeaia la Țara Dalmățească și la Țara Horvățească, și, până a intra în țara lui, au făcut zăbavă până în 18 luni.

6903. Doinnul Mircea Voevod, al Țării-Muntenești, au bătut pre Împăratul Baiazit la Rovine. Atuncea au perit Marco Cralevici, Costandin și Drăgaș.

6905. Stefan Despot, fiul lui Cniaz-Lazar, însurându-se, au luat fămeae dela Galatiia, pre Doamna fata lui Cațacuzinō Împărat. Intru acea vreme au bătut Despotul pre Musiia, Împăratul Turcilor, la Pripol.

Acest Stefan Despot, duple multe bunătăți ce făcea, avea și obiceiul ca acesta de umbla noaptea pre ulițele orașului, împărțind veșminte și galbeni de aur săracilor, și, văzând pre un sărac că de multe ori îi eșia înnainte-i și lua milă dela Despotul, și iar mergea de cerea. Despotul iar i-au dat și i-au zis așa: „ia, tâlhariule și hrăpitoriule!"; iară săracul calic i-au răspuns: „nu sânt eu, ce tu ești tâlhariu și hrăpitoriu, cu Împărăția ta de aici, și în-

părăția cea veacinică o furî cu jăfuiri hrăpitoare“. Aciasta auzind Despotul, lăcrămând s'aû întora cu plâns la Curtea lui, și aceluî sărac aû trimis să-î dăruiască atăta cât să-și îndestulească traiul vieții fără de cerșut, și mai pre largu; și cu mai multă milă aû început mai bine a griji pre săraci, ca să-î mântuiască dintru lipsa lor.

6907. Diiul și Nicopoia aû luat Turcii, dupre ce aû bătut Bosneanîi pre Mahamut-bașa, carele aû fost mers să cuprinză Țara Bosnii, și acel Mahamut încă acolò aû perit. Întru acea vreme aû ars și Ravanița, mănăstirea lui Cniaz-Lazar.

6914. Doamna Milița a lui Cniaz-Lazar den ciasta lume s'aû fost petrecut.

6919. Stefan fiiul lui Cniaz-Lazar, fiind Despot Mysiilor și Illyriculuî marele samoderjeț, den ciastă lume s'aû [fost] petrecându-se fără de rămășiță, și, fiind încă cu viață, stăpânirea Despoției lui o aû dat lui Gheorghie Despot, nepotu-său de soru-sa.

6928. Gheorghie Despot, fiiul Vălculuî Brancovicî, socotind că cu Turcii nu va putea lupta singur, s'aû unit cu creștinii, și pentru mai mare întărire a credincioasei dragosteî lui, Jicmond Craiul unguresc și Împăratul Romanilor i-aû dăruit Beligradul cel Sărbesc, și, pre când amândoi s'aû împreunat (după cum scrie istoricul Bonfinie), la anul dela Nașterea lui Hristos 1420, Jicmond Craiû încă, socotindu-î bună vrednicie, aû dăruit lui Gheorghie Despot în Țara Ungurească aceaste cetăți: 1.) Slancamenul, 2.) Beceiul, 3.) Chealpe, 4.) Vilagoșvarul, 5.) Tocaiul, 6.) Muncaciul, 7.) Talia, 8.) Regheșul, iar orașă aceaste: 1.) Sacmariul, 2.) Berserminul, 3.) Dăbreașinul, 4.) Tur, 5.) Varșau, și alte multe olate, iar în Buda curți mari ca acealea întru carele însuși Craiul încă ar fi putut șădea.

6936. Gheorghie Despot, însurându-se, aû luat fămeae pre Doamna Irina, sora Împăratuluî Paleolog, și aû avut cu dânsa fii: Grigorie, Stefan, Lazar și fete 2. Lazar in locul tătâne-său aû fost Despot Sărbilor, iar pre o fată-ș o aû dat lui Ulric, grofuluî nemțesc de la Țilia.

6938. Turcii aû luat Solonul, în Dumineca Florilor, și s'aû făcut multă vărsare de sânge.

Războiul de la Varna.

6948. Craiul Vădislav și cu Iancul-Vodă, după porunca Papei, stricând legătura păcii carea făcuse cu Turcii, pentru că Papa trimesease la Craiul Vădislav pre un cardinal, anume Iulian, carele

zicea că nu i s'au căzut să facă pace cu Turcii fără de ştiria Papei, așa dar, fiind îndemnat Craiul, s'au dus cu oștile lui la Varna, și, rânduindu-și oștile de bătae, s'au lovit cu Turcii oastea creștinească. Întăiu au făcut pre păgăni de ș'au dat dosul, și au început Turcii a fugi, și pre mulți i-au așternut la pământ tăiași. Iar Murat Împărat, cu mare groază fiind speriat din războiul, au eșit afară, și, dupre multe suspinuri ce au făcut, dintru ostașii lui cinevaș i-au adus un steag întru carele au fost icoana lui Hristos și de-asupra steagului pusă și cartea Craiului cea de legătura păcii ce cu dănsii avea. Zic să-l fie văzut strigând așa: „răstignitule, răstignitule, vezi norodul tău cel necredincios, carele de mine nu iaste zădărat, nici pricină i s'au dat, împotriva jurământului ș'au călcat credința păcii carea cu mine au făcut“. Și, cu aceste cuvinte întorcându-și păgănul oastea înapoi și abătând în tabăra Craiului, așa i-au bătut Turcii la Varna, cât și Craiul dinpreună cu cardinalul acolo au perit, și, dupre ce i-au tăiat capul Craiului, l-au înfipt întru o suliță, și așa l-au arătat noroadelor. Iar Iancul-Vodă, scăpând dela războiul, umbla rătăcit prin Țara-Muntenească. Domnul Dragul, Voevodul Țării-Muntenești, apucându-l, l-au pus la închisoare, pentru că multă pacoste făcea Iancul pravoslavnicilor, și, iară, nefăcându-i niciun rău, cea cu mare cinste daruindu-l, l-au slobozit.

6949. În Europa au început a spânzura pre furii, pentru că mai denainte vreamă cu alte cazne obicinuise a pedepsi pre furii.

6953. Pre domnul Iancul, Voevodul Țării Ardealului, dupre ce au ucis Turcii pre Craiul Vădislav la Varna, toată Țara Ungurească l-au ales în câmpul anume Racoș, ca să fie gubernator a toată Craiirii ungurești până ar crește coconul Vădislav, fiul lui Albert Craiul.

Acest Iancul Voevod de fealul lui era din Țara-Muntenească, născut din fămeae greacă, numele tătăne-său au fost But, și, pentru că mult bine și mare omenie făcuse tată-său lui Jigmond Crai, au dus pre tatăl Iancului-Vodă în Ardeal, și i-au dăruit cetatea Hinedora, ca să o aibă cu veacinică stăpânire; dupre care cetate pre fiul lui au numit Ungurii ca să-i zică Huniadi Ianoș, carele cu dăstoinică vitejia lui s'au învrednicit a fi și Voevod Ardealului.

Iancul-Vodă, dupre ce i s'au dat gubernatoriia, războiul d'întăiu au făcut în Țara-Muntenească, împotriva Domnului Dragul Voevod, pre care prinzându-l, dinpreună cu fiu-său cel mai mare, le-au

tăiat capetele, iar fiu-său cel mai mic i-au scos ochii amândoi. Și așa au pus alt Domn în țară. Dupre aceeaia, întorcându-se înapoi la Buda, și dă iznoavă gătindu-se ca să bată cu Murat Împărat, să răscumpere războiul care îl pierduse la Varna cu Craiul Vădislav, și fiind gata cu oastea lui, au pogorât și au trecut Dunărea la Severin, de unde s'au laudat că, dupre ce va bate pre Murat Împărat și să va întoarce înapoi, capul lui Gheorghie Despot încă îl va tăia, căci îl sfătuia Despotul să îngăduiască până la plinirea vremii de pace, și, pentru că și iarna aproape, să nu se înpre-soare cu fără de prilej, ca să nu umble ca și la Varna. Ci dar ză-ticnitoriul făloșilor lăudăroși, Dumnezeu, nu l-au lăsat să-și plinească lauda împotriva lui Despot, și așa au fost bătut Iancul de Turci, pentru lauda trufiei lui.

6954. Domnul Iancul, Voevod Țării Ardealului și gubernatoriul Crăirii ungurești, trecând printre Sărbii și vrând să bată cu Turcii în Țara Sârbească, pentru superbiia semeției lui, pre Gheorghie, Despotul Sărbilor, la oaste cu dânsul a fi întru bună tocmeală nu l-au pohtit ca într'alte dăfii; decî și atotputernecul Dumnezeu, atăta de mare trufie a Iancului văzând, așa l-au bătut prin mijlocul Turcilor, cât, rămăind și Iancul-Vodă pedestru, și schimbându-și portul, s'au înbrăcat întru un bobou ciobănesc și așa d'abiiia au scăpat cu viață. Aceasta o adeverează și cozmograful Munster.

Între Gheorghie Despot și între Iancul-Vodă au mai fost și aceeaia vrajbă, căci că, mai dennainte vreme, bătând amândoi pre Turci, și luând Țara Sârbească înapoi de la Turci (fiindu-le tocmeala unciunii așa, ca pururea să stea întru ajutoriul unul altuia înprotiva vrăjmașilor), Iancul-Vodă, câte locuri și cetăți cuprinsease de la vrăjmași, lui Gheorghie Despot înapoi nu le-au dat, ci multe le-au oprit pe seama lui, și altele le-au împărțit priiatenilor lui, aruncându-i și aceeaia pricină, zicând că Despotul iaste necredincios, pentru că nici de ascultarea Besearicii Romei nu să ține, nici de urmarea legii lui Mehmet nu să ține. Precum de aceasta scrie și hronograful Naucler.

Pentru aceeaia și Despotul, pre când Iancul fugea bătut de Turci, l-au apucat și la închisoare l-au pus. Nici nu l-au slobozit până s'au cuprins toate locurile și cetățile țării lui înapoi și până nu i-au întors toată paguba câtă îi făcuse Iancul. Așa scrie Enea Silvie de fugirea Iancului-Vodă.

6960. Om anume Faustie aŭ aflat întâiŭ cu mare înțelepciunea lui tipografiia în Moguntie, în Țara Nemțească.

6961. Turcii aŭ luat Țarigradul de la creștinii, în luna lui Mai, în 29 de zile; iar, de ș'ar fi scos lăcuiorii orașului așușia din pământ la treaba binelui de obște, acea mare primejdie nu s'ar fi întâmplat.

6964. Iancul-Vodă, bolnăvindu-se în Belgradul Sărbesc, dintru această lume s'aŭ petrecut în Zemlin, pre când aŭ fost de la Nașterea lui Hristos 1456, și l-aŭ dus de l-aŭ îngropat în Belgradul Ardealului.

6966. Huniadi Laslo și cu frate-său Mateiaș, pentru că aŭ fost ucis pe Ulric groful de la Țilia și gubernatoriul țării Austriei, adecă acești doi fii ai Iancului-Vodă pentru fapta lor aŭ fost închiși la Buda. Lui Laslo după 3 zile i-aŭ tăiat capul, pre când era de 24 de ani; iar pre Mateiaș l-aŭ dus în Beciu. Dupre aceia l-aŭ răscumpărat Ungurii de la Poghibrag, gubernatoriul Țării Ceșești, cu 5 000 de galbeni roșii, și l-aŭ făcut Craiu unguresc.

6969. Lazar Despot, fiul lui Gheorghie Despot, întru acea vreme stăpânind, alt fiu în urmă nu i-aŭ rămas, fără numai o fată, carea o aŭ dat-o dupre Craiul Bosneanilor, de i-aŭ fost fămeae; și dupre moartea socru-său, lui Lazar Despot, aŭ cuprins Craiul Stefan, cu prilejul fămeaei lui, și Despoșia Sărbilor, și aŭ avut cu fata lui Lazar Despot un fiu, anume Ioan Despot.

6970. Împăratul Turcilor aŭ mers în Țara Muntenească să bată pre Vlad Voevod, și nimic n'aŭ putut isprăvi.

6972. Nepoșilor lui Gheorghie Despot, cari aŭ fost din fiu-său Stefan, anume Gheorghie și Ioan, pre aceia Mateiaș, Craiul unguresc, i-aŭ lăsat ca să-ș poafă ținea întru stăpânirea lor Sremul cu Țara Slovenească. Și dupre pușină vreme Gheorghie s'aŭ lăsat de slava lumii aceștia și fără de știrea maicii lui, Anghelina, și a frăține-său, Ioan Despot, aŭ primit sfântul îngerescul chip al traifului singurătății, în orașul Cupinic, numindu-se călugăreaște Maxim, în besearica Sfântului Apostol și Evanghelist Lucă, unde s'aŭ odihnit și trupul tătăne-său, pre carele l-aŭ fost orbit Murat, Împăratul turccesc.

6973. În Țara Bosniei, cetatea anume Iaița și alte cetăți s'aŭ u-sebit dela Turci. Și întru acelaș anu aŭ mers Împăratul turccesc să bată cetatea Iaița, și nimic n'aŭ putut isprăvi.

Cniajiia Ioanopolului.

6975. Ioan Despot, luând pildă de la moșu-său Gheorghie Despot, carele au fost făcut cetatea Smederova, el încă din Vilagoșvar au făcut cetatea Ineului, și pre acea cetate o au numit dupre numele său și dupre numele locului, care loc au fost cât cuprinde Țara Sârbească și pre denoace de Dunăre și să hotărăște cu munții Țării Munteneste și cu munții Ardealului, și preste Tisa până la apa Dravei, în preajma munților Țării Leșești. Acel șas și tins loc pre unde sănt Sărbii dă pre lângă Dunăre de spre Timișoara și mai den vremile bătrâne s'au chemat sloveneaste Ioannopol; și entru aceale pricină au pus Despotul și cetății Ineului nume, să-l zică Ioannopol, iar, dupre graiul unguresc, în vremile de acum îi zic Ineu. Și, dupre ce au cuprins Ungurii acel loc, au întărit cetatea Timișoară și, istovindu-se Despoțiia Sărbilor, Ungurii au făcut acel loc să fie Bănie, și, șezând în Timișoara cniaz Pavel Brancovic, vărul lui Ioan Despot, datu-i s'au stăpânirea acelui loc, căruia pre aceale vremi îi zicea Cniaz Pavel, Banul Timișoară și tuturor Sărbilor dupre lângă Dunăre, de spre Timișoara, pre apele anume Moroș și Tisa.

6976. Mateiaș Craiu, fiul Iancului-Vodă, au mers cu Ioan Despot asupra Neamților, împotriva Împăratului Frederic, și au luat în Stiria, în Austria și în Carintia multe cetăți: unele până în pământ le-au fărâmat, iar pre altele le-au făcut de s'au închinat: precum Uihelul nemțesc și Beciul, care mai denainte vremea niciodată stricăciune de tun nu simțise¹.

6977. Ioan Despot, stăpânind Sremul și Țara Slovească, dupre ce Sremul cu Mateiaș Craiu în câteva războaie au fost izbânditori, din ciastă lume s'au petrecut; iar frate-său Maxim, adevădă dupre numele mirenesc Gheorghie, fiind și Mitropolit întru aceale părți de locuri, și neputând trăi în Srem fără de frate-său Ioan Despot, pentru că Craiul au fost dat Sremul rudeniei lui ca să-l ție și să-l stăpânească, așa dar Mitropolitul Maxim au mers cu mumă-sa Anghelina în Țara Muntenască, la stăpânitorul țării, anume Radul Voevodul cel bun, unde au dus cu sine și doao sicrie, cu trupurile tătâni-său Stefan și al frăține-său Ioan Despot.

¹ Aici nu se află anecdota trivială despre Mateiaș din versiunea Demuşianu (pp. 388-9).

Războiul dela Jebăt.

6978. Cniaz Pavel Brancuicî, Banul Ioannopoliului dela Timișoara, aū mers intru ajutoriul lui Batorie Iștvan, prințepsul Ardealului, pre când cu Turcii în bătaia războiului era la câmpul Jăbătului, dān sus de orașul Oroștia. Și Turcii până intru afată îl inpresurase, tăindu-ī oastea, cât și prințepsul Batorie zăcea rănit la pământ, pentre trupurile ceale tăiate. (Acolō și până în zioa de astăzi să veade un turn făcut de ziditurī de piatră, ca să fie semn unde căzuse prințepsul.) Intru acea vreme, sosind și Cniazul Pavel cu oastea lui de la Timișoara, și pre dāndărāt abătānd în Turci fār dā veaste, pre când Turcii socotea că ș'aū isprăvit treaba izbāndiī lor, așa i-aū tăiat Cniazul, cât 30.000 de Turci aū picat tăiași jos, iar creștini numai 8.000 aū picat. Și, dupre ce s'aū isprăvit bătaia războiului, Cniazul Brancuicî, pentre trupurile ceale tăiate căutānd pe prințepsul Batorii, striga zicānd: „Innālitate prințepse, eū sāt Pavel, soșul vitejiilor Măriei Tale. De ești viu, răspunde-mī să te și mai ajutoresc cu ce aș putea, că izbānda de la Dumnezeū iaste dată noao.“ Iar prințepsul, auzind aceaste cuvinte, fiind inpresurat de sāngele ranelor și zācānd la pământ între trupurile ceale tăiate, d'abiia își putu rădica capul, răspunzānd că iaste viu. Atuncea, văzāndu-l Cniazul și repezindu-se la dānsul, l-aū sculat și l-aū spālat și l-aū grijit precum aū tribuit. Și, dā mare bucuria lui, căci aflase pre Prințepsul viu, dupre ce mult loc aū gonit pre Turci tăindu-ī, întorcāndu-se innapoi, și ajunghānd seara, n'aū putut sosi unde aū fost tībărāt prințepsul, ci aū rāmas de noapte între trupurile ceale tăiate. Și, făcāndu-se mare veselie, multe mease aū întins peste trupurile ceale moarte, nevānd alt loc deusebi. Și așa, dupre multā veselii lui, inpreună și cu toși viteajiī lui, dupre ce s'aū incālzit și dā veselii vinului, sārind toși, cu multe fealiurī de hore juca, preste toată noaptea veselindu-se. Și între jocurile lor aū fost silit și Cniazul să-ș arate jocul lui. El dar, sārind la joc, aū luat pre un trup de Turc în dinși, fār de niciun ajutoriū al māinilor lui, pre altul supt o supșioară și pre altul supt altā supșioară, și așa cu ceale trei trupurī juca în horā inprejurul prințepsului Batorii Iștvan. Care lucru văzānd ceialalți ostași, de pārearea bunā, mai mult să mira de vārtutea și de jocul Cniazului, decāt ar rāde. Și mai mare mirare aū fost cum s'aū făcut Cniazul al doilea Hercules. Precum de aciasta

nu numai letopisețele slovenești, ce și Bonifinie încă mărturiseaște.

6980. Domnul Radul, Voevodul cel bun al Țării Muntenestei, s'aũ prestãvit dintru aciaastă lume.

Întru același anu Împãratul turcesc aũ trimis toatã putearea lui ca sã batã pe Domnul Stefan, Voevodul cel bun al Țãrii Moldovei; iarã Domnul Ștefan Voevod i-aũ tãiat toatã oastea. Numã cãfi robise, aceaia aũ rãmas vil.

6982. Hadãm-Pașa aũ mers sã robeascã Țara Muntenescã, și acolo aũ perit cu toatã oastea lui.

6991. Turcii, cãlcãnd Țara Moldovei, aũ luat cetãțile lui Ștefan-Vodã, Chilia și Cetatea Albã.

7004. Domnul Vladul, Voevodul Țãrii Muntenestei, s'aũ petrecut din aceastã lume.

7011. Ioan Despot, strãnepotul lui Gheorghie Despot, fiul lui Stefan, Craiului bosnicesc, dupã ce au stãpãnit în 22 de anũ, din ceastã lume s'aũ petrecut. Și, la al doilea anu, Turcii cuprinzindu-i țara, pren tot locul aũ adunat iniceari, adecã aũ fãcut divișãrmeã.

7017. Dupre Ivan, Marele-Cniaz Sloveanilor Țãrii Moschicești, aũ început a stãpãni fiiu-sãu Vasilie Ivanovici, carele aũ fost nãscut din mumã greacã, anume Sofia, fata Tomei Paleolog, a preasini-natului Despot de la Morea, adecã a samoderjețului țãrii Peloponisu-lui. Și, cu mare puteare lãrgindu-și biruința, de la Craiul Litfeanilor aũ luat partea de spre Miazãnoapte și cetatea Smolensca, care cetate aũ fost supt stãpãnirea Litfii pãnã întru 100 de anũ. Și cu multe rãzboae aũ luat și Împãrãția tãtarascã, anume Cazanul. Și așã Marele Cniaz Vasilie prin multe locuri aũ lãțit stãpãnirea moschiceascã. Dupre aceaia Vasilie Ivanovici, vãzãndu-se putearnic și norocit, aũ început a sã numi mare samoderjeț și Împãrat, și aũ tocmit titulușul Împãrãției Moschicești, cu carele începãnd de atuncea pãnã acum cu acel nume și tituluș fericit trãesc Împãrãții Moscalilor,—cu care nume, de la Ruric, carele aũ fost în 6370 întâiũ samoderjeț, alții nu s'aũ numit.

În zilele acestui Cniaz, marele Vasilie Ivanovici, s'aũ petrecut dentru aceastã lume Stefan, Voevodul de la Volozca, carele întru rãzboaele lui aũ stins 150.000 de Turci, iar Tãtari mulțime fãr de numãr aũ istovit. Și pre Mateiaș, Craiul Ungurilor, încã i-aũ scos dintru marginile țãrii Rușilor.

7022. Amãndoa Țãrile-Rumãnești aũ început a da haraci lui Silim, Împãratul turcesc.

7029. Bălgradul Sărbesc, după ce l-au luat Turcii, și marele al doilea Basarab Voevod s'au răpoosat dintru aciastă lume.

7037. Suliiman, Împăratul Turcilor, au mers să bată Beciul, și s'au întors rușinat, fără de nicio ispravă.

7049. Suliiman, după moartea Craiului Ianoș, au luat Buda și Belgradul cel unguresc, în carele iaste obicînuit a fi Scaunul Craiilor ungurești, iar fiului Craiului au dat Ardealul, și de atunci au rămas Ardealul supț ascultarea păgănilor. Și pentru acel fiu grăesc, căci au stăpănit Ardealul, Rumăni au obicînuit a zice Voevozilor Ardealului: Crai.

Întru acea vreme cu pietre au ucis Turcii pre un hoge imam al lor, carele în Țarigrad propoveduia pre Hristos și dentru Alcuranul lor adevăra cum că Mehemet iaste hiclean și nșălător. Căruia i-au arsu Turcii trupul în foc și cenușa trupului au aruncat-o în vânt (adaus).

7050. Suliiman au luat Ostrogonul și alte multe cetăți și orașă dupe înprejur ai stricat.

7061. Turcii au luat Timișoara, Lipova, Șolmoșul, Beceaul, Becherecul, Nadicul, Solnocul și alte cetăți și orașă.

7062. Turcii au luat cetatea Ghiula și alte cetăți dupe înprejur.

7075. Suliiman, Împăratul Turcilor, mergând supț cetatea Sighe-tului, și multe zile bătându-o, după ce au stăpănit Împărăția turcească până în 4 de ani, au murit supț cetate. Și, mergând solii creștinești la dănul, vrând ca să dovedească și de moartea lui (pentru că Suliiman era mare vestit pre aceale vremi), iar Turcii, cu vicleșugul lor, și mort l-au înbrăcat și l-au tocmit ca cum ar șădea înpodobit împărătește în cortul lui, și așa au înpreunat solii cu dănsul, fiind și mort; iar preste noapte s'au sculat și au fugit Turcii de supț cetate.

7110. Domnul Mhaiu, Voevodul Țării Muntenești, după ce au bătut multe războe turcești și de alte neamuri, au bătut și pre Batorie Andraș, prișepsul Ardealului, la Sibiiu și i-au luat țara, întru carea au făcu și pravoslavnică sfânta mănăstire Mitropolia. Cu vitejie vreadniă ocărmuind, au lățit putearea neamului rumănesc. Și, cu fericire stăpănind Măria Sa câte trei țări, adecă Ardealul, Moldova și Țara Muntenească, pre urmă dupe cățiva ani au perit la Turda.

7129. Osman, Împăratul Turcilor, au mers să bată pre Leași, și cu multă pagubă alui s'au întors înapoi de la Hotin, bătut. Și, mergând la Țarigrad, stingându-i viața, l-au sugrumat.

1786. Domnul Șarban Cantacuzinò, Marele-Logofăt¹, i s'au dat și Voevoziia Țării-Muntenești.

Întru acea vreme și Sfinția Sa fericitul părinte arhiepiscopul Theodosie, cu dreaptă cale, a doao ora au ajuns la stăpânirea Scaunului Mitropoliei Țării-Muntenești.

Călătoria Măriei Sale Doamnei la Sfântul Ierusalim.

1789. Măria Sa Doamna Elena, dulce maică a prealuminatului Măriei Sale Domnului Io Șarban Cantacuzino, după ce au ajuns la învrednicite bătrânețele Măriei Sale, luînd cu sine pe al patrulea fiu și pe a treia fată a Măriei Sale, pe jupan Mihail Cantacuzinò și pe jupâneasa Stanca Cantacuzinò, și așa cu fericire s'au dus la cercetarea Sfințelor Locuri. Închinându-se acolo Sfântului și de viață primitoriului mormânt al Măntuitorului nostru Isus Hristos și altor locuri sfinte în Ierusalim, dăruind pe Sfințele Locuri, cu multe și scumpe daruri și iarăși cu fericire întorcându-se înapoi, au mers între iubiții patrii Măriei Sale.

Întru acea vreme părinte Arhiepiscopul Sava Brancovici, stăpânind Mitropoliia țării Ardealului până în 24 de ani, și multă vreme luptându-se cu ereticii pentru sfânta pravoslavie a Bisericii Răsăritului, pe urmă, la bătrânețe ajungând, suferindu-se răbdării, după urmarea altor străduitori, și pentru că n'au vrut să se plece după eresurile lor, s'au învrednicit a priimi, nu numai sudalme și bănuiale, ci încă inchisori și munci de la eretici acei țării; care munci pentru adevărată credință, cu bună nădejde de spăsenie fiind, arhiepiscopul foarte bucuros le aștepta întru toată viața lui. Și așa, cu boala muncilor dându-și sufletul în mâinile lui Dumnezeu, dintru această lume s'au petrecut la strămoși păinții Sfinției Sale.

Iară ereticii după năprasnică râvnirea lor, pecum sta îndemnați asupra răsipirii Bisericii Răsăritului și Bisericii Apusului și prășchiind cu sugrumare, stingia și viața obrazelor vreadnice, cum pe ceale bisericesti, așa și pe ceale de lume, decă mirenești. (De care lucru, de ar fi cu viață întru aciaștă lume prepozitul unguresc de la Leles, Mihail Casoni, și cu Lazăr Istvan, măi pre larg ar ști mărturisii.) Ci dar sfatul cel necuprins al Dumnezeuirii nici întru aciaștă lume n'au lăsat acea mare îndemnată răcire eriticească împotriva pravoslaviei, cătuși de cât neînfrănată, ci după obiceiuita-i mi-

¹ Ed. Densușianu: „Marele-Spătariului și pre urmă Canțelariului“.

losărdie, precum în vremile de'nainte, ori pre când s'ar fi apucat ereticii de stricăciunea pravoslaviei noastre, dă toate orile din ceriul li s'au dat grijă ca să stea, au dă viața capetelor lor, au dă surpăciunea stăpânirii fărăi lor. Precum acea arătare dumnezeiască și în zion de astăzi o vedem, că unora li s'au stins viața duple zisa Psalomicului (Psalm 101), mai nainte decât a ajunge la înjumătățarea traiului zilelor lor, atora, fiind încă și vii, zgărcindu-li se mâinile și picioarele, s'au ghimuit, și așa îi poartă alții prin brațele lor, alții într'alt chip să primejduesc, cu nestămpărată mișcarea lor. Noi dar, pravoslavnicii creștini, nici în putearea brațelor, nici în vârtutea mulțimelor sau întru ascuțirea științelor filosofesti ca alții nu ne nădăjduim, fără cât numai lăsăm Biserica noastră a Rămăritului, cu noi cu toți dinpreună, supt paza scutirii marelui și preaveacinicului Dumnezeui.

7190. Theodor Alexievici, Împăratul Moscalilor, fiind otrăvit de doftorul lui, au răposat. Iar, ajungând la primăvară, în postul cel mare, dreptatea atotputearnecului Dumnezeu nevrând a răbda sorbitorilor sângelui nevinovat ca să nu-și aibă plata lor și întru aciastă lume, iscodind și dovedind s'au aflat dă cine și cu a căror îndemnări s'au făcut acea mare întâmplare, și, făcându-se mare rășcoală, pre toți îndemnătorii și vânzătorii de stăpân, cu doftorul carele îl rânduise la acea treabă hicleană și drăcească, zdrumicându-l în săbiu, tot bucăți i-au făcut. Acea mare Împărăție foarte tare fiind turburată, să mira de ce să va apuca, văzând că și fără de cap au rămas și, pentru că doi cu doi nu să credea, nici să mai știa carele iaste vinovat și carele iaste drept. Oh, ce mare mânia lui Dumnezeu pogorăse pre acel nărod de oameni pentru moartea creștinului Împărat! Aciasta văzând ciata besearicească și cu păstoriul lor, Sfinția Sa Patriarhul Moscului, au căzut la rugă către atotputearnecul și milostivul Dumnezeu, ca doar s'ar milostivi să le dea liniște, să să potolească cu pacea acea mare rășcoală. Și, așa, Împăratul mai având doi frați, unii pre unul, alții pre altul vrea să rădice ca să le fie Împărat. Duple aceia, cu mare nevoie d'abii așăzându-se, cu toții au înălțat la Scaun pre amândoi țarevicii ca să fie Împărați. Și așa amândoi, Ioan și Petru Alexievici, au ținut! Împărăția.

7191. Leopold, Împăratul Romanilor, având cu Turcii multă vreme

1 E. Densușianu: „țin“.

pace, iar Turcii, precum le iaste obiceiul a lăcomi la toate, răvnit-au ca să înghiță după Țarigrad și Beciul, și cu dănsul și toată Împărăția Romei. Purces-au dar cu mare gătire și cu toată putearea Împărăției Turcului, cu Hanul tătarăsc împreună și cu toată putearea lui, Cară-Mustafă, Vezirul-cel-mare, și, ducându-se supt Beciū, l-au ocolit. Țara Nemțească încă o au prădat și o au robit, fiind aproape de a luarea și Beciul. Numai dintru singură voia lui Dumnezeu, cu ajutoriul Craiului Leșăsc și cu ajutoriul altor Domni ai Împărăției, așa i-au bătut de supt Beciū, cât, lăsându-și Turcii toată avuția, toate corturile și toate gătirile care acolò dusease, căți acolò n'au perit, d'abiia au scăpat, și Vezirul Cară-Mustafă încă au scăpat d'abiia cu viață până la Beligradul Sărbesc. Și, acolò trimetând Împăratul turcesc, i-au belit capul și, umplându-î pielea capului cu bumbac, o au dus la Împărăție. (Care norocirea atotputearnicului Dumnezeu și de-acum înainte să o dea creștinilor¹.)

Tot întru același anu creștinii din mâinile Agarenilor au scos în Țara Horvățească aceste locuri și cetăți, anume: Cechinar, Tigreert, Iolon, Clavița de jos și din sus, Oracov, Corrad, Scaun piscupesc, iar în Țara Ungurească: Colocia, Scaun mitropolitesc, Simon-Torna, Pecî, Scaun piscupesc, Cianad, Scaun piscupesc, Seghedinul, lângă carele cu ajutoriul marelui Dumnezeu mică sumă de creștinii lovindu-se cu Agareanii, multe mii dintr'ânșii tăind, pre ceialalți i-au făcut de ș'au dat dosul cu fuga, și cu mari dobânzi s'au întors înapoi. După aceastea încă și Siclos, Darda, Copuşvarul, încă le-au dobândit.

**Scurtă scrisoare cum Vezirul-cel-Mare Cară-Mustafă
dintru rânduiala Împăratului turcesc la anul dela Hristos
1683, Dechem. în 5 dni, în Beligradul Sărbesc
s'au sugrumat.**

Săvai că marele Sultanul pre Vezirul-cel-Mare bucuros l-ar fi cruțat, ci, pentru că prea multe jalbe și bănueli mersease asupra lui, nu numai ulemalile de la Poartă, cari turbarea lui o urăse, ci încă mai vărtos de la Iniceari, cari pre dănsul l-au pricinuit, zicând că prin vina lui în neamul turcesc peire mare ca aceia s'au întâmplat, și trecând au auzit că creștinii au luat Ostrogonul, rânduri de stoluri au mers la Săraiul împărătesc, cerșind ca-

¹ În ed. Deusșianu, aici notița despre luarea Budei (p. 395).

pul Marelui-Veziriu. Și în puțin au fost de n'au făcut atunci no-rodul din Tarigrad *gulgulea*, atâta cât și Sultanul în mare perire ar fi fost, de n'ar fi răspuns cum că va ucide pre Cară-Mustafă.

Deci pentru acea treabă au trimis pre Inicer-Agă la Beligradul Sărbesc, ca să stingă viața acelu om tiran, Agă, știind la ce stă înțelepciunea Marelui-Veziru, l-au făcut ca să crează cum că el iaste trimis ca să să sfătuiască cu dănsul și cu alți Pași de oștirea viitoare carea era să să facă. Pre carele Vezirul-cel-Mare, îndată cu mare cinste l-au primit. Dupre aceea, adunându-se la un loc dregătorii oștilor, au șazut Vezirul-cel-Mare, așijderea și capetele oștilor, fieștecare la locul lui. Aceasta fiind, Inicear-Agă îndată s'au dus la dănsul, vrând ca întâiu peceatea Împăratului dupre grumazii Vezirului să o ia, că până atunci nimenea de dănsul nu să poate atinge, cu atâta mai vartos nu să putea ucide până întru stăpânirea lui au fost peceatea. El dar câtva s'au apărat, ci fermanul Împăratului până întru atâta l-au spereat, căt peceatea Împăratului cu plecăciune o au dat. Dupre aceia i-au arătat și alt ferman, întru carele Împăratul i-au fost cerând capul. Lângă aceastea găitanul de mătase încă i-au tins, și o pungă de fringhie roșie, întru carea au tribuit să ducă capul lui la Sultanul. Agă au întrebat de la dănsul: va să mai zică ceva. Iar el nimic alt n'au zis, fără numai ce au zis o rugăciune scurtă, și așa găitanul cel de mătase însuși el și l-au pus în grumazi, și s'au lăsat la cei doi hadămi, cari la acea treabă era rânduiți, cari cu găitanul cel de mătase pre dănsul l-au sugrumat. Dupre aceia i-au tăiat capul și i-au belit pielea, și o au umplut cu bumbac. Și așa trupul lui peste zidul Beligradului Sărbesc l-au lepădat. Iar capul lui l-au dus la Sultanul în cea pungă de fringhie.

Aici iubitului cetitor să scrie cea mai mare pocanie ce au rânduit și a ținut Turcii într'o 1686 de an.

Dupre ce neamul turcesc au descălecat supt orașul Beciului, de creștini foarte tare au fost zmăcinași și fărămași și, cum pre apă, așa și pre uscat, au fost biruiți, multe orașe mari și țării dintru dinții lor au fost scoase. Aceasta înțelegând Împăratul turcesc, foarte tare s'au tâmpit. Vrând dar ca să potolească mâniia marelui Dumnezeu și a proorocului Mehmet și biciul lui certare de acum înainte să-l ocolească, rânduit-au întru începutul anului

1686, în luna d'intăiū, în Vinerea cea d'intăiū, ca tot omul toată zioa să postească și, până n'ar putea vedea stealele, până atunce nimea să nu cuteaze nici a mânca, nici a bea. Muftiul și slugile lui întru aceale zile înbrăcați în saci, înfășurați cu legături, cu o-brazele lor așternuți la pământ și cu barbile cocoloșite pre ulițe umblând sus în jos, dupre aceaia în meceturile lor cu amară plânsuri și cu glas mare să strige: *Allah, Allah, illahū Muhammed rasul Allah.* Iară la chibeaoa, coșciugul proorocului celui mare, puindu-l afară pe un scaun de argint, l-au afumat. Lângă acesta au mai pus și alte 25 de coșciuge, întru care sânt oasele capetelor celor mari, Vezrilor, viteajilor și la răsboae rămași spahiilor. Aceastea dar tot pentru aceaia le făcea ca Proorocul cel mare aceea peire mare să o privească cu durearia inimii, și mânia marelui Dumnezeu să o potolească. Aceasta au poruncit ca în toate Vinerile să se facă, și, pre când aceleași coșciuguri s'ar pune în câmp lat, atunci lăcuitorii acei țări și veniții străini de 7 orî să le ocolească, să plângă, să strige și să zbiară la zioa cea de pre urmă a postului. S'au rânduit până la 20 de miluri de pământ eșirea afară cu mare userdie. Întru acest chip făcând: 1) să scoată un sinsiliac sau tron mare încărcat cu oase de morți, cu sabii frânte, cu pușci legate, cu arcuri fărâmate, cu săgeți și cu tulbe, iprocî; 600 de Turci, cu desculțate picioare, înbrăcați în saci și înfășurați cu legături, la cap fără de învălituri; 2) 3.000 stropiți cu sânge de Musulman și presărați cu cenușă, cu mare vaete, cu zbierături și cu strigări să meargă și să-și bată trupurile; 3) 7.000 de oameni golî, dezbrăcați de-asupra spatele și piepturile, cu ascuțiți mărcinî să-și bată, până într'atâta cât să le curgă sângele pre pământ; 4) 30 de spahii fără de cialmale, cu barbele sburlite sau terfelite, coșciugul marelui Prooroc între stolurile ceale orânduite pre umerile lor să-l ducă; lângă aceia 300 de pași cu sabii goale; și, de ar îndrăzni cineva cu obraz înalt a să uita la coșciug, pre acela numai decât să-l tae și să-l arunce căinilor; 5) la toată mila de pământ un rob creștin și un Ovreaiū să tae, atâta cât în sângele lor să moară; 6) 30 de Pași cu înbrăcăminte proaste, cialmaoa lor să fie numai odată înfășurată, de pânză neagră (care întâiū să le fie întinsă în sânge de catâr și de Ovreaiū) și, așa purtându-le, să meargă, fieștecăruia câte o mână să fie legată, și în locul sabiei o coadă de cămilă lungă până în pământ să poarte; 7) Pre aceaia să urmeze 70 miș

de Inceară fără de arme, toegiale trăgând duple sine și strigând: *allah perî mufat aii*; 8) Dupre aceaia Vezirul să meargă, pre un catâr șchiop, carele să poarte pre cap o cialmă vânăță și stropită cu sânge și în mână să ducă o trestie, cu care să-și bată capul lui, strigând: *Orfat milei zuffâr*; 9) Dupre aceasta să ducă o ladă lungă plină de aspri, carii să-î arunce și într'o parte și într'alta, iar sârăcimea să nu îndrăznească a lua, până nu s'ar isprăvi acea treacere, că cine ar îndrăzni a lua, pedeapsa-î va fi țapa. La săvârșit să meargă stolurile norodului prin mijlocul acela, 100 de Turci derviși, sau adecă sihastri, carii obrazele lor, mâinile lor și piepturile lor cu cuțitele să și le taie, ca sângele lor să poată uda pământul; la toată mila de pământ să bleas-teme pe creștini, strigând întru nălțime: *Allah buffâr Allah merrei vistrinnai*.

Cu fantazii ca acestea au gândit neamul turcesc să potolească mâniia lui Dumnezeu și să ciară de acum înainte mai bun noroc armelor sale înproțiya creștinilor. Ce acelora niciun folos nu le-au luat, că acel an dentru 1686 tocma așa au fost de perire lor ca și cel mai de'ntăiu. Pentru că bunul Dumnezeu cu adevăr au ajutat pre creștini, și de acum înainte încă-î va ajuta.

Tărăle și unele orașă mari, care supt ce zodii staă, atci pre scurt să scriu.

Supt areate Țara Nemțescă, Țara Leșescă.
 Supt taur Țara Turcescă, Helveție.
 Supt geamenii Eghipetul, Armeniia, Vitemberga.
 Supt rac Școția, Prusiia, Holandiia, Veneția.
 Supt leu Țara Ceșescă, Țara Francească.
 Supt vârgură Țara Grecescă, Țara Horvătescă.
 Supt cumpănă Beciul, Francofortina, Spira iprocii.
 Supt scorpie Noverghiia, Bavariia-de-sus, Apodva.
 Supt săgetătoriu Hispaniia, Țara Ungurescă, Ardealul.
 Supt țapu Bulgariia, Masoviia, Saxoniia.
 Supt vârsător Daniia, Moscul, Rumăneasca, Tătărasca.
 Supt pești Portugaliia, Normandiia iprocii.

Tălcuirea chipului peceților și seamnele den prognostic.

Cocoșul cel Mare: Franțozul.
 Coadă de păun: Brandeburgul, Prusiia.
 Leu: Șveția, Holandiia.
 Grinzele: Sacsoniia, Daniia, Țara Ungurescă, Lotarighiia, Gro-ninga, iprocii.

Leu alb: Țara Ceșască, Austria, Hassiia.
 Leu încoronat: Daniia, Sveiția, Hassiia, Prusiia.
 Cununa de dafin: Împăratul Romanilor.
 Crinul: Franțozul, Angliia, Scotlandia, Lotringa.
 Vărgura: Vitemberga.
 Cunună de rută: Saxoniia, Savoia.
 Răsunătoare cu strune: Angliia, Irlandiia.
 Găină neagră: Saxonie, Veimar, Coburg.
 Buciumul peștelui: Sveiția.
 Cale albă: Sveiție, Țara Leșască.
 Frunză de urzică: Daniia, Holzația.
 Vălturul de obște: numai Împărăția.
 Cunună vearde: Saxonie.
 Lebădă: Daniia, Holzația.

DOCUMENTE.

Documente din epoca Unirii.

În 1909, când s'a serbătorit 50 de ani de la Unirea Moldovei cu Țara-Românească, un bătrîn fruntaș al țerii mi-a încredințat spre copiere și publicare un număr de documente inedite asupra Domniei lui Cuza-Vodă. Am publicat câteva în „Convorbiri literare”. Din felurite împrejurări n'am mai putut urma cu publicarea celorlalte. Dumnezeu știe dacă năvala dușmanilor în teritoriul ocupat va fi cruțat bibliotecile și colecțiile particulare. Din norocire am păstrat copia citorva din documentele ce mi s'au părut de un mai mare interes, — și, temîndu-mă că s'ar putea pierde și acestea în vremile grele prin care trecem, îndrăznesc a le încredința luminii tiparului, fără învoirea proprietarului originalelor.

G. T. K.

I.

Cuza-Vodă către M. Kogălniceanu.

Monsieur Coguelnciano, Jassy.

J'ai toujours jugé les hommes par leurs actes. Ceci posé, faites vos déductions en conséquence. S'il y avait abandon et sacrifice, vous vous trompez sur la victime. Le scandale ne profite presque jamais jusqu'à la fin à ceux qui le font. Soyez plus réfléchi et

moins passionné et surtout plus circonspect dans vos provocations. Je vous savais de la mémoire. Vous vous rappelez la chronologie historique. Pourquoi oubliez-vous certains faits récents? Demandez Démètre Cozadini si j'ai su me taire et si je ne savais pas vous tenir compte de vos mérites réels et faire la part aux faiblesses et vicissitudes humaines. Depuis mon avènement au trône, j'ai pour règles de conduite la patience et la clémence. J'ai eu toujours pour principe de ne stigmatiser les coupables que quand je ne pouvais pas les ramener et les relever à leurs propres yeux. Croyez toujours que je n'oublierai aucun de vos services sans que vous ayez besoin de me le rappeler.

Prince Régnant.

(Autograp pentru telegramă, scris de mâna lui Cuza-Vodă.)

II.

V. Alecsandri către Cuza-Vodă.

Paris, 31 décembre 1863.

Mon cher Prince,

La lettre que vous m'avez fait l'amitié de m'écrire au sujet de mon audience au palais des Tuileries est pleine de choses flatteuses pour mon amour-propre d'ambassadeur officieux de Votre Altesse. Permettez-moi cependant de n'en prendre que tout juste ce qui peut suffire à ma modestie et de vous exprimer en revanche mes vœux les plus sincères pour votre bonheur, à titre de souhaits de Nouvel An.

Ma mission étant terminée, à la satisfaction de tout le monde, et n'ayant plus de raison de prolonger mon séjour à Paris, je me propose de partir pour l'Égypte vers le milieu de janvier prochain. Ma santé fortement ébranlée par les incidents variés d'une existence passablement aventureuse réclame l'influence salutaire d'un climat chaud et d'un régime fortifiant.

Heureux ceux qui peuvent jouir impunément d'une jeunesse constante et surtout des avantages qui y sont attachés! Et vous êtes du nombre de ces privilégiés, vous, mon cher Prince, qui tenez de la main droite un sceptre envié par tant d'hommes laids et de la main gauche un mouchoir convoité par tant de jolies femmes! Pour ma part, j'envie beaucoup votre main gauche, car je ne vois rien en ce monde qui vaille l'hommage irrésistible et le culte enivrant de la beauté. A mon avis, le Globe du Monde tient moins bien dans la main que celui d'une blanche poitrine de jeune fille.

Si tout autre que vous, mon cher Prince, surprenait ma profession de foi philosophique, il ferait peut-être semblant de se voi-

ler la face par un sentiment de fause pudeur, à l'instar de Tartuffe, et pourtant c'est à ces convictions acquises par une longue expérience que je dois d'être poète et d'avoir perdu le superflu de ma chevelure..., et je ne m'en plains pas!

Continuez donc, mon cher Prince, à almer la Roumanie, cette beauté naïve et superbe à la fois, à la possession de laquelle aspirent tant de puissants et d'impuissants de la terre, et croyez qu'en travaillant à son bonheur vous rendrez bien heureux

votre vieil ami tout dévoué

V. Alecsandri.

P. S. Méfiez-vous à l'avenir de l'indiscrétion des bureaux de poste européens. On y aime beaucoup la lecture, et par conséquent on n'y a nul scrupule d'ouvrir adroitement les paquets. Dans votre lettre vous m'appelez *vieux faiseur*; le mot est joli, mais il m'a paru un peu risqué dans les circonstances actuelles.

III.

Bormîntul lui Manoli-Vodă Ruset.

D. Zamfir Filotti, deputat, ni comunică traducerea românească a acestei inscripții rusești ce se poate ceti pe o piatră de mormânt în biserica din Cherson:

„Aici odihnește cneazul moldovean Emanuel Rosetti, mort la Cherson, 8 Martie 1788 (1789).“

Se știe rostul acestui boier Manoli Ruset Gianl, pe care Turcii îl făcură întâi Domn muntean în războiul de la 1769 la 1774, așezându-l în Craiova, apoi și Domn al Moldovei, în războiul următor.

N'a avut noroc nici într'o „Domnie“ nici în cealaltă. Rănit într'o luptă la Galați, el a fost adus la Iași, dar cum se vede, nu și-a dat sufletul aici, ci peste Nistru, la Cherson, unde, cum se vede, i s'a dat locul de odihnă, fără să aibă măcar, pe lespede a amintitoare în limba sa.

Știri despre dînsul se pot afla în rapoartele diplomatice contemporane (v. tabla *Actelor și fragmentelor noastre*, II), și în povestirea grecească a lui Atanasie Comnen Ipsilanti, din care am reprodus pasagiile care ne privesc în al doilea volum de documente grecești din colecția Hurmuzaki.

N. Iorga.

